

Bachelorscriptie

Het hartfalen van de verenigingsdemocratie.

Over de representatie van de achterban in het democratisch
besluitvormingsproces binnen verenigingen.

Lonneke Ceelie

Deze bachelorscriptie is een opdracht van de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap en is uitgevoerd onder begeleiding van MOVISIE, het landelijk kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling.

Universiteit:	Universiteit Utrecht
Opleiding:	Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap
Leerjaar:	Bachelor 3: 2009 – 2010, periode 2 en 3
Vak:	Leerkring Bestuur & Beleid
Vakcode:	USG3160
Vakcoördinatoren:	prof. dr. Mirko Noordegraaf & Sebastiaan Steenman MSc
Werkgroepdocent:	Aline Bos MSc
Begeleiders MOVISIE:	drs. Adriaan Vonk & drs. Silke van Arum
Inleverdatum:	vrijdag 23 april 2010, 17.00 uur

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Het hartfalen van de verenigingsdemocratie', waarin verslag wordt gedaan van mijn onderzoek naar de representatie van de achterban in het democratisch besluitvormingsproces binnen verenigingen. Dit onderzoek is uitgevoerd in de periode november 2009 tot april 2010 in het kader van de leerkring 'Bestuur en Beleid', ter afronding van mijn bachelor Bestuurs- en Organisatiewetenschap aan de Universiteit Utrecht.

Mijn bachelorscriptie is uitgevoerd onder begeleiding van MOVISIE, het landelijk kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. MOVISIE werkt samen met andere organisaties aan een project over verenigingsdemocratie, ledenbinding en participatie. Mijn bachelorscriptie dient als eerste theoretische en empirische verkenning voor dit project.

Mijn dank gaat uit naar de volgende organisaties en personen voor hun ondersteuning.

MOVISIE:

- Adriaan Vonk: bedankt voor deze kans uit duizenden! Je enthousiasme, je niet aflatende vertrouwen en kritische blik hebben mij de afgelopen periode veel goed gedaan. Ik heb veel van je geleerd. Bedankt voor je betrokkenheid en inspiratie!
- Silke van Arum: bedankt voor je betrokkenheid en feedback. Het was een luxe om een extra begeleider te hebben voor de 'technische' aspecten van onderzoek doen!
- Alexander Houthuyse: bedankt voor je hulp bij het uitzetten van de enquêtes.
- Team M&O: bedankt voor jullie betrokkenheid bij mijn stage, bereidheid om mee te denken met mijn onderzoek en om kennis te delen. Bedankt voor deze kans!

Dierenbescherming:

- Wim Koedijk: bedankt voor je ondersteuning en betrokkenheid als contactpersoon.
- Leden en respondenten Dierenbescherming: bedankt voor het invullen van mijn enquête en het geven van extra informatie over de Dierenbescherming.

Fietsersbond:

- Saskia Kluit: bedankt voor je ondersteuning en betrokkenheid als contactpersoon.
- Leden en respondenten Fietsersbond: bedankt voor het invullen van mijn enquête en het geven van extra informatie over de Fietsersbond.

USBO:

- Aline Bos: bedankt voor je nuchterheid, je humor en je schaterlach. Je betrokkenheid en feedback was inspirerend. Het was fijn om je als docent te hebben!
- Studenten van de leerkring 'Bestuur en Beleid': bedankt voor het delen van jullie onderzoekservaringen en kennisuitwisseling over het onderzoeksproces.

Familie & vrienden:

- Papa, mama en vrienden: bedankt voor jullie interesse, feedback en relativering!

Utrecht, april 2010.

Lonneke Ceelie

Inhoudsopgave

Voorwoord	
Inhoudsopgave	1
Overzicht figuren en tabellen	3
1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding breed	5
1.2 Aanleiding smal	7
1.3 Doelstelling en vraagstelling	8
1.4 Maatschappelijke relevantie	9
1.5 Wetenschappelijke relevantie	10
1.6 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Verenigingen	12
2.1.1 Juridisch kader verenigingen	12
2.1.2 Typen verenigingen	13
2.1.3 Organisatorische inrichting van verschillende typen verenigingen	15
2.1.4 Vermenging van kernprocessen	15
2.1.5 Samenvatting	17
2.2 Achterban	18
2.2.1 Demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken achterban	18
2.2.2 Typen leden	19
2.2.3 Samenvatting	21
2.3 Verenigingsdemocratie	22
2.3.1 Democratisch besluitvormingsproces	22
2.3.2 Democratiemodellen	23
2.3.3 Burgerschapstijlen	25
2.3.4 Knelpunten ten aanzien van representatie	26
2.3.5 Oplossingen ten aanzien van representatie	29
2.3.6 Samenvatting	30
2.4 Verwachtingen	32
2.4.1 Verwachting 1	32
2.4.2 Verwachting 2	33
2.4.3 Verwachting 3	34
2.4.4 Verwachting 4	34
2.4.5 Verwachting 5	35
3. Onderzoeksmethoden	36
3.1 Wetenschapsfilosofische onderzoeksbenadering	36
3.2 Selectie onderzoekscases	36
3.3 Onderzoekstechnieken	37
3.4 Selectie onderzoekseenheden	37
3.5 Operationalisatie kernbegrippen	39
3.6 Analysemethoden	42
3.7 Betrouwbaarheid en validiteit onderzoeksmethoden	42

4.	Bevindingen _____	44
4.1	Verenigingen	44
4.1.1	Dierenbescherming	44
4.1.2	Fietsersbond	46
4.1.3	Samenvatting	47
4.2	Achterban	49
4.2.1	Demografische kenmerken	49
4.2.2	Sociaal-economische kenmerken	50
4.2.3	Lidmaatschapskenmerken	51
4.2.4	Typen leden	52
4.2.5	Correlaties tussen de vragen over typen leden	54
4.2.6	Samenvatting	55
4.3	Verenigingsdemocratie	57
4.3.1	Huidig democratiemodel	57
4.3.2	Behoeften ten aanzien van representatie	61
4.3.3	Knelpunten ten aanzien van representatie	65
4.3.4	Oplossingen ten aanzien van representatie	71
5.	Conclusies & aanbevelingen _____	76
5.1	Type vereniging	76
5.2	Kenmerken achterban	77
5.3	Type democratiemodel	77
5.4	Verwachtingen	78
5.4.1	Verwachting 1	78
5.4.2	Verwachting 2	78
5.4.3	Verwachting 3	79
5.4.4	Verwachting 4	79
5.4.5	Verwachting 5	79
5.5	Aanbevelingen	80
5.5.1	Dierenbescherming	80
5.5.2	Fietsersbond	81
5.6	Centrale onderzoeksvraag	82
6.	Discussie _____	83
7.	Literatuur _____	85
8.	Bijlagen _____	88
8.1	Enquête Dierenbescherming	88
8.2	Enquête Fietsersbond	96
8.3	Tabellen bij bevindingen	103
8.4	Topiclijst interviews	134
8.5	Topiclijst documentanalyse	135
8.6	Overzicht geraadpleegde documenten	136
8.7	Organogrammen Dierenbescherming en Fietsersbond	137

Overzicht figuren en tabellen

Inleiding

Figuur 1:	'Fricties gelokaliseerd in de verenigingsstructuur' (Kuperus, 2007: 46)	7
-----------	---	---

Theoretisch kader

Figuur 2:	'Drie kernprocessen in de vereniging' (Kuperus, 2007: 27)	14
Figuur 3:	'Typologie van lidmaatschapsmotieven' (Kuperus, 2007: 53)	20
Figuur 4:	'Modellen van democratie' (Hendriks, 2006: 27 en 41)	24
Figuur 5:	'Burgerschapstijlen' (Hendriks, 2006: 56)	25
Tabel 1:	Trade-offs participatie en efficiëntie tussen directe en indirecte democratiemodellen	28
Tabel 2:	Trade-offs participatie en efficiëntie tussen 'stemmen' en 'consensus' democratiemodellen	29
Figuur 6:	Bij elk type vereniging past een ander democratiemodel	33
Figuur 7:	Elk type lid heeft een voorkeur voor een ander democratiemodel	34
Figuur 8:	Elke vereniging trekt een bepaald type lid aan	34
Figuur 9:	Behoeften, knelpunten en oplossingen ten aanzien van representatie komen overeen	35

Onderzoeksmethoden

Tabel 3:	Operationalisatie kernbegrippen	40
----------	---------------------------------	----

Bevindingen

Figuur 10:	Geslacht	49
Figuur 11:	Leeftijd	50
Figuur 12:	Opleidingsniveau	51
Figuur 13:	Aantal jaar lid	52
Figuur 14:	Typen leden adhv lidmaatschapsmotieven	53
Figuur 15:	Typen leden adhv persoonsomschrijving	54
Tabel 4:	Samenvatting kenmerken achterban	56
Tabel 5:	Algemene vragen/stellingen over betrokkenheid	61
Figuur 16:	Behoeften ten aanzien van representatie	62
Tabel 6:	Behoeften ten aanzien van representatie	62
Tabel 7:	Behoeften ten aanzien van representatie per type lid	64
Figuur 17:	Knelpunten ten aanzien van representatie	66
Tabel 8:	Knelpunten ten aanzien van representatie	66
Tabel 9:	Correlaties tussen behoeften en knelpunten	68
Tabel 10:	Knelpunten ten aanzien van representatie per type lid	69
Figuur 18:	Oplossingen ten aanzien van representatie	71
Tabel 11:	Oplossingen ten aanzien van representatie	72
Tabel 12:	Oplossingen ten aanzien van representatie per type lid	75

Conclusies & aanbevelingen

Tabel 13:	Conclusies verwachting 2: elk type lid heeft een voorkeur voor een ander democratiemodel	79
-----------	--	----

Bijlagen

Tabel B.1	Geslacht	103
Tabel B.2	Leeftijd	103
Tabel B.3	Herkomst	103
Tabel B.4	Opleidingsniveau	103
Tabel B.5	Dienstverband	103
Tabel B.6	Aantal jaar lid	104
Tabel B.7	Vrijwilligerswerk	104
Tabel B.8	Soort vrijwilligerswerk	104
Tabel B.9	Ander soort vrijwilligerswerk	105
Tabel B.10	Bestuursfunctie	105
Tabel B.11	Typen leden adhv lidmaatschapsmotieven	106
Tabel B.12	Typen leden adhv persoonsomschrijving	106
Tabel B.13	Kruistabellen tussen betrokkenheid en actiebereidheid	107
Tabel B.14	Correlaties tussen betrokkenheid en actiebereidheid	107
Tabel B.15	Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en adhv lidmaatschapsmotieven	108
Tabel B.16	Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en betrokkenheid en actiebereidheid	110
Tabel B.17	Correlaties tussen typen leden adhv lidmaatschapsmotieven en betrokkenheid en actiebereidheid	111
Tabel B.18	Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming/Fietsersbond zeggenschap hebt over de vereniging?	111
Tabel B.19	Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming/Fietsersbond op landelijk niveau/in de Ledenraad vertegenwoordigd wordt door een afvaardiging van uw afdeling?	111
Tabel B.20	Ik voel mij goed vertegenwoordigd door de afvaardiging van mijn afdeling in het landelijk besluitvormingsproces.	112
Tabel B.21	Ik voel me betrokken bij de besluitvorming van de vereniging.	112
Tabel B.22	Ik ben het afgelopen jaar zelf vertegenwoordiger geweest namens mijn afdeling in het besluitvormingsproces op landelijk niveau. / Ikzelf ben het afgelopen jaar namens mijn afdeling lid geweest van de Ledenraad.	112
Tabel B.23	Behoeften ten aanzien van representatie	113
Tabel B.24	Correlaties behoeften ten aanzien van representatie	114
Tabel B.25	Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en behoeften	115
Tabel B.26	Knelpunten ten aanzien van representatie	117
Tabel B.27	Correlaties tussen knelpunten participatie en efficiëntie per democratievorm	121
Tabel B.28	Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en knelpunten	122
Tabel B.29	Oplossingen ten aanzien van representatie	126
Tabel B.30	Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en oplossingen	129
Tabel B.31	Correlaties oplossingen ten aanzien van representatie	131
Tabel B.32	Correlaties tussen behoeften en oplossingen	132
Tabel B.33	Correlaties tussen knelpunten en oplossingen	133

1. Inleiding

1.1 Aanleiding breed

Nederland is een verenigingsland. 'Voor ongeveer elk doel, hobby, ziekte of belang bestaat er een vereniging' (Kuperus, 2007: 13). Verenigingen en andere maatschappelijke organisaties bevinden zich in het gebied tussen de staat, de markt en de privésfeer van burgers (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 65). Dit domein wordt ook wel het maatschappelijk middenveld, de non-profitsector of de (georganiseerde) 'civil society' genoemd (Dekker, 2002: 9 en 15). Maatschappelijk middenveldorganisaties zoals verenigingen, vervullen een belangrijke functie in het verbinden van uiteenlopende groepen burgers met elkaar en het verbinden van burgers met de overheid, de politiek en het bedrijfsleven (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 65; Putnam, 2000: 22-23).

Eind januari 2010 leek de grootste vereniging van Nederland, de ANWB, een cruciale rol te gaan spelen bij het al dan niet invoeren van de kilometerheffing. Toenmalig minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat zei in een interview over het wetsvoorstel: "Draagvlak is essentieel, voor mij als minister is de Tweede Kamer daarin niet genoeg. Ik wil ook dat de gemiddelde automobilist zich in dit plan kan vinden en anders komt het er niet" (NOS Headlines, 2010).

Eurlings wekte met deze uitspraak de indruk dat hij de uitslag van de ANWB-ledenraadpleging over de kilometerheffing belangrijker vond dan de mening van de Tweede Kamer over het wetsvoorstel. Een mooi voorbeeld van de waarde die door de politiek aan de mening van verenigingen wordt gehecht en hoe een vereniging de belangen van haar achterban kan verbinden met plannen die op de politieke agenda staan.

Eurlings' eigen partij, het CDA, trok uiteindelijk de stekker uit het plan om automobilisten te belasten naar gereden kilometers (Volkskrant, 2010), nog voordat de ANWB de uitslag van de digitale enquête, waar ongeveer 400.000 leden en niet-leden aan hebben deelgenomen, bekend had gemaakt (Volkskrant, 2010).

Tijdens de verzuiling bestond er een sterke samenhang tussen middenveldorganisaties rond een ideologische of religieuze stroming en werden onderlinge verbindingen voornamelijk binnen de eigen zuil gelegd. 'Mensen waren als vanzelfsprekend langdurig en trouw lid van organisaties die aansloten bij hun levensbeschouwing' (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 85). De ontkerkelijking en ontzuiling halverwege de twintigste eeuw, heeft geleid tot een verschuiving in burgerparticipatie. Het behoren tot een bepaalde zuil leidt niet meer tot een automatisch lidmaatschap bij aanverwante verenigingen. Verenigingen zijn niet meer gegarandeerd van een bepaalde ledenaanwas (Kuperus, 2007: 36-37; Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 85).

Deze afname in betrokkenheid van burgers bij maatschappelijke organisaties doet zich niet alleen in Nederland voor. Putnam schrijft in zijn boek 'Bowling alone' (2000) over veranderingen in burgerparticipatie in de Verenigde Staten. 'We have been pulled apart from one another and from our communities over the last third of the century' (Putnam, 2000: 27). Volgens Putnam heeft een aantal factoren bijgedragen aan de afname van burgerparticipatie

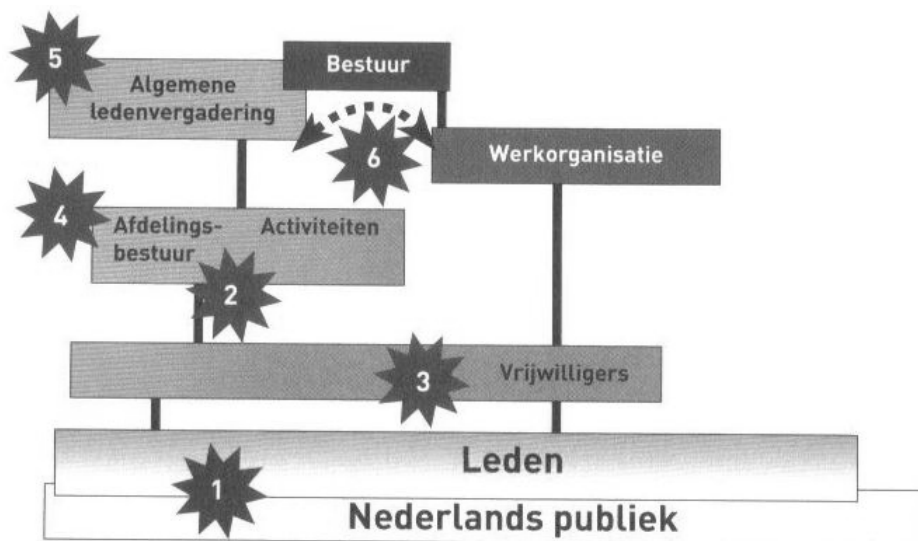

en sociaal kapitaal in de Verenigde Staten. Ten eerste zijn burgers minder betrokken vanwege tijdgebrek en economische achteruitgang (Putnam, 2000: 189-203). Ten tweede is de mobiliteit van burgers toegenomen. Door suburbanisatie en wijde verspreiding van mensen over het land worden afstanden en reistijden groter. Ook hierdoor neemt de verbondenheid met allerlei gemeenschappen af (Putnam, 2000: 204-215). Ten derde beschrijft Putnam dat door de komst van de televisie en andere massamedia mensen steeds meer in de privésfeer en op een passieve manier van hun vrije tijd genieten. Vrijtijdsbesteding gebeurt steeds meer individueel in plaats van collectief (Putnam, 2000: 216-246). Ten vierde heeft de afname in betrokkenheid volgens Putnam ook te maken met de vervanging van een zeer actieve en betrokken generatie door hun kinderen en kleinkinderen. De jongere generatie heeft een hele andere notie van burgerschap en burgerparticipatie dan hun ouders. 'For the younger cohort, strong ties still count, but they are no longer complemented and reinforced by ties to the wider community' (Putnam, 2000: 275).

De vier factoren die volgens Putnam hebben bijgedragen aan de afname van burgerparticipatie in de Verenigde Staten, zijn terug te vinden in een meer algemene beschrijving van maatschappelijke veranderingsprocessen in Nederland door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Volgens het SCP heeft de samenleving te maken met vijf I's: individualisering, informalisering, informatisering, internationalisering en intensivering. Individualisering is het proces van verminderende afhankelijkheid van het individu ten opzichte van één of meerdere personen in zijn omgeving en van toenemende keuzevrijheid met betrekking tot de inrichting van het eigen leven (Schnabel, 2000: 22). Burgers maken individuele keuzes in welk belang ze ondersteunen, van welke vereniging ze lid worden en op wat voor manier ze betrokken willen zijn bij een vereniging. 'Informalizing wordt maatschappelijk vooral zichtbaar in de vorm van deinstitutionalisering van organisaties en organisatievormen, zoals die zich vooral in de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw hebben ontwikkeld' (Schnabel, 2000: 23). Organisaties krijgen het karakter van netwerken, die nauwelijks meer gelaagdheid kennen. 'De betrokkenheid bij de organisatie is vaak ad hoc en incidenteel of alleen financieel en soms zelfs geheel virtueel' (Schnabel, 2004: 57). Door de informatisering is kennis overal toegankelijk en bereikbaar. De selectie en kwaliteitbeoordeling van informatie zijn daarmee steeds belangrijker geworden (Schnabel, 2004: 58). Door internationalisering is er een toenemende oriëntatie op wat er elders in de wereld gebeurt en is er een groeiende participatie in het internationale aanbod aan cultuur en levensstijl (Schnabel, 2000: 24). Intensivering tot slot verwijst naar de toenemende betekenis die wordt gegeven aan de beleving van het leven. De nadruk ligt op een intense en intensieve beleving en ervaring (Schnabel, 2000: 24).

De civil society is door de afname in burgerparticipatie en de vijf I's de laatste decennia ingrijpend veranderd. In vergelijking met andere Europese landen zijn Nederlanders nog steeds in groten getale aangesloten bij maatschappelijke organisaties en ook bereid om hieraan donaties te doen (De Hart & Dekker, 2009: 239). Sinds 1995 is dit percentage echter aan het teruglopen. Deze afname doet zich voor bij zowel ideële organisaties als belangen- en recreatieve organisaties (De Hart & Dekker, 2009: 239). Het dalende ledenaantal (1) is één van de problemen waar het verenigingsleven momenteel mee wordt geconfronteerd. Verenigingen hebben ook te maken met (2) vergrijzende afdelingen, omdat er een terugloop

in belangstelling voor activiteiten op lokaal niveau is en omdat er onvoldoende aanwas van twintigers, dertigers of zelfs veertigers is. Verenigingen hebben moeite om vrijwilligers te vinden en te binden. Er is (3) een gebrek aan animo voor vrijwilligerstaken onder leden. Verenigingen signaleren daarnaast dat er steeds minder mensen bereid zijn bestuurlijke taken op zich te nemen, waardoor er (4) te weinig doorstroming in besturen is. De relatie tussen de vereniging en de achterban is door maatschappelijke ontwikkelingen veranderd. Verenigingen kampen met (5) een geringe betrokkenheid van de achterban bij de besluitvorming. Dit doet afbreuk aan de verenigingsdemocratie. Door toenemende eisen van overheid en burgers zijn verenigingen steeds meer gaan professionaliseren. Betaalde krachten met vakinhoudelijke kennis doen veel van het uitvoerende werk. Er kunnen hierdoor (6) fricties ontstaan tussen de werkorganisaties en de verenigingsdemocratie. In figuur 1 zijn de verschillende knelpunten gelokaliseerd in het organogram van een stereotype vereniging (Kuperus, 2007: 44-46).

Figuur 1: 'Fricties gelokaliseerd in de verenigingsstructuur' (Kuperus, 2007: 46).

1.2 Aanleiding smal

De verenigingsadviseurs van MOVISIE, het landelijk kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling, worden in toenemende mate benaderd door verenigingen met vragen op het gebied van verenigingsdemocratie, ledenbinding en participatie (MOVISIE, 2010). Verenigingen willen graag weten hoe ze de in paragraaf 1.1 genoemde problemen kunnen oplossen. De adviseurs van MOVISIE adviseren verenigingen bij het in kaart brengen van problemen en bieden mogelijke oplossingsstrategieën. Dit onderzoek richt zich op het probleem van de geringe betrokkenheid van de achterban bij de besluitvorming (5) en sluit daarmee aan bij een lopend project van MOVISIE over verenigingsdemocratie, ledenbinding en participatie.

Verenigingen worstelen met de vraag hoe ze hun 'oude' besluitvormingsorganen opnieuw kunnen inrichten en hun leden via andere wegen kunnen betrekken bij besluitvorming. Sommige verenigingen vervangen hun Algemene Ledenvergadering, waarin alle leden kunnen deelnemen aan de besluitvorming (directe democratie), voor een besluitvormingsmodel met een Ledenraad als hoogste besluitvormend orgaan, waarin

vertegenwoordigers van de leden de besluiten nemen (indirecte democratie). Milieudefensie en Amnesty International Nederland zijn met een dergelijke structuurverandering bezig. Het is echter de vraag of dit de representatie van de achterban vergroot.

Het is van belang om het hartfalen van de verenigingsdemocratie, het probleem van de geringe representatie van de achterban in het democratisch besluitvormingsproces binnen verenigingen, te onderzoeken, omdat het raakt aan de legitimiteit van verenigingen. Omdat verenigingen zich tussen de markt en overheid in bevinden, kunnen zij hun legitimiteit niet uitsluitend ontleen aan marktwerking, wetgeving of het concept van de rechtstaat (Minderman, 2008: 32). 'Hun legitimiteit is daarom afhankelijk van de betrokkenheid en het draagvlak in de samenleving en van de daarop gebaseerde wetgeving' (RMO, 2009: 9). Het vergroten van de representatie is dus een middel om de legitimiteit van verenigingen te vergroten.

Legitimatie op basis van betrokkenheid is inherent aan de vereniging als rechtspersoon (interne legitimiteit). 'De vereniging is een rechtspersoon met leden die is gericht op een bepaald doel' (artikel 2 Burgerlijk Wetboek boek 2). De leden hebben de zeggenschap over de vereniging. Zonder leden geen vereniging. Dan is er namelijk sprake van een stichting of andere rechtspersoon. De leden rechtvaardigen het bestaan en het handelen van de vereniging. De vereniging moet daarom haar activiteiten afstemmen op de wensen van de achterban. Een geringe representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie raakt dus direct aan het bestaansrecht van verenigingen.

Een geringe representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie heeft ook gevolgen voor de legitimiteit van de vereniging ten opzichte van andere maatschappelijke organisaties in het maatschappelijk middenveld (externe legitimiteit). Vertegenwoordigers van verenigingen ontleen aan de besluiten die in de verenigingsdemocratie worden genomen, het recht om namens de achterban uitspraken te doen en akkoorden te sluiten. Zonder duidelijk mandaat van de leden brokkelt het aanzien van de vereniging af en is het moeilijk voor een vereniging om politiek druk uit te oefenen.

De representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie en daarbuiten wordt moeilijker naarmate de achterban gefragmenteerd is in zijn wensen en behoeften (RMO, 2009: 25). De heterogeniteit van de achterban neemt toe naarmate het aantal leden toeneemt. Daarnaast is het voor leden ook vaak moeilijker om door te dringen tot het hoogste besluitvormingsniveau in verenigingen, die een getrapte verenigingsstructuur hebben met bestuurslagen op lokaal en regionaal niveau (Kuperus, 2005: 19). Al deze factoren zetten de verenigingsdemocratie onder druk en vragen om nieuwe vormen van representatie.

1.3 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is een bijdrage te leveren aan de oplossing van de (te) geringe representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie, zonder de vereniging als organisatievorm op te heffen. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn bedoeld voor verenigingen en verenigingsadviseurs. Uit deze doelstelling volgt de volgende

onderzoeksvraag: *Hoe kunnen verenigingen de representatie van hun achterban in de verenigingsdemocratie vergroten?*

De belangrijkste begrippen uit de hoofdvraag zijn: verenigingen, achterban en verenigingsdemocratie. Deze kernbegrippen worden in het theoretisch kader uitgewerkt en vormen de basis voor het empirisch onderzoek. De hoofdvraag is uitgewerkt in vijf theoretische deelvragen en zes empirische deelvragen. Het empirisch onderzoek is uitgevoerd bij de Dierenbescherming en de Fietsersbond.

Theoretische deelvragen:

Deelvraag 1: Welke verschillende typen verenigingen zijn er?

Deelvraag 2: Welke kenmerken heeft de achterban van een vereniging?

Deelvraag 3: Welke democratiemodellen zijn er?

Deelvraag 4: Welke knelpunten brengen de verschillende democratiemodellen met zich mee ten aanzien van de representatie van de achterban?

Deelvraag 5: Welke oplossingen zijn er om deze knelpunten ten aanzien van de representatie van de achterban te beperken?

Empirische deelvragen:

Deelvraag 6: Welk type vereniging zijn de Dierenbescherming en de Fietsersbond?

Deelvraag 7: Welke kenmerken heeft de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond?

Deelvraag 8: Welk democratiemodel hanteren de Dierenbescherming en de Fietsersbond?

Deelvraag 9: Welke behoeften hebben de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie?

Deelvraag 10: Welke knelpunten worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond ervaren ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie?

Deelvraag 11: Welke oplossingen worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond aangedragen om deze knelpunten ten aanzien van hun representatie te beperken?

1.4 Maatschappelijke relevantie

Het maatschappelijk belang van dit onderzoek is gelegen in de bijdrage die het kan leveren aan het vergroten van de representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie en daarmee het vergroten van de legitimiteit van verenigingen. Dit is van belang vanwege het grote aantal mensen in Nederland dat lid is van een vereniging en de functie die verenigingen in de maatschappij vervullen. Maatschappelijk middenveldorganisaties zoals verenigingen, verbinden uiteenlopende groepen burgers met elkaar en verbinden daarnaast ook burgers met de overheid, politiek en het bedrijfsleven. Het gaat om 'bonding', het verbinden van mensen met een gedeelde identiteit met elkaar, en 'bridging', het slaan van bruggen tussen mensen met een verschillende identiteit (Putnam, 2000: 22-23).

Verenigingen nemen in het maatschappelijk middenveld en het democratisch bestel van Nederland een belangrijke plaats in. In de eerste plaats omdat verenigingen dienen als 'schools of democracy'. Leden kunnen bepaalde 'social and civic skills' leren in het

verenigingsleven. 'Members learn how to run meetings, speak in public, write letters, organize projects, and debate public issues with civility' (Putnam, 2000: 338-339).

In de tweede plaats dienen verenigingen als belangrijk klankbord voor de politiek om te weten wat er in de maatschappij speelt. Verenigingen worden vanwege de grootte van hun achterban en wortels in de maatschappij als belangrijke maatschappelijk middenveldorganisaties gezien. Zie kader in paragraaf 1.1 over de rol van de ANWB bij het al dan niet invoeren van de kilometerheffing. Het is ook om deze reden van belang dat de representatie van achterban in de verenigingsdemocratie wordt vergroot. Zonder duidelijk mandaat van de leden brokkelt het aanzien van verenigingen af en is het moeilijk voor een vereniging om politiek druk uit te oefenen.

De representatie van de achterban raakt direct aan het bestaansrecht van de vereniging als rechtspersoon, omdat de leden de zeggenschap hebben over de vereniging. De leden rechtvaardigen het bestaan en het handelen van de vereniging. Als de vereniging haar activiteiten niet afstemt op de wensen van de achterban, wordt niet alleen de legitimiteit van de vereniging als rechtspersoon aangetast, maar ook de democratische organisatievorm of het democratisch besluitvormingsproces daalt in waarde. Een mooi voorbeeld is het besluit van de leden van de Partij voor de Dieren om partijgenoot Ouwehand op de tweede plaats op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen te zetten. Het partijbestuur had Ouwehand niet op de concept-kandidatenlijst gezet (NOS, 2010).

Dit onderzoek is verder relevant voor verenigingen en verenigingsadviseurs, door de bijdrage die het kan leveren aan de kennis over de achterban en het interne besluitvormingsproces van verenigingen. En door de bijdrage die het kan leveren aan mogelijke oplossingen voor het veranderen van een verenigingdemocratie.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Het wetenschappelijk belang van dit onderzoek is gelegen in de bijdrage die het kan leveren aan de theoretische kennis over de representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie. Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan, onder andere door Robert Dahl (1989; 2000) en Arend Lijphart (1977; 1984; 1999), naar verschillende democratiemodellen en de werking van die modellen in verschillende landen. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar de werking van de verschillende democratiemodellen in verenigingen en andere organisatievormen. Dit onderzoek levert een bijdrage aan de theoretische kennis op dit gebied, door het besluitvormingsproces binnen de Dierenbescherming en de Fietsersbond te analyseren aan de hand van vier verschillende democratiemodellen van Hendriks (2006).

Daarnaast draagt dit onderzoek bij aan de kennis over de achterban van verenigingen. In dit onderzoek wordt het model van Kuperus (2007) over verschillende typen leden van een vereniging, in de praktijk getoetst. Aan de hand van dit model worden de kenmerken van de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond in kaart gebracht. Het model van Kuperus wordt daarnaast ook gecombineerd met de verschillende democratiemodellen van Hendriks (2006) en met een theorie over verschillende typen verenigingen van Handy (1988). Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant, omdat geprobeerd wordt meer inzicht te

krijgen in de werking van de verenigingsdemocratie door deze verschillende modellen en theorieën aan elkaar te koppelen en te toetsen in de praktijk.

1.6 Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 worden de theoretische deelvragen beantwoord. Allereerst wordt in het theoretisch kader dieper ingegaan op verschillende typen verenigingen, daarna op de kenmerken van de achterban en vervolgens wordt het kernbegrip verenigingsdemocratie uiteengezet. Aan het eind van het theoretisch kader worden verwachtingen geformuleerd ten aanzien van de empirie. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksmethoden verantwoord. Er wordt onder andere ingegaan op de selectie van de onderzoekscases en -eenheden, de onderzoekstechnieken, de operationalisatie van de kernbegrippen, de analysemethoden en betrouwbaarheid en validiteit van de onderzoeksmethoden. In hoofdstuk 4 worden de bevindingen uit het empirisch onderzoek gepresenteerd. De empirische deelvragen dienen als leidraad voor dit hoofdstuk. In hoofdstuk 5 wordt vervolgens antwoord gegeven op de hoofdvraag en wordt een aantal aanbevelingen gedaan aan de Dierenbescherming en de Fietsersbond. In hoofdstuk 6 wordt dit onderzoek kritisch geëvalueerd. Hoofdstuk 7 geeft een overzicht van de geraadpleegde literatuur in dit onderzoeksrapport.

2. Theoretisch kader

In dit onderzoek staan de volgende kernbegrippen centraal: verenigingen, achterban en verenigingsdemocratie. Deze begrippen worden vanuit een rationele invalshoek bekeken. De theoretische deelvragen 1 tot en met 5 worden in dit hoofdstuk beantwoord. De deelvragen 3, 4 en 5 hebben betrekking op het kernbegrip verenigingsdemocratie. Deze drie deelvragen worden daarom samen beantwoord in paragraaf 2.3. In paragraaf 2.4 is een aantal verwachtingen geformuleerd ten aanzien van de empirie.

2.1 Verenigingen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op deelvraag 1: Welke verschillende typen verenigingen zijn er? Allereerst wordt het juridisch kader van verenigingen geschetst om het onderscheid tussen verenigingen en andere rechtspersonen duidelijk te maken. Daarna worden drie verschillende typen verenigingen uiteengezet aan de hand van drie soorten kernprocessen. Deze uiteenzetting is van belang, omdat elk type kernproces een andere organisatorische inrichting van een vereniging en een ander democratiemodel impliceert.

2.1.1 Juridisch kader verenigingen

In artikel 8 van de grondwet wordt het recht tot vereniging erkend. Dit houdt in dat men de vrijheid heeft om een vereniging op te richten en in te richten, om personen als lid te weigeren en dat men de vrijheid heeft om toe- en uit een vereniging te treden (Dijk en Van der Ploeg, 2002: 11). Verenigingen kunnen worden opgericht op grond van uiteenlopende doelen, bijvoorbeeld vanwege de organisatie van een bepaalde activiteit, zoals sport of vanwege belangenbehartiging van consumenten bijvoorbeeld of het verlenen van diensten en producten aan een bepaalde groep mensen zoals automobilisten. De wetgever heeft ten aanzien van de doelstelling van een vereniging twee beperkingen gegeven. Ten eerste mag een vereniging geen coöperatief doel hebben of verzekeringsovereenkomsten sluiten met haar leden (artikel 26 lid 1 Burgerlijk Wetboek boek 2). De rechtspersonen die deze doelen wel mogen nastreven zijn de coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij. Ten tweede mag een vereniging geen winst verdelen onder haar leden (artikel 26 lid 3 Burgerlijk Wetboek boek 2). Hierin ligt het verschil met de vennootschap, de rechtspersoon die wel gericht is op het behalen van winst (Dijk en Van der Ploeg, 2002: 14).

Het onderscheid tussen een vereniging en een stichting is met betrekking tot de doelstelling, minder eenvoudig te maken. Een stichting 'beoogt met behulp van een daartoe bestemd vermogen een in de statuten vermeld doel te verwezenlijken' (artikel 285 lid 1 Burgerlijk Wetboek boek 2). 'Het doel van de stichting mag niet inhouden het doen van uitkeringen aan oprichters of aan hen die deel uitmaken van haar organen noch ook aan anderen, tenzij wat deze laatsten betreft de uitkeringen een ideële of sociale strekking hebben' (artikel 285 lid 3 Burgerlijk Wetboek boek 2). Een stichting kan vrijwel dezelfde doelen nastreven als een vereniging. De organisatorische inrichting van een stichting verschilt echter van de inrichting van een vereniging. De wet stelt dat een stichting geen leden kent (artikel 285 lid 1 Burgerlijk Wetboek boek 2) en een vereniging wel (artikel 26 lid 1 Burgerlijk Wetboek boek 2). Bij een vereniging vormen de leden het draagvlak en hebben zij bepaalde zeggenschap, bij een stichting is van zeggenschapsrechten van leden geen sprake (Dijk en Van der Ploeg, 2002:

19). In paragraaf 2.3 wordt verder ingegaan op de zeggenschap van leden in de verenigingsdemocratie.

Een vereniging is dus een rechtspersoon met leden, die opgericht kan worden op grond van uiteenlopende doelen maar die geen coöperatief doel mag nastreven en winst mag verdelen onder haar leden.

2.1.2 Typen verenigingen

Handy onderscheidt in zijn boek 'Understanding voluntary organizations' (1988) drie soorten primaire activiteiten of kernprocessen binnen een vereniging: 'mutual support', 'service delivery' en 'campaigning' (Handy, 1988: 12).

2.1.2.1 Mutual support

Verenigingen waarvan het kernproces gericht is op mutual support, ook wel voor-ons-door-ons verenigingen genoemd (Kuperus, 2007: 27-28), 'are created in order to put people with a particular problem or enthusiasm in touch with others like themselves who can give them understanding, advice, support and encouragement' (Handy, 1988: 12). Hobbyverenigingen en sportclubs vallen onder deze categorie, maar ook verenigingen waar mensen met eenzelfde probleem elkaar kunnen treffen zoals de Anonieme Alcoholisten. Dit komt overeen met het type vereniging dat het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) onderscheidt in de sector 'sport en recreatie'. Volgens het SCP is in deze sector vaak sprake van 'typische face-to-face-organisaties, waar het overgrote deel van de leden elkaar wekelijks fysiek ontmoet in plaatselijke groepen en verenigingen om gezamenlijke activiteiten te ondernemen. Die activiteiten worden begeleid door een flink aantal vrijwilligers. Op het landelijke bureau van dit type organisaties werkt een betaalde staf die relatief bescheiden van omvang is' (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 76). Het draait om het netwerk bij dit type vereniging. 'Dat leidt tot gemeenschapsvorming op grond van een gedeelde identiteit' (Kuperus, 2007: 28). Er is sprake van een gedeelde cultuur, van gedeelde normen en waarden, die samenhangen met het collectieve belang (Kuperus, 2007: 28). Voorbeelden van verenigingen met een kernproces gericht op mutual support, zijn sportverenigingen, zang-, muziek- en toneelverenigingen, hobbyverenigingen, vrouwenverenigingen en jeugdverenigingen (De Hart & Dekker, 2009: 246-247).

2.1.2.2 Service delivery

Service delivery verenigingen bestaan om diensten te verlenen aan diegenen die dat nodig hebben. Het succes van dit type vereniging hangt af van haar vermogen om met haar dienstenaanbod te kunnen concurreren met andere aanbieders. Sommige dienstverlenende verenigingen zijn zo professioneel georganiseerd, dat het onderscheid met commerciële dienstverleners moeilijk te maken is (Handy, 1988: 12). Dit komt overeen met het type vereniging dat het SCP onderscheidt in de sector 'consumentenbelangen'. In deze sector zijn vaak servicegerichte organisaties te vinden met een omvangrijke betaalde staf, maar met veel minder actieve leden en weinig vrijwilligers. Deze organisaties kennen over het algemeen ook geen vertakkingen op regionaal of lokaal niveau. Ze hebben vanwege het grote ledenbestand een groot bereik en brengen als belangenbehartiger van de leden voornamelijk verbanden tot stand met de overheid en politiek (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 77). Het dienstenaanbod van service delivery verenigingen is doorgaans

gericht op de eigen leden, die krijgen een bepaald voordeel ten opzichte van niet-leden. Er is sprake van een directe ruil tussen de leden en de vereniging. ‘Tegenover de kosten van het lidmaatschap, namelijk de contributie, staat een directe tegenprestatie: de te leveren dienst. Keerzijde is het calculerende en vluchtige karakter van het lidmaatschap’ (Kuperus, 2007: 28). Een goed voorbeeld van een vereniging met een kernproces gericht op service delivery, is de ANWB. Alleen leden kunnen bijvoorbeeld een beroep doen op de Wegenwacht of met korting producten kopen in de ANWB-winkel. De ANWB oefent namens haar leden ook invloed uit op het beleid van de overheid als het gaat over de verkeersveiligheid bijvoorbeeld of de kilometerheffing voor automobilisten.

2.1.2.3 Campaigning

Het kernproces van de campaigning verenigingen bestaat uit het campagnevoeren voor een bepaald doel of als pressiegroep optreden voor een bepaald belang (Handy, 1988: 12). Het SCP noemt in deze categorie natuur- en milieuorganisaties en ideële verenigingen, waaronder politieke partijen en organisaties met een specifiek maatschappelijk doel. De natuur- en milieuorganisaties bieden volgens het SCP meer ruimte aan persoonlijk contact dan consumentenorganisaties, maar hebben minder actieve leden en vrijwilligers dan de organisaties in de sector sport en recreatie. ‘Natuur- en milieuorganisaties hebben ook vaker vertakkingen tot op het lokale niveau, waar leden en donateurs betrokken kunnen raken bij de activiteiten van de organisatie. Gezien de ideële invalshoek van de sector is de identificatie met de organisatie en de betrokkenheid bij de doelstellingen van de organisatie veelal groot’ (Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 77). Het succes van de beïnvloeding en belangenbehartiging is afhankelijk van een goede positionering ten opzichte van andere (campagnevoerende) verenigingen in het maatschappelijk middenveld. Het is daarom van belang dat een vereniging als eenheid, als collectief handelt. Het gaat om campagnevoeren voor een collectief belang, collectieve pressie uitoefenen op bijvoorbeeld de politiek. Individuele belangen moeten hieraan ondergeschikt zijn (Kuperus, 2007: 29). Amnesty International die strijdt voor verbetering van de mensenrechten of de Waddenvereniging die demonstreert tegen de overbevissing in de Waddenzee, zijn voorbeelden van verenigingen in deze categorie.

In de organisatietyperologie van Handy is het publieke domein (campaigning), de markt (service delivery) en het private domein (mutual support) te herkennen. De drie gebieden waartussen het maatschappelijk middenveld zich bevindt. Zie figuur 2.

Figuur 2: ‘Drie kernprocessen in de vereniging’ (Kuperus, 2007: 27).

2.1.3 Organisatorische inrichting van verschillende typen verenigingen

Elk type kernproces impliceert een andere organisatorische inrichting van een vereniging met daarin een andere rol voor de achterban. Een vereniging gericht op mutual support heeft een kleine organisatie nodig om haar leden te bedienen. De enige lidmaatschapskwalificatie is dat een persoon past bij de beschrijving van de vereniging. Alleenstaande moeders die bijvoorbeeld lid worden van een vereniging voor alleenstaande ouders. Volgens Handy willen mutual support verenigingen niet gemanaged worden. De leden van dit type vereniging willen niet te veel energie verspillen aan administratieve of organisatorische taken en willen hierin hooguit ondersteund worden door een administratieve kracht of coördinator, als iedereen maar wel kan mee discussiëren (Handy, 1988: 13-14).

Verenigingen gericht op service delivery 'are all about organization' (Handy, 1988:14). 'They take pride in being professional, effective and low-cost' (Handy, 1988: 14). Leden kunnen op allerlei manieren de vereniging ondersteunen, maar worden niet zomaar toegelaten tot de kern van de organisatie. Leden kunnen met andere woorden niet zomaar zelf diensten verlenen aan andere leden. Een goed voorbeeld is de ondersteuning van automobilisten, die met pech aan de kant van de weg staan, door de Wegenwacht van de ANWB. Dit type vereniging eist van haar dienstverleners bepaalde professionele kwaliteiten en zij worden ook vaak betaald voor hun werk (Handy, 1988: 14). Anders dan bij de mutual support verenigingen, is bij de service delivery verenigingen dus geen sprake van dienstverlening voor en door leden, maar van dienstverlening voor leden door professionals. 'They will therefore have within them much of the paraphernalia of bureaucracy: jobs which carry formal definitions, with formal responsibilities and formal accountability to other bodies; the impersonal feel of an organization which can continue to operate in the same way even if the individuals in it change and move' (Handy, 1988: 14).

Campaigning verenigingen worden eerder geleid dan gemanaged. 'The essence of the organization is that of adherents to a cause' (Handy, 1988: 14). Een charismatische leider neemt vaak het initiatief en de enige lidmaatschapskwalificatie is dat je gelooft in de zaak waarvoor campagne gevoerd wordt. Er is eerder sprake van een beweging, 'a movement' (Handy, 1988: 14). 'The organization is but the formal part which serves the movement, efficiently but preferable invisibly' (Handy, 1988: 14). Een voorbeeld is Amnesty International, een vereniging die zich inzet voor de naleving van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

2.1.4 Vermenging van kernprocessen

De typologie van Handy beschrijft duidelijk de verschillen tussen een mutual support, service delivery of campaigning vereniging en de implicaties die het kernproces heeft voor de organisatorische inrichting van een vereniging en de rol die de achterban daarin heeft. In de praktijk is Handy's onderscheid in kernprocessen echter niet zo scherp te maken, omdat binnen één vereniging activiteiten ontwikkeld kunnen worden die op het gebied van een ander kernproces liggen. Problemen ontstaan als deze activiteiten door en naast elkaar binnen één vereniging lopen en de grenzen van het (oorspronkelijke) kernproces vervagen, maar de organisatorische inrichting en verenigingscultuur niet mee verandert en de manier van werken niet wordt aangepast (Handy, 1988: 15-16; Kuperus, 2007: 122-123).

De organisatorische inrichting kan dus in de meeste gevallen niet één op één voortvloeien uit het kernproces. Vaak is binnen een vereniging één kernproces dominant en worden de activiteiten die op het gebied van een ander kernproces liggen hierdoor beïnvloed (Kuperus, 2007: 27). Verkeersslachtoffers die bijvoorbeeld een vereniging hebben opgericht waarvan het kernproces, de missie gericht is op mutual support, ontplooiën in eerste instantie activiteiten gericht op lotgenotencontact. Daarnaast kan deze vereniging ook activiteiten ontwikkelen op het gebied van service delivery, door bijvoorbeeld bepaalde revalidatietherapieën aan haar leden goedkoper aan te bieden. Tot slot kan deze vereniging zich ook ontwikkelen in campagnevoering om het lot van de verkeersslachtoffers en het vergroten van de veiligheid in het verkeer meer onder de aandacht te brengen in de maatschappij of politiek. Primair doel van de vereniging blijft het verbinden van lotgenoten met elkaar.

Een ander voorbeeld is een milieuvereniging die primair gericht is op campaigning en het ideaal van een beter milieu wil realiseren. Het grootste deel van de activiteiten van deze vereniging is gericht op het verkondigen en uitdragen van deze boodschap. Maar een milieuvereniging kan door producten te verkopen en bijvoorbeeld lespakketten te maken over het milieu, activiteiten ontplooiën met een meer dienstverlenend karakter. Activiteiten die gericht zijn op het delen van de visie op het milieu tussen leden onderling en bijvoorbeeld het organiseren van excursies, verstevigen het groepsgevoel van de leden en zijn gericht op mutual support.

Tot slot kan een dienstverlenende vereniging als de ANWB ook activiteiten ontplooiën die gericht zijn op mutual support of campaigning. De meeste activiteiten zijn gericht op service delivery, zoals hulp bij autopech. Maar de ANWB organiseert ook ledenreizen (mutual support) en komt ook op voor de belangen van de automobilisten als de politiek nieuw beleid ontwikkeld om het fileprobleem op te lossen (campaigning).

In de meeste verenigingen is dus sprake van één primair of dominant kernproces, het primaire doel dat de vereniging nastreeft. Daarnaast worden in veel verenigingen activiteiten ontwikkeld die op het gebied van een ander kernproces liggen. De invulling van deze activiteiten wordt sterk beïnvloed door het primaire kernproces. In de praktijk kan een vereniging bepaalde activiteiten zo sterk ontwikkelen dat voor de buitenwereld het niet duidelijk meer is welk primair doel de vereniging nastreeft. Een verandering van het kernproces en karakter van een vereniging kan ook verband houden met de levensfase waarin een vereniging zich op dat moment bevindt (Kuperus, 2007: 122). In een vereniging die net is opgericht, staat de realisatie van het primaire doel voorop. In een vereniging die al wat langer bestaat en die aan het groeien is, ontstaan vaak nieuwe initiatieven en activiteiten. In een 'volwassen vereniging' wordt gelijktijdig aan verschillende kernprocessen gewerkt (Kuperus, 2007: 19-24).

In paragraaf 2.4 wordt een aantal verwachtingen geformuleerd over het democratiemodel dat bij elk type vereniging past. De verwachting is dat bij elk type vereniging een ander democratiemodel past, vanwege het type kernproces en de organisatorische inrichting van de vereniging. Daarnaast is de verwachting dat elk type vereniging een bepaald type lid

aantrekt en dat de behoeften van dit type lid ten aanzien van representatie overeenkomen met het democratiemodel dat past bij het type vereniging (paragraaf 2.4).

2.1.5 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op deelvraag 1: Welke verschillende typen verenigingen zijn er? Verenigingen verschillen van andere rechtspersonen op doelstelling en organisatorische inrichting. Een vereniging is een rechtspersoon met leden, die opgericht kan worden op grond van uiteenlopende doelen, maar die geen coöperatief doel mag nastreven en winst mag verdelen onder haar leden.

Er kunnen drie typen verenigingen onderscheiden worden: mutual support, service delivery en campaigning verenigingen. Bij verenigingen die gericht zijn op mutual support draait het om de binding van leden rondom een bepaalde activiteit, hobby of gedeelde ervaring. Service delivery verenigingen bestaan om diensten te verlenen aan diegenen die dat nodig hebben. Campaigning verenigingen voeren campagne voor een bepaald doel of treden als pressiegroep op voor een bepaald belang.

Elk type kernproces impliceert een andere organisatorische inrichting van een vereniging. Mutual support verenigingen willen liever niet gemanaged worden en niet te veel tijd en energie verspillen aan administratieve en organisatorische taken. Service delivery verenigingen zijn heel sterk gericht op een professionele, effectieve en efficiënte organisatie van hun kernproces. Campaigning verenigingen worden eerder geleid dan gemanaged. De organisatorische inrichting is noodzakelijk en moet het doel van de vereniging dienen, maar het liefst onzichtbaar.

Omdat binnen één vereniging activiteiten ontwikkeld kunnen worden die op het gebied van een ander kernproces liggen, is in de praktijk het onderscheid in kernprocessen niet zo scherp te maken. Vaak is binnen een vereniging één kernproces dominant en worden de activiteiten die op het gebied van een ander kernproces liggen hierdoor beïnvloed.

2.2 Achterban

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op deelvraag 2: Welke kenmerken heeft de achterban van een vereniging? Allereerst wordt ingegaan op de demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken die gebruikt kunnen worden om de achterban te beschrijven. Vervolgens worden aan de hand van verschillende lidmaatschapsmotieven vier typen leden beschreven. De indeling van de achterban in verschillende typen leden is relevant voor de beantwoording van de hoofdvraag, omdat de behoeften ten aanzien van representatie per type lid kunnen verschillen. In paragraaf 2.4 wordt een aantal verwachtingen geformuleerd over de behoeften die de verschillende typen leden hebben ten aanzien van hun eigen representatie in de verenigingsdemocratie.

2.2.1 Demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken achterban

De achterban betekent letterlijk de massa van de leden. Niet alleen de leden verlangen echter iets van een vereniging, er zijn ook personen en instellingen die geen lid zijn maar de vereniging wel op de een of andere manier ondersteunen en beïnvloeden, zoals de overheid, allerlei fondsen en stichtingen, bedrijven en sympathisanten. In dit onderzoek worden deze actoren niet tot de achterban gerekend, omdat zij geen formele zeggenschap hebben in de verenigingsdemocratie. Alleen de leden hebben formeel zeggenschap over de vereniging (artikel 38 Burgerlijk Wetboek boek 2).

De achterban kan op basis van demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken in kaart worden gebracht. Het SCP brengt bijvoorbeeld op deze manier regelmatig belangrijke ontwikkelingen in het maatschappelijk middenveld in kaart en kan zo analyseren op welk gebied grote verschuivingen plaatsvinden (SCP, 2010).

Voor de demografische samenstelling van de achterban kan gekeken worden naar het geslacht, de leeftijd en herkomst van leden. Leeftijd is een belangrijke indicator voor burgerparticipatie. Mensen van middelbare leeftijd en ouderen zijn over het algemeen actiever in allerlei organisaties dan jongeren (Putnam, 2000: 247).

Daarnaast wordt er vaak naar het opleidingsniveau gekeken om te voorspellen of mensen meer of minder actief zijn in de maatschappij. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe hoger de participatiegraad (Putnam, 2000: 186). Verder kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar de arbeidsparticipatie, het inkomensniveau en geloofsovertuiging van leden om meer inzicht te krijgen in de sociaal-economische samenstelling van de achterban. In dit onderzoek wordt alleen naar het opleidingsniveau en het dienstverband van de leden gevraagd.

Tevens kan in kaart worden gebracht hoe lang iemand al lid is van de vereniging, of hij/zij een bestuursfunctie bekleedt of heeft bekleed en op welk niveau, hoe vaak en wat voor soort vrijwilligerswerk iemand doet voor de vereniging en welke lidmaatschapsmotieven iemand heeft. Op dit laatste onderwerp wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan. In tabel 3 op pagina 40 is terug te vinden welke demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken in dit onderzoek zijn gebruikt om de achterban in kaart te brengen.

2.2.2 Typen leden

Door de ontzuiling en maatschappelijke veranderingsprocessen als de individualisering, informalisering, informatisering, internationalisering en intensivering (de vijf I's) van de samenleving, is de civil society veranderd. Burgers participeren volgens Putnam minder vanwege tijdgebrek en economische achteruitgang, doordat de mobiliteit van burgers is toegenomen, door de komst van televisie en andere massamedia en doordat generaties verschillen (Putnam, 2000: 283). Burgers zijn veel minder betrokken bij maatschappelijke organisaties. Zij kiezen veel minder vanzelfsprekend voor lidmaatschap van een maatschappelijke organisatie op basis van hun levensbeschouwing of maatschappelijke positie. Ook zijn zij voorwaardelijk loyaal aan hun organisatie. Leden hoppen makkelijker naar andere organisaties of zijn lid van meerdere organisaties tegelijk. Het lidmaatschap is zakelijker, minder solidair en trouw. Men vraagt zich nu eerst af: "What's in it for me?" (Kuperus, 2007: 49; Van den Berg, Dekker en De Hart, 2008: 85).

Lidmaatschap heeft nu meer het karakter van een ruilovereenkomst. Burgers wegen bewust de kosten en baten van het lidmaatschap. De verschillende belangen en lidmaatschapsmotieven van leden zijn bepalend voor het soort ruil dat zij met de vereniging willen sluiten. Kuperus onderscheidt vier verschillende typen ruilovereenkomsten of typen leden: klantleden, donateurs, onbetaalde medewerkers en eigenaarsleden (Kuperus, 2007: 52-56).

Kuperus (2007) is de enige die een dergelijke indeling van leden op lidmaatschapsmotieven heeft gemaakt. Het SCP maakt in haar rapport 'Maatschappelijke organisaties in beeld' uit 2008 bijvoorbeeld wel onderscheidt tussen leden, donateurs en vrijwilligers. Echter, deze onderverdeling wordt door het SCP voornamelijk gebruikt om verschillen in aantallen leden en donateurs aan te geven. Het SCP gaat verder niet uitgebreid in op de lidmaatschapsmotieven en kenmerken van de verschillende type leden (Van den Berg en De Hart, 2008: 15-23).

2.2.2.1 Klantleden

Klantleden worden lid van een vereniging vanwege economische motieven. 'De kopende klant kiest voor het direct beschikbare aanbod aan diensten en producten van de vereniging en ziet het lidmaatschap als een vorm van 'klantenvoordeel'. [...] De calculerende klant is lid om in tijden van nood een beroep te kunnen doen op de belangenbehartiging van de vereniging' (Kuperus, 2007: 55). Klantleden nemen dus bepaalde producten of diensten af of willen zich indekken tegen toekomstige risico's. Een voorbeeld hiervan is het lidmaatschap van de ANWB, vanwege de wegwacht en korting voor leden op producten uit de ANWB-winkel (Kuperus, 2007: 53).

2.2.2.2 Donateurs

Donateurs of supporters steunen de doelen van de vereniging en helpen mee deze doelen te realiseren door de vereniging financiële middelen te verschaffen om het werk uit te voeren. Donateurs zijn wel bereid om geld te geven en hun naam aan een organisatie te verbinden, maar hebben geen tijd en behoefte om zich op een andere manier actief in te zetten voor de vereniging. Dit besteden ze uit aan anderen of kopen ze af (Kuperus, 2007: 55).

2.2.2.3 Onbetaalde medewerkers

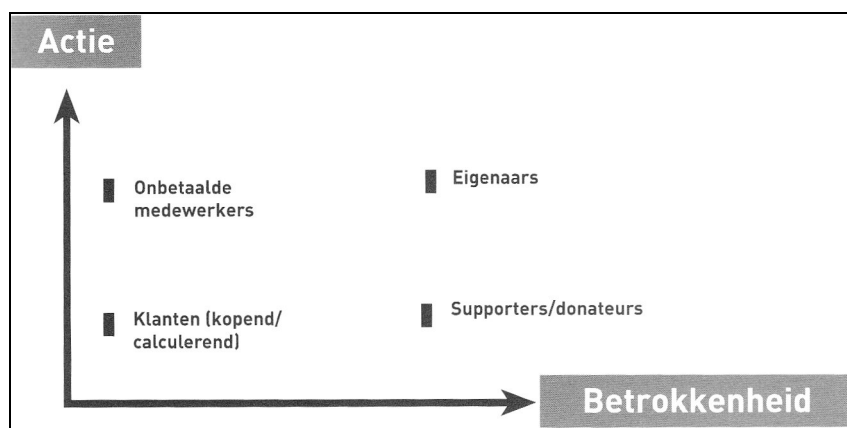
Onbetaalde medewerkers willen graag een leuke vrijwilligersklus doen, maar het maakt vaak niet zoveel uit in welke organisatie. Onbetaalde medewerkers zoeken geen aansluiting op basis van de doelstelling van een vereniging, maar zij zijn meer geïnteresseerd in het soort vrijwilligerswerk dat de vereniging te bieden heeft. Het gaat de onbetaalde medewerker om CV building, het ontwikkelen van professionele vaardigheden en het opdoen van bijvoorbeeld bestuurservaring. Aan de ene kant zijn onbetaalde medewerkers dus wel bereid om zich actief in te zetten voor de vereniging, tijd en energie in de vereniging te steken en hebben ze een zekere sympathie voor de doelstelling van de vereniging. Aan de andere kant zijn onbetaalde medewerkers minder emotioneel betrokken bij de vereniging dan donateurs, omdat zij zich overwegend identificeren met hun vrijwilligerswerk en dit ook voor een andere vereniging hadden kunnen uitvoeren (Kuperus, 2007: 55-56).

2.2.2.4 Eigenaarsleden

Eigenaarsleden voelen zich zeer nauw betrokken bij de vereniging en zijn bereid hun tijd en geld in te zetten om de doelen van de vereniging te realiseren. Deze leden voelen zich mede-eigenaar van de vereniging en vereenzelvigen zich met de doelstelling van de vereniging. Eigenaarsleden zetten zich net als de onbetaalde medewerker vrijwillig in, maar zetten hun tijd en energie meer in vanuit hun ideële overtuiging, dan vanuit het motief om nieuwe werkervaring op te doen (Kuperus, 2007: 54).

2.2.2.5 Betrokkenheid en actiebereidheid

De vier verschillende typen leden verschillen in twee dimensies van elkaar: de bereidheid van leden om zich in te zetten voor de vereniging en de emotionele betrokkenheid van leden bij de vereniging. Door deze twee dimensies tegen elkaar af te zetten ontstaat het volgende figuur:

Figuur 3: 'Typologie van lidmaatschapsmotieven' (Kuperus, 2007: 53).

De actie-as geeft de bereidheid van de leden weer om zich in te zetten voor de vereniging: het verschil tussen passieve en actieve leden. Klantleden en donateurs zijn weinig bereid om over te gaan tot actie, terwijl de onbetaalde medewerkers en eigenaarsleden zich juist wel willen inzetten voor de vereniging. De betrokkenheidsas geeft de emotionele betrokkenheid van leden bij de vereniging weer. Eigenaarsleden en donateurs worden lid vanuit een sterke ideële overtuiging en identificeren zich met de doelstelling van de vereniging. Klantleden en

onbetaalde medewerkers worden overwegend lid vanwege de producten, diensten of het vrijwilligerswerk dat de vereniging aanbiedt (Kuperus, 2007: 53).

Deze verschillende typen ruilovereenkomsten zijn niet statisch. Lidmaatschapsmotieven kunnen veranderen in de loop van de tijd of onder druk komen te staan door veranderingen in de vereniging. Leden wegen de kosten en baten van hun lidmaatschap en kunnen na verloop van tijd een andere ruilovereenkomst met de vereniging aangaan. Daarnaast heeft niet elke vereniging elk type lid. Afhankelijk van bijvoorbeeld het kernproces kan dit verschillen (paragraaf 2.1.2).

De indeling van de achterban in verschillende typen leden is relevant voor de beantwoording van de hoofdvraag, omdat de behoeften ten aanzien van representatie per type lid kunnen verschillen. De verwachting is dat eigenaarsleden bijvoorbeeld een sterke behoefte hebben om zelf actief deel te nemen in het besluitvormingsproces. In paragraaf 2.4 wordt dieper ingegaan op de behoeften die de verschillende typen leden hebben ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie.

2.2.3 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op deelvraag 2: Welke kenmerken heeft de achterban van een vereniging? Tot de achterban worden in dit onderzoek de leden met formele zeggenschap in de verenigingsdemocratie gerekend. De achterban kan op basis van demografische en sociaal-economische kenmerken in kaart worden gebracht. Daarnaast kan de achterban ook op een aantal verenigingsspecifieke kenmerken getypeerd worden, bijvoorbeeld op basis van het lidmaatschapsmotief.

Door de ontzuiling en maatschappelijke veranderingsprocessen kiezen burgers veel minder vanzelfsprekend voor lidmaatschap van een maatschappelijke organisatie op basis van hun levensbeschouwing of maatschappelijke positie. Lidmaatschap heeft nu meer het karakter van een ruilovereenkomst. Klantleden worden lid van een vereniging vanwege economische motieven. Zij nemen bepaalde producten of diensten af of willen zich indekken tegen toekomstige risico's. Donateurs of supporters steunen de doelen van de vereniging en helpen mee deze doelen te realiseren door de vereniging financiële middelen te verschaffen om het werk uit te voeren. Onbetaalde medewerkers zoeken geen aansluiting op basis van de doelstelling van een vereniging, maar zij zijn meer geïnteresseerd in het soort vrijwilligerswerk dat de vereniging te bieden heeft. Eigenaarsleden voelen zich zeer nauw betrokken bij de vereniging en zijn bereid hun tijd en geld in te zetten om de doelen van de vereniging te realiseren. De vier typen leden worden gebruikt bij het in kaart brengen van de behoeften van de achterban ten aanzien van representatie in het besluitvormingsproces.

2.3 Verenigingsdemocratie

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op theoretische deelvragen 3 tot en met 5. Allereerst wordt het begrip democratie gedefinieerd en wordt kort ingegaan op de rol die de leden in de verenigingsdemocratie vervullen. Daarna wordt beschreven in welke fasen van het besluitvormingsproces de geringe representatie van de achterban voornamelijk afbreuk doet aan de democratische legitimiteit van het besluitvormingsproces. Vervolgens worden vier ideaaltypische basismodellen van democratie beschreven. Per model wordt ingegaan door wie en op welke manier besluiten genomen worden. Per model worden ook vier burgerschapstijlen toegelicht. In paragraaf 2.3.4 worden de knelpunten van elk democratiemodel ten aanzien van de representatie van de achterban beschreven en in paragraaf 2.3.5 worden tot slot mogelijke oplossingen van deze knelpunten beschreven.

2.3.1 Democratisch besluitvormingsproces

Er zijn vele definities van en terminologische variaties op het begrip democratie. Het woord democratie is een samentrekking van de Griekse woorden 'demos' en 'kratia' en betekent letterlijk: 'zelfbestuur door het volk' of 'het volk dat regeert'. Idealiter nemen degenen die worden geraakt door een beslissing (objecten van besluitvorming) ook direct dan wel indirect de beslissing (subjecten van besluitvorming) (Engelen en Sie Dhian Ho, 2004: 20 en 26).

De notie van gelijkheid is onlosmakelijk verbonden met het begrip democratie. De inbreng van iedere burger is in het democratisch besluitvormingsproces gelijk aan die van een andere burger. Van niet-democratische besluitvorming is sprake als een bepaalde actor of groep de collectieve beslissingen neemt, zonder enige formele verantwoording af te leggen aan de burgers (Hendriks, 2006: 35). 'In de kern gaat het bij democratie dus om (1) volksinvloed op het regeren (2) gelijkheid in de uitoefening van die invloed' (Hendriks, 2006: 35). Deze twee elementen zijn in de meeste definities van democratie terug te vinden. De definities van Dahl (2000) en Hendriks (2006) worden in dit onderzoek als uitgangspunt genomen. Volgens Dahl is democratie 'een systeem gekenmerkt door politieke gelijkheid onder de leden van de gemeenschap in de bepaling van het beleid van de gemeenschap' (Dahl, 2000: 37, vertaald in Hendriks, 2006: 36). De definitie van Hendriks luidt: 'Democratie is een politiek systeem waarin de burgers regeren, zelfstandig of via anderen die door het volk worden gekozen, beïnvloed en gecontroleerd, op een wijze die elke burger gelijk stelt aan iedere andere' (Hendriks, 2006: 36).

In de verenigingsdemocratie regeren de leden. Alle leden zijn bevoegd om zeggenschap over de vereniging uit te oefenen, zelfstandig of via anderen die door de leden zijn gekozen (artikel 38 en 39 lid 1 Burgerlijk Wetboek boek 2). Pitkin (1967) noemt het kijken naar wie bevoegd is om zeggenschap uit te oefenen, de formalistische 'authorization view' van representatie. 'A representative is someone who has been authorized to act' (Pitkin, 1967: 38). Representatie gaat volgens deze benadering over het geven en hebben van bevoegdheid. Ondanks dat alle leden de bevoegdheid hebben (of aan anderen gegeven hebben) om zeggenschap uit te oefenen, maakt in veel verenigingen maar een beperkt aantal leden gebruik van deze bevoegdheid.

Vanwege deze geringe representatie van de achterban in het besluitvormingsproces, hebben verenigingen te kampen met een democratisch deficit aan de input- en throughputzijde van

het besluitvormingsproces. In deze twee fasen van het besluitvormingsproces is het voor de democratische legitimiteit van de besluiten namelijk van belang, dat degenen die geraakt worden door de besluiten, zelf deelnemen in het besluitvormingsproces. Besluiten zijn pas democratisch legitiem als en omdat ze de wil van het volk weerspiegelen (Scharpf, 1999: 6). 'De achterliggende gedachte is dat betere besluiten worden genomen wanneer ieders belang gelijkelijk wordt meegewogen in de besluitvorming' (Engelen en Sie Dhian Ho, 2004: 20). Dit benadrukt de idee van 'government by the people'. Een geringe deelname van de leden in het besluitvormingsproces betekent dus dat de besluiten minder democratisch legitiem zijn. Het is dus belangrijk dat de belangen en preferenties van de leden worden gerepresenteerd (input), echter de manier waarop dit gebeurt (throughput) kan verschillen (Engelen en Sie Dhian Ho, 2004: 22). In dit onderzoek wordt daarom gekeken naar de input- en throughputzijde van het besluitvormingsproces. De andere fasen van het besluitvormingsproces (output/outcomes van en feedback op collectieve besluitvorming) worden buiten beschouwing gelaten, omdat daar andere eisen worden gesteld aan de democratische legitimiteit van besluiten. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op welke manier en door wie besluiten genomen kunnen worden in vier ideaaltypische basismodellen van democratie.

2.3.2 Democratiemodellen

Er zijn vele verschillende manieren waarop democratie kan worden vormgegeven. Hendriks beschrijft in zijn boek 'Vitale democratie' (2006) vier basismodellen van democratie aan de hand van praktijkvoorbeelden en literatuur. De praktijkvoorbeelden beperken zich tot voorbeelden van democratiemodellen op het niveau van de staat en op lokaal bestuurlijk niveau. Een uiteenzetting van voorbeelden van verschillende landen en steden is voor dit onderzoek, dat zich richt op hoe democratie binnen verenigingen wordt vormgegeven, niet relevant. In de verenigingsdemocratie spelen politieke partijen bijvoorbeeld geen rol. Om verwarring te voorkomen worden de vier democratiemodellen in deze paragraaf daarom op een vereenvoudigde manier beschreven. In de beschrijving van de vier modellen wordt ook niet ingegaan op de politieke culturen en samenlevingsculturen die aan de modellen ten grondslag liggen en op de verschillende rollen die leiders in elk democratiemodel kunnen spelen. Wel wordt ingegaan op verschillende burgerschapsstijlen in paragraaf 2.3.3.

De vier basismodellen van democratie vloeien voort uit de kruising van twee dimensie: de aggregatieve versus integratieve democratie en de directe versus indirecte democratie. De eerste dimensie gaat over de vraag *hoe* democratische beslissingen genomen worden. 'Is er sprake van een aggregatief (majoritair) proces, waarbij een eenvoudige meerderheid van 50% + 1 uiteindelijk de doorslag geeft, ook al vindt deze relatief grote minderheden op haar pad, of is er sprake van een integratief (non-majoritair, deliberatief) proces waarbij getracht wordt een zo breed mogelijke, bij voorkeur volledige, overeenstemming te bereiken?' (Hendriks, 2006: 41). De tweede dimensie gaat over de vraag *wie* uiteindelijk de beslissingen neemt. Nemen de leden van de gemeenschap zelf (direct) de beslissingen of wijzen de burgers vertegenwoordigers aan die namens hen (indirect) de beslissingen nemen? Door de twee dimensie tegen elkaar af te zetten ontstaan de pendule-, consensus-, kiezers- en participatiedemocratie (figuur 4).

	<i>Aggregatief</i> (majoritair)	<i>Integratief</i> (non-majoritair)
<i>Indirect</i> (representatief)	Penduledemocratie	Consensusdemocratie
<i>Direct</i> (zelfbeschikkend)	Kiezersdemocratie	Participatiedemocratie

Figuur 4: 'Modellen van democratie' (Hendriks, 2006: 27 en 41).

2.3.2.1 Kiezersdemocratie

Voorstanders van de kiezersdemocratie brengen vaak naar voren dat dit de zuiverste vorm van democratie is, omdat alle leden van de gemeenschap kunnen deelnemen en het beginsel van 'one man, one vote' geldt (Hendriks, 2006: 118). Alle leden kunnen onafhankelijk van elkaar gehoord worden en door massaal een signaal af te geven kan een bepaalde beslissing afgedwongen worden (Hendriks, 2006: 42). Vertaald naar de verenigingsdemocratie betekent dit dat de leden van een vereniging in een algemene ledenvergadering (ALV) bijvoorbeeld kunnen kiezen uit verschillende bestuurskandidaten en dat op basis van meerderheid van stemmen een besluit wordt genomen over wie het nieuwe bestuur mag vormen.

2.3.2.2 Participatiedemocratie

In de participatiedemocratie kunnen ook alle leden van de vereniging deelnemen aan de besluitvorming, maar de minderheid kan niet zomaar door een eenvoudige rekenkundige meerderheid overruled worden. 'Besluitvorming is eerst en vooral een proces van uitvoerig praten en consensus zoeken' (Hendriks, 2006: 42). Het interactieproces is van belang. Een besluit in de participatiedemocratie moet meer zijn dan de optelsom van individuele belangen en behoeften zoals in de kiezersdemocratie (Hendriks, 2006: 124-125).

2.3.2.3 Penduledemocratie

De pendule- en consensusdemocratie zijn beide vormen van indirecte democratie. Verschil met de kiezers- en participatiedemocratie is dat de leden van de gemeenschap vertegenwoordigers kiezen die namens hen beslissingen nemen. Verenigingen met een indirecte democratie hebben bijvoorbeeld een Ledenraad die namens alle leden de besluiten neemt. Hoewel de manier waarop de vertegenwoordigers gekozen worden ook bijdraagt aan de inputlegitimiteit wordt daar in dit onderzoek niet verder op ingegaan.

Net als in de kiezersdemocratie worden in de penduledemocratie de besluiten op basis van meerderheid van stemmen genomen. Nu ligt echter veel macht in handen van weinigen, de vertegenwoordigers, die maar eens in de zoveel tijd door de achterban herkozen of juist naar huis gestuurd kunnen worden (Hendriks, 2006: 72). Alle leden van de vereniging kunnen bij deze verkiezingen hun voorkeur uitspreken en een beweging in vertegenwoordigers veroorzaken; de pendule van richting laten veranderen.

2.3.2.4 Consensusdemocratie

In de consensusdemocratie kunnen de leden van de gemeenschap ook andere vertegenwoordigers aanwijzen bij periodieke verkiezingen als zij daar behoefte aan hebben.

Verschil is echter dat in de besluitvorming gestreefd wordt naar consensus en naar een breed draagvlak. Consensus is geen vanzelfsprekendheid, maar iets waar actief naar moet worden gezocht (Hendriks, 2006: 81).

De achterban kan dus op verschillende manieren deelnemen in het besluitvormingsproces. De leden van een vereniging met een directe democratie kunnen op een ALV zelf beslissingen nemen, hetzij door meerderheid van stemmen zoals in een kiezersdemocratie, hetzij op basis van consensus zoals in een participatiedemocratie. In verenigingen met een indirecte democratie worden de beslissingen door vertegenwoordigers van de achterban genomen. Een Ledenraad kan ook op een aggregatieve manier of op een integratieve manier beslissingen nemen. In de volgende paragraaf worden verschillende burgerschapstijlen, die passen bij elk democratiemodel, uitgewerkt.

2.3.3 Burgerschapstijlen

In elk van de vier democratiemodellen wordt de achterban op een verschillende manier gerepresenteerd. In de kiezers- en participatiedemocratie, de modellen met een directe democratie, representeren de leden van de gemeenschap in feite zichzelf. In de pendule- en consensusdemocratie is geen sprake van zelfrepresentatie, maar van representatie van de achterban door gekozen vertegenwoordigers. In alle gevallen geldt dat de achterban de formele zeggenschap heeft in de democratie. Dit is niet hetzelfde als medezeggenschap. Bij medezeggenschap hebben de leden niet het laatste woord, nemen zij niet uiteindelijk de beslissingen maar een ander bestuursorgaan. Bij zeggenschap is dit wel het geval en zitten uitsluitend de leden in het hoogste besluitvormingsorgaan van de vereniging.

De manier waarop de burger hier invulling aan kan geven, de rol die de burger speelt in de democratie, verschilt op twee dimensies: is hij toeschouwer of speler? En is hij kiezer of spreker? De eerste dimensie gaat over de vraag of de burger vooral een toeschouwer is en alleen op gezette tijden bij de besluitvorming wordt betrokken, zoals bij de verkiezingen voor volksvertegenwoordigers in de indirecte democratie. Of is de burger een speler, zoals bij referenda en burgerinitiatieven in de directe democratie? De tweede dimensie gaat over de vraag of de burger één van de vele kiezers in het stemhokje is, zoals in de aggregatieve democratie. Of heeft de burger samen met anderen inspraak in het proces van belangenafweging, zoals in de integratieve democratie? (Hendriks, 2006: 55-56). De volgende vier burgerschapstijlen kunnen dan onderscheiden worden (figuur 5):

	<i>Kiezer</i> (stemmen)	<i>Spreker</i> (praten)
<i>Toeschouwer</i> (toekijken)	Toeschouwer-kiezer	Toeschouwer-inspreker
<i>Speler</i> (meedoen)	Speler-kiezer	Speler-meepspreker

Figuur 5: 'Burgerschapstijlen' (Hendriks, 2006: 56).

2.3.3.1 Speler-kiezer

In de kiezersdemocratie laat de burger zijn stem duidelijk horen als kiezer in gerichte stemmingen over bepaalde zaken. Dit kunnen zowel grootschalige als kleinschalige volksstemmingen zijn. 'Bij het agenderen en organiseren van zulke stemmingen, het

verzamelen en mobiliseren van voldoende stemmen voor voorstellen, komt de burger als speler nadrukkelijk naar voren. Vandaar de omschrijving speler/kiezer' (Hendriks, 2006: 57).

2.3.3.2 Speler-meespreker

In de participatiedemocratie neemt de burger de rol van speler/meespreker op zich. Het gaat hier niet om inspreken en zeker niet om stemmen. Het gaat om actief meedoen en mééspreken in een context waarin iedereen als gelijke speler wordt beschouwd (Hendriks, 2006: 56).

2.3.3.3 Toeschouwer-kiezer

'In de penduledemocratie komt de burger naar voren als toeschouwer/kiezer' (Hendriks, 2006: 56). De burger volgt de politieke besluitvorming op afstand via de massamedia en brengt eens in de zoveel tijd zijn stem uit in de verkiezingen voor nieuwe volksvertegenwoordigers. Het toeschouwen is vanwege de keuze die gemaakt moet worden in deze periodieke verkiezingen, niet zonder betekenis (Hendriks, 2006: 56).

2.3.3.3 Toeschouwer-inspreker

In de consensusdemocratie beperkt de rol van de burger zich tot het toeschouwen/inspreken. Burgers kunnen door middel van inspraak en consultatie hun mening aan de vertegenwoordigers laten horen. Het overleggen en de compromisvorming vindt echter plaats tussen de vertegenwoordigers onderling. Veel leden kijken op grote afstand toe hoe anderen de zaken onderling regelen (Hendriks, 2006: 56).

In elk democratiemodel nemen burgers dus een andere rol in en worden hun belangen en behoeften op een andere manier en soms door iemand anders gerepresenteerd. In de volgende paragraaf wordt deelvraag 4 beantwoord: Welke knelpunten brengen de verschillende democratiemodellen met zich mee ten aanzien van de representatie van de achterban?

2.3.4 Knelpunten ten aanzien van representatie

De vier basismodellen van democratie zijn ideaaltypen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de sterktes en zwaktes van elk model en welke knelpunten elk model meebrengt ten aanzien van de representatie van de achterban.

2.3.4.1 Knelpunten kiezersdemocratie

Positieve eigenschappen van de kiezersdemocratie zijn dat iedere burger meetelt en ieders stem even zwaar weegt in het besluitvormingsproces. De mobilisatie van het particulier initiatief, de activering van individuele verantwoordelijkheid en vertrouwen in vrijwillige verbanden tussen burgers op grond van hun eigenbelang zijn andere kernkwaliteiten van de kiezersdemocratie (Hendriks, 2006: 121). Daartegenover staat dat het besluiten nemen op basis van meerderheid van stemmen kan ontaarden in tirannie. 'Essentiële waarden, die in de waan van de dag niet vooraan staan, kunnen zo in het gedrang komen' (Hendriks, 2006: 119). Daarnaast dreigt de besluitvorming in de kiezersdemocratie steeds van incident naar incident te hollen, voortdurend aangespoord door nieuwe opiniepeilingen. 'Het heeft ook wel iets van de *tragedy of the commons*: voor ieder individu afzonderlijk lijkt de kiezersdemocratie een goed idee maar voor alle individuen tezamen pakt het tragisch uit'

(Hendriks, 2006: 120). Publieke onbezonnenheid is dan ook een zwakte van de kiezersdemocratie. Besluiten nemen op basis van het collectief belang is niet iets wat bij de kiezersdemocratie past. Dit wordt vaak geassocieerd met collectieve stroperigheid en inflexibiliteit. Een uitdaging is wel dat er een zekere vorm van beheersing van besluitvorming is op collectief niveau, om de tragedy of the commons te voorkomen (Hendriks, 2006: 122-123).

2.3.4.2 Knelpunten participatiedemocratie

Ook in de participatiedemocratie kan iedereen meedoen aan het besluitvormingsproces. Verschil met de kiezersdemocratie is dat er veel meer waarde wordt gehecht aan conversatie en deliberatie om de voorkeuren van burgers achter de stemmingen en peilingen te kunnen achterhalen en te begrijpen. Het gaat in dit model niet om het meest gesteunde deelbelang, maar om het achterhalen van het overkoepelend collectief belang. Eendracht en gemeenschappelijkheid in de besluitvorming is dan ook een sterkte van de participatiedemocratie (Hendriks, 2006: 131). Uniformering ligt echter op de loer. Het individuele belang raakt ondergeschikt aan het collectieve belang. Daarnaast brengt het proces van discussiëren en delibereren hoge verwachtingen van actief burgerschap met zich mee en is het een zeer tijdrovend proces (Hendriks, 2006: 143). Het besluitvormingsproces in de participatiedemocratie dreigt onhandelbaar, oeverloos en besluiteloos te worden. Er ligt dan ook een uitdaging voor besluitvormers in de participatiedemocratie om knopen door te hakken en compromissen te sluiten (Hendriks, 2006: 147-148).

2.3.4.3 Knelpunten penduledemocratie

De kernkwaliteit van de penduledemocratie is de slagvaardigheid en helderheid in besluitvorming. Het bestuur heeft een helder kiezersmandaat. Daartegenover staat dat er een scherpe afrekencultuur is in de penduledemocratie: het is winnen of verliezen. 'Burgers hebben misschien iets 'te kiezen' in de penduledemocratie, maar ze hebben ook veel te verliezen. Stemmen op de niet-winnende partij gaan verloren' (Hendriks, 2006: 77). Volksvertegenwoordigers buiten de gevestigde orde maken weinig kans om in het bestuur te komen. De klassieke valkuil van de penduledemocratie is 'een overschot aan slagvaardigheid in de vorm van *overcommitment* aan één specifieke probleemdefinitie en één specifieke oplossingsstrategie' (Hendriks, 2006: 79). Door eenzijdige, snelle besluitvorming en weinig ruimte voor 'checks and balances' kan een fixatie ontstaan op één probleemdefinitie en oplossingsstrategie. Reflectie op de gemaakte beleidskeuze wordt niet bevorderd en alternatieven krijgen weinig ruimte. Het is moeilijk om in de penduledemocratie los te komen van een ingeslagen pad. 'De spanning tussen slagvaardigheid en *overcommitment* – tussen 'doorpakken' en 'doorslaan' – is een fundamenteel gegeven bij de penduledemocratie' (Hendriks, 2006: 79). Er ligt dan ook een uitdaging voor besluitvormers in de penduledemocratie om te reflecteren op en tegenwicht te bieden aan de besluiten die worden genomen.

2.3.4.4 Knelpunten consensusdemocratie

In tegenstelling tot de machtsconcentratie bij de penduledemocratie, is de basis van de consensusdemocratie machtsverspreiding en machtsdeling. Overleg en samenwerking is iets heel gewoons. Minderheden worden goed vertegenwoordigd. Er is sprake van vreedzame coëxistentie van verschillende bevolkingsgroepen. 'Op allerlei manieren krijgen

andersdenkenden de mogelijkheid om gehoord te worden in de publieke besluitvorming' (Hendriks, 2006: 100). De kernkwaliteit van de consensusdemocratie is beheerste integratie. Verschillende waarden worden meegenomen in het zoeken naar een oplossing. Valkuil hierbij is het niet kunnen doorpakken, stroperige besluitvorming. 'De spanning tussen beheerste integratie (afstemming) en overdadige complexiteit (stroperigheid) is fundamenteel' (Hendriks, 2006: 101). Een uitdaging is dan ook op een transparante manier tot besluitvorming komen.

2.3.4.5 Trade-off participatie en efficiëntie

De sterktes en zwaktes van elk democratiemodel geven het klassieke dilemma weer tussen burgerparticipatie enerzijds en efficiënte besluitvorming anderzijds (Dahl, 2000: 110). Er is sprake van een trade-off tussen deze twee ingrediënten van democratische besluitvorming. Wanneer de participatie toeneemt, neemt de efficiëntie af (too much talk, too little action) en andersom. De trade-off tussen participatie en efficiëntie kan bekeken worden tussen de democratiemodellen met directe en indirecte representatie en ook tussen de modellen die op basis van meerderheid of consensus tot besluiten komen.

Bij de kiezersdemocratie en participatiedemocratie kan iedere burger meedoen in het besluitvormingsproces (participatie is hoog). Echter dit betekent dat tegelijkertijd de efficiëntie afneemt, juist omdat iedereen kan stemmen of kan meepraten (efficiëntie is laag). Bij de penduledemocratie en consensusdemocratie wordt daarom vaak aangedragen dat de indirecte representatie de efficiëntie van besluitvorming bevordert, omdat niet iedereen kan meebeslissen (participatie is laag, efficiëntie is hoog) (Hendriks, 2006: 164-165). Zie tabel 1.

Trade-offs	Participatie	Efficiëntie
Direct	↑ Iedereen kan deelnemen	↓ Iedereen kan stemmen of meepraten
Indirect	↓ Niet iedereen kan deelnemen	↑ Niet iedereen kan stemmen of meepraten

Tabel 1: Trade-offs participatie en efficiëntie tussen directe en indirecte democratiemodellen.

De efficiëntie in de kiezersdemocratie en de penduledemocratie is hoog, omdat er besluiten worden genomen op basis van meerderheid van stemmen (efficiëntie is hoog). Het betekent wel dat door te stemmen, de belangen van minderheden overruled kunnen worden, waardoor zij dus niet goed vertegenwoordigd worden in de kiezers- en penduledemocratie (participatie is laag). Door minderheden te overrulen kunnen besluiten ook te snel genomen worden, omdat de alternatieven die minderheden aandragen niet overwogen worden. In de participatie- en consensusdemocratie is de participatie juist hoog, omdat er ruimte gegeven wordt voor de belangen van minderheden. Iedereen moet zich in de besluitvorming kunnen vinden (participatie is hoog). De efficiëntie is in de modellen met besluitvorming op basis van consensus echter laag, omdat de uitgebreide belangenafweging en compromisvorming vaak lang duurt (efficiëntie is laag) (Hendriks, 2006: 164-165). Zie tabel 2.

Trade-offs	Participatie	Efficiëntie
Stemmen	↓ Besluiten worden te snel genomen vanwege gebrek aan alternatieven	↑ Besluiten op basis van meerderheid van stemmen
Consensus	↑ Besluiten op basis van consensus	↓ Besluiten worden te langzaam genomen vanwege overschot aan alternatieven

Tabel 2: Trade-offs participatie en efficiëntie tussen 'stemmen' en 'consensus' democratiemodellen.

Een democratiemodel dat zowel hoog scoort op participatie als efficiëntie komt dus niet voor. In de volgende paragraaf wordt daarom ingegaan op hoe deze knelpunten beperkt kunnen worden. In tabel 3 op pagina 40 is terug te vinden hoe de knelpunten ten aanzien van representatie verder zijn geoperationaliseerd.

2.3.5 Oplossingen ten aanzien van representatie

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op deelvraag 5: Welke oplossingen zijn er om deze knelpunten ten aanzien van de representatie van de achterban te beperken? Veel verenigingen die hun democratie op basis van één van de vier modellen hebben ingericht, hebben in meer of mindere mate te maken met de knelpunten beschreven in paragraaf 2.3.4. In sommige gevallen is het hartfalen van de verenigingsdemocratie zo ernstig, dat de vereniging het sterven nabij is. Als er geen vernieuwing plaatsvindt, zal de vereniging uiteindelijk moeten ophouden te bestaan of bijvoorbeeld moeten fuseren (Kuperus, 2007: 23-24). Een mogelijkheid is ook dat de vereniging overgaat in een stichting. In al deze gevallen geldt dat de oplossing van een falende verenigingsdemocratie wordt gezocht in de beëindiging van de vereniging als rechtspersoon (dood).

Verenigingen die willen blijven bestaan, zijn op zoek naar manieren om het hartfalen van de verenigingsdemocratie te genezen door te dotteren, bypasses aan te leggen of een transplantatie te ondergaan. In dit laatste geval gaat het om een complete verandering van democratiemodel, bijvoorbeeld van een directe naar een indirecte democratie. Amnesty International Nederland gaat, als de ALV hiermee instemt, in de zomer van 2010 over op een democratiemodel met een Ledenraad (Kuperus en Vonk, 2010: 43). Dit is een manier om de knelpunten op te lossen waar een vereniging met een directe democratie bijvoorbeeld mee te maken heeft. Zoals in paragraaf 2.3.4 werd beschreven zijn er echter ook knelpunten ten aanzien van de representatie van de achterban aan te wijzen bij indirecte democratiemodellen.

Een andere mogelijkheid om het hartfalen van de verenigingsdemocratie te genezen, is door te dotteren. Bij dotteren wordt het huidige democratiemodel in stand gehouden, maar wordt geprobeerd dit model te verbeteren. Bijvoorbeeld door een ALV te combineren met een ledendag wordt geprobeerd meer leden te trekken.

Een bypass aanleggen gaat een stap verder. Het gaat hier om het aanvullen van het huidige democratiemodel met manieren van besluitvorming uit andere modellen (Kuperus en Vonk, 2010: 42). Er is geen sprake meer van één zuiver democratiemodel, maar van een mengvorm van modellen en verschillende vormen van besluitvorming (Hendriks, 2006: 157-161). Een voorbeeld is dat de consensusdemocratie wordt aangevuld met referenda, een vorm die bij de kiezersdemocratie past. Een mengvorm tussen stemmen en consensus is

ook mogelijk, bijvoorbeeld dat er voorafgaand de stemming eerst overlegd wordt door alle leden en verschillende alternatieven kunnen worden ingebracht. Zo kunnen verschillende hybride vormen van democratie ontstaan. Bij deze oplossing gaat het er om dat de bypasses die worden aangelegd, de nieuwe manieren van zeggenschap, formeel erkend worden. Nieuwe vormen zoals referenda, ledenpanels, klankbordgroepen of ledenraadplegingen via internet worden door veel verenigingen nu gebruikt om de achterban op een informele manier te raadplegen (Kuperus en Vonk, 2010: 42). Bij een combinatie van democratiemodellen gaat het erom dat de leden via de verschillende democratievormen hun zeggenschap kunnen uitoefenen en de besluiten die genomen worden dus niet nog eens volgens de oude besluitvormingsweg bekrachtigd hoeven te worden.

2.3.6 Samenvatting

Democratie betekent letterlijk: 'zelfbestuur door het volk'. In de kern gaat het er bij democratie om dat er volksinvloed is op het regeren en dat er gelijkheid is in de uitoefening van die invloed. 'Democratie is een politiek systeem waarin de burgers regeren, zelfstandig of via anderen die door het volk worden gekozen, beïnvloed en gecontroleerd, op een wijze die elke burger gelijk stelt aan iedere andere' (Hendriks, 2006: 36).

Hendriks beschrijft in zijn boek 'Vitale democratie' (2006) vier basismodellen van democratie. De vier basismodellen verschillen van elkaar in *hoe* democratische beslissingen genomen worden (aggregatief versus integratief) en in *wie* uiteindelijk de beslissingen neemt (direct versus indirect). In de kiezersdemocratie nemen burgers zelf, direct de beslissingen op basis van meerderheid van stemmen. In de participatiedemocratie is ook sprake van directe vertegenwoordiging, maar in dit model wordt op basis van consensus tot een besluit gekomen. In de penduledemocratie nemen vertegenwoordigers van het volk, indirect de beslissingen op basis van meerderheid van stemmen. In de consensusdemocratie vindt de besluitvorming ook indirect plaats, door vertegenwoordigers. In dit model worden besluiten echter weer integratief, op basis van consensus genomen.

De manier waarop de burger zijn zeggenschap in het besluitvormingsproces uitoefent verschilt op twee dimensies: is hij toeschouwer of speler? En is hij kiezer of spreker? In de kiezersdemocratie is de burger speler en kiezer, omdat hij zelf zijn stem kan uitbrengen en actief is in het mobiliseren van voldoende stemmen. In de participatiedemocratie neemt de burger de rol van speler/meespreker op zich. Het gaat om actief meedoen en mééspreken in het besluitvormingsproces. In de penduledemocratie is de burger toeschouwer/kiezer. De burger volgt de politieke besluitvorming op afstand en brengt eens in de zoveel tijd zijn stem uit in de verkiezingen voor nieuwe volksvertegenwoordigers. In de consensusdemocratie beperkt de rol van de burger zich tot het toeschouwen/inspreken. Burgers kunnen door middel van inspraak en consultatie hun mening aan de vertegenwoordigers laten horen.

De vier verschillende democratiemodellen brengen elk een aantal knelpunten mee ten aanzien van de representatie van de achterban. In de kiezersdemocratie kunnen besluiten op basis van meerderheid van stemmen ontaarden in tirannie. Daarnaast dreigt de besluitvorming in de kiezersdemocratie steeds van incident naar incident te hollen. Publieke onbezonnenheid ligt op de loer in de kiezersdemocratie. In de participatiedemocratie kan het individuele belang ondergeschikt raken aan het collectieve belang. Daarnaast dreigt het

besluitvormingsproces in de participatiedemocratie onhandelbaar, oeverloos en besluiteloos te worden door het proces van discussiëren en delibereren. In de penduledemocratie maken volksvertegenwoordigers buiten de gevestigde orde weinig kans om in het bestuur te komen. Daarnaast kan door eenzijdige, snelle besluitvorming en weinig ruimte voor 'checks and balances' een fixatie ontstaan op één probleemdefinitie en oplossingsstrategie. In de consensusdemocratie is de stroperige besluitvorming, het niet kunnen doorpakken, de valkuil. De verschillende knelpunten geven een trade-off weer tussen burgerparticipatie enerzijds en efficiënte besluitvorming anderzijds.

De knelpunten ten aanzien van representatie kunnen op verschillende manieren beperkt worden. Er hoeft geen rekening meer gehouden te worden met de wensen van de leden als de vereniging dood gaat of overgaat in een andere rechtspersoon zonder leden, zoals een stichting. Bij een transplantatie van de verenigingsdemocratie gaat het om een complete verandering van het democratiemodel, bijvoorbeeld van een directe democratie naar een indirecte democratie. Door te dotteren wordt geprobeerd het huidige democratiemodel te verbeteren. Door bypasses aan te leggen wordt het huidige democratiemodel aangevuld met representatievormen uit andere modellen. Een voorbeeld is dat de consensusdemocratie wordt aangevuld met referenda, een vorm die bij de kiezersdemocratie past.

2.4 Verwachtingen

In deze paragraaf wordt een aantal verwachtingen ten aanzien van de empirie geformuleerd en schematisch weergegeven.

2.4.1 Verwachting 1

In paragraaf 2.1.2 zijn drie typen verenigingen beschreven: mutual support, service delivery en campaigning verenigingen. Elk type kernproces impliceert een andere organisatorische inrichting van een vereniging. De verwachting is dan ook dat bij elk type vereniging een ander type democratiemodel past.

Bij verenigingen gericht op mutual support draait het om het netwerk van mensen rondom een gedeelde hobby of probleem. De gemeenschapsvorming gebeurt op grond van een gedeelde identiteit. In de organisatorische inrichting van dit type vereniging moet ruimte zijn voor de leden om mee te kunnen discussiëren over de vereniging (paragraaf 2.1.3). De verwachting is dat dit type vereniging daarom een democratiemodel heeft waarin de leden direct kunnen beslissen en waarin op basis van consensus besluiten worden genomen, omdat het belangrijk is dat iedereen zich in een besluit kan vinden vanwege de netwerkvorming die centraal staat in dit type vereniging. De verwachting is dat de mutual support vereniging een participatiedemocratie heeft. Zie figuur 6.

Bij service delivery verenigingen gaat het vooral om het leveren van bepaalde producten en diensten aan de leden. Daarnaast behartigen deze verenigingen ook de belangen van hun achterban richting de overheid en politiek. Service delivery verenigingen zijn vaak sterk professioneel georganiseerd (paragraaf 2.1.3). De verwachting is dat dit type vereniging een democratiemodel heeft waarin de leden indirect gerepresenteerd worden, omdat de afstand tussen de vereniging en haar leden door de professionele inrichting van de vereniging groter is dan bij een mutual support vereniging bijvoorbeeld. Daarnaast is de verwachting dat dit type vereniging een democratiemodel heeft waarin op basis van meerderheid van stemmen besluiten worden genomen, omdat efficiënte, snelle en heldere besluitvorming bij het professionele karakter van de service delivery vereniging past. De verwachting is dat de service delivery vereniging een penduledemocratie heeft. Zie figuur 6.

Bij de campaigning vereniging tot slot gaat het om campagnevoeren voor een bepaald collectief maatschappelijk belang. Gezien het ideële karakter van de vereniging is de identificatie van de achterban met de organisatie en de betrokkenheid van de achterban bij de doelstellingen van de organisatie veelal groot. De campaigning verenigingen worden wel eerder geleid dan gemanaged. Er is eerder sprake van een beweging dan een vereniging (paragraaf 2.1.3). De verwachting is dat dit type vereniging een democratiemodel heeft waarin de leden indirect gerepresenteerd worden, omdat de leden zich meer op de achtergrond bewegen en pas door oproep van de leider naar voren treden. Daarnaast is de verwachting dat bij dit type vereniging besluiten op basis van consensus worden genomen, omdat de leden zich sterk betrokken voelen bij de vereniging en het voor de leider belangrijk is als de besluiten op brede ondersteuning kunnen rekenen om scheuren in de beweging te voorkomen. De verwachting is dat de campaigning vereniging een consensusdemocratie heeft. Zie figuur 6.

	Stemmen	Consensus
Indirect	Service delivery (penduledemocratie)	Campaigning (consensusdemocratie)
Direct	(kiezersdemocratie)	Mutual support (participatiedemocratie)

Figuur 6: Bij elk type vereniging past een ander democratiemodel.

2.4.2 Verwachting 2

In paragraaf 2.2.2 zijn vier typen leden beschreven die elk een ander lidmaatschapsmotief hebben en een ander soort ruilovereenkomst met de vereniging aangaan. De verwachting is dat elk type lid een voorkeur heeft voor een ander type democratiemodel.

Klantleden worden lid van een vereniging vanwege economische motieven. Zij nemen bepaalde producten of diensten af van de vereniging. Klantleden zijn over het algemeen niet emotioneel betrokken bij de vereniging en ook niet bereid om zich actief in te zetten voor de vereniging (paragraaf 2.2.2.1). De verwachting is dan ook dat dit type lid gerepresenteerd wil worden door iemand anders in het besluitvormingsproces (indirect) en dat klantleden willen dat er op basis van meerderheid van stemmen besluiten worden genomen, omdat zij vanwege hun lage betrokkenheid geen behoefte hebben om hun mening in een debat te ventileren. De verwachting is dat klantleden behoefte hebben aan een penduledemocratie. Zie figuur 7.

Donateurs willen de vereniging met financiële middelen ondersteunen. Zij zijn niet actiebereid, maar wel emotioneel betrokken bij de vereniging. Donateurs worden lid vanuit een sterke ideële overtuiging en identificeren zich met de doelstelling van de vereniging (paragraaf 2.2.2.2). De verwachting is dat dit type lid indirect wil deelnemen aan de besluitvorming, vanwege hun lage actiebereidheid. En de verwachting is dat de donateurs willen dat besluiten op basis van consensus worden genomen, vanwege hun hoge betrokkenheid bij de vereniging. Zie figuur 7.

De onbetaalde medewerkers willen graag specifiek vrijwilligerswerk doen, maar het maakt hen niet zoveel uit in welke organisatie. De onbetaalde medewerker is dus wel bereid om zich actief in te zetten voor de vereniging, maar is minder emotioneel betrokken (paragraaf 2.2.2.3). De verwachting is dan ook dat dit type lid zelf wil deelnemen in het besluitvormingsproces, vanwege de hoge actiebereidheid. En de verwachting is dat de onbetaalde medewerkers vanwege hun lage betrokkenheid het prima vinden om te stemmen over besluiten. Zie figuur 7.

De eigenaarsleden vereenzelvigen zich met de doelstelling van de vereniging. Zij zijn bereid hun tijd en geld in te zetten om de doelen van de vereniging te realiseren. De eigenaarsleden zijn sterk emotioneel betrokken bij de vereniging en ook bereid om zich actief in te zetten voor de vereniging (paragraaf 2.2.2.4). De verwachting is dat dit type lid daarom zelf wil deelnemen in het besluitvormingsproces (direct) en ook graag op basis van consensus besluiten wil nemen, opdat iedereen het eens is met de besluiten die genomen worden. Zie figuur 7.

	Stemmen	Consensus
Indirect	Klantleden (penduledemocratie)	Donateurs (consensusdemocratie)
Direct	Onbetaalde medewerkers (kiezersdemocratie)	Eigenaarsleden (participatiedemocratie)

Figuur 7: Elk type lid heeft een voorkeur voor een ander democratiemodel.

De verwachting is dus dat de typen leden die laag scoren op actiebereidheid, behoefte hebben aan indirecte representatie. De typen leden die hoog scoren op actiebereidheid hebben behoefte aan directe representatie. De typen leden die zich sterk betrokken voelen bij de vereniging willen graag op basis van consensus besluiten nemen. En de verwachting is dat de typen leden die zich niet of nauwelijks betrokken voelen, graag op basis van meerderheid van stemmen tot besluiten willen komen.

2.4.3 Verwachting 3

Uit verwachting 1 en 2 kan een derde verwachting geformuleerd worden, namelijk dat elk type vereniging een bepaald type lid aantrekt.

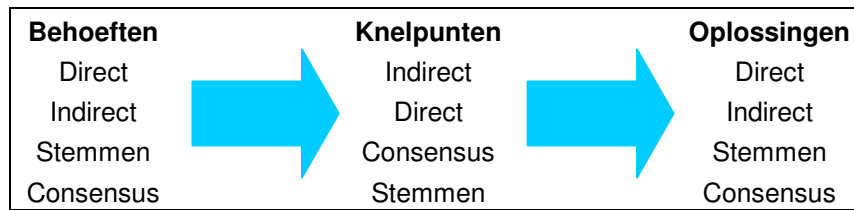
De service delivery vereniging zullen vanwege hun kernproces voornamelijk klantleden aantrekken. Bij de campaigning verenigingen zullen dit voornamelijk donateurs zijn en bij de mutual support verenigingen is de verwachting dat deze vooral eigenaarsleden aantrekken. De verwachting is dat onbetaalde medewerkers bij alle drie de verenigingen voorkomen, maar bij geen enkel type vereniging de grootste groep vormen. Dit type lid blijft ook wat betreft hun behoeften ten aanzien van representatie los staan van de drie typen verenigingen.

	Stemmen	Consensus
Indirect	Service delivery Klantleden (penduledemocratie)	Campaigning Donateurs (consensusdemocratie)
Direct	Onbetaalde medewerkers (kiezersdemocratie)	Mutual support Eigenaarsleden (participatiedemocratie)

Figuur 8: Elk type vereniging trekt een bepaald type lid aan.

2.4.4 Verwachting 4

De verwachting is als de respondenten bijvoorbeeld behoefte hebben aan directe representatie, dat zij dan geen knelpunten ervaren van directe representatie, maar van indirecte representatie. En dat de respondenten dan ook oplossingen aandragen op het gebied van directe representatie. De verwachting is dus dat de respondenten de enquête consistent invullen en dat de behoeften ten aanzien van representatie, de knelpunten die de respondenten ervaren en de oplossingen die zij aandragen met elkaar overeenkomen. In figuur 9 is deze verwachting schematisch weergegeven.

Figuur 9: Behoeften, knelpunten en oplossingen ten aanzien van representatie komen overeen.

2.4.5 Verwachting 5

De verwachting is dat de respondenten aangeven dat zij willen dat de vereniging niet overgaat in een andere rechtspersoon, dus dat de leden hun zeggenschap behouden over de vereniging. De verwachting is dat de respondenten de huidige besluitvormingsstructuur niet totaal willen veranderen (transplantatie) maar eerder oplossingen aandragen in de sfeer van dotteren of het aanleggen van bypasses om de representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie te vergroten.

3. Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden en –technieken beschreven. Allereerst wordt de wetenschapsfilosofische positie, op basis waarvan dit onderzoek is opgezet en uitgevoerd, toegelicht. Ten tweede wordt ingegaan op de selectie van de onderzoekscases. Vervolgens worden de onderzoekstechnieken, die gebruikt zijn om de empirische data te verzamelen, beschreven. Ten vierde wordt de selectie van de onderzoekseenheden toegelicht. Daarna worden de kernbegrippen uit de hoofdvraag (verenigingen, achterban en verenigingsdemocratie) geoperationaliseerd. Tot slot wordt ingegaan op de analysemethoden en de betrouwbaarheid en validiteit van de onderzoeksmethoden.

3.1 Wetenschapsfilosofische onderzoeksbenadering

Dit onderzoek is empirisch-analytisch van aard. De empirische gegevens zijn op een zo objectief mogelijke en systematische manier verzameld en geïnterpreteerd. Er is gezocht naar bepaalde regelmatigheden in de kenmerken, behoeften en ervaringen van de achterban ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie. Dit onderzoek is deductief en theoriegestuurd (Van Thiel, 2007: 39-41). Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden worden in dit onderzoek verschillende theorieën en modellen over typen verenigingen, typen leden en democratievormen gecombineerd en getoetst. Het onderzoek is enerzijds beschrijvend, anderzijds verklarend van aard. Verklaard wordt of de behoeften van de achterban overeenkomen met de huidige besluitvormingsstructuur die gehanteerd wordt in beide onderzoekscases.

3.2 Selectie onderzoekscases

Het onderzoeksdomein betreft alle verenigingen in Nederland. Uit dit domein zijn twee verenigingen geselecteerd om als case te onderzoeken. In paragraaf 1.2 werd genoemd dat het representatieprobleem van de achterban onder andere groter wordt naarmate het aantal leden en de heterogeniteit van de achterban toeneemt. De achterban komt ook op meer afstand te staan door een toename in de gelaagdheid van de vereniging. Om deze redenen zijn de twee cases aan de hand van de volgende criteria geselecteerd:

Wat betreft de gelijke variabelen is geselecteerd op verenigingen...

- met een heterogene achterban. Hoe meer verschil er is in de wensen en behoeften van de achterban, hoe moeilijker het is om tot een besluit te komen.
- met meer dan 10.000 leden. Hoe meer leden, hoe moeilijker het is om te zorgen voor deelname en gelijkheid van invloed van de leden in het besluitvormingsproces.
- die landelijk zijn georganiseerd, maar wel regionale en/of lokale afdelingen hebben. Hoe meer bestuurslagen een vereniging heeft, hoe groter de afstand van de leden tot het landelijke bestuur wordt.

In paragraaf 2.1 zijn drie verschillende typen verenigingen uiteengezet. De verwachting is dat bij elk type vereniging een ander democratiemodel past, vanwege het type kernproces en de organisatorische inrichting van de vereniging. Om deze verwachting te kunnen toetsen zijn de twee cases ook geselecteerd aan de hand van het volgende criterium:

Wat betreft de ongelijke variabelen is geselecteerd op verenigingen...

- met (op het eerste gezicht) een verschillend type kernproces.

Op basis van bovenstaande criteria zijn de Dierenbescherming en de Fietsersbond geselecteerd als onderzoekscases. De Dierenbescherming en de Fietsersbond zijn ook uit praktische overwegingen gekozen als onderzoekscases. Andere verenigingen die voor dit onderzoek zijn benaderd konden niet binnen de gestelde termijn meewerken aan dit onderzoek.

3.3 Onderzoekstechnieken

Voor het verzamelen van de empirische data is gebruik gemaakt van drie verschillende onderzoekstechnieken. Allereerst is gebruik gemaakt van een digitale enquête. Voor deze onderzoekstechniek is gekozen, omdat deze het meest geschikt is om grote aantallen onderzoekseenheden en variabelen te onderzoeken (Van Thiel, 2007: 67). De digitale enquête is gebruikt om de kenmerken en behoeften van de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond in kaart te brengen.

Ten tweede is een aantal interviews afgenomen. De interviews zijn semigestructureerd, aan de hand van een topiclijst, afgenomen (Van Thiel, 2007: 106-107). Voor deze onderzoekstechniek is gekozen om meer te weten te komen over het type vereniging en het type democratiemodel dat de Dierenbescherming en de Fietsersbond hanteren.

Tot slot is gebruik gemaakt van bestaand materiaal, zoals de statuten en meest recente jaarverslagen van de Dierenbescherming en de Fietsersbond (bijlage 8.6). Voor deze onderzoekstechniek is gekozen om de vereniging te kunnen typeren en het democratiemodel te kunnen beschrijven. Zowel de analyse van bestaand materiaal als de interviews zijn ondersteunende onderzoekstechnieken. De dataverzameling door middel van de digitale enquête is de primaire onderzoekstechniek in dit onderzoek.

3.4 Selectie onderzoekseenheden

De onderzoekspopulatie betreft de gehele achterban van de verenigingen, dus ook de leden die een bestuursfunctie vervullen op lokaal of regionaal niveau of in de Ledenraad zitten. Wegens tijdgebrek, technische beperkingen van het programma waarmee de digitale enquête is verstuurd en onvolledige adressenbestanden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond was het onmogelijk om aan de totale populatie een digitale enquête te versturen. Ook vanwege de omvang van de totale populatie van de Dierenbescherming en de Fietsersbond is daarom voor een aselechte steekproef (selectie op basis van toeval) gekozen.

De Dierenbescherming heeft circa 200.000 leden en donateurs (Dierenbescherming, 2009: 5). Dit is de totale onderzoekspopulatie van de Dierenbescherming. Door middel van een getrapte selectiemethode is uit deze populatie een steekproef getrokken. Uit de populatie zijn willekeurig (aselect) 2508 leden geselecteerd en per e-mail benaderd om deel te nemen aan de digitale enquête. Daarvan hebben 524 leden de enquête ingevuld. 63 leden hebben aangegeven de enquête niet in te willen vullen en 1921 leden hebben niet op het verzoek gereageerd. De steekproef van 524 respondenten is representatief, omdat de steekproef

aselect uit de onderzoekspopulatie getrokken is. Alle leden van de Dierenbescherming hadden evenveel kans om voor de steekproef geselecteerd te worden.

De Fietzersbond telde 30.372 leden en 238 donateurs op 31 december 2008 (Fietzersbond, 2009: 4). Dit is de totale onderzoekspopulatie van de Fietzersbond. De digitale enquête is via een algemene nieuwsbrief verstuurd. Dit betekent dat alleen de leden van de Fietzersbond die de nieuwsbrief ontvangen konden deelnemen aan het onderzoek. De steekproef is dus niet aselect uit de onderzoekspopulatie getrokken. 189 personen hebben de enquête ingevuld. Daarvan zijn er 160 lid en 29 geen lid van de Fietzersbond. Deze 29 niet-leden zijn uit de steekproef gehaald. Omdat de enquête niet op naam is verstuurd en onbekend is hoeveel leden de nieuwsbrief ontvangen, is onbekend hoe groot de non-respons is. De steekproef van 160 respondenten is niet representatief, omdat de steekproef niet aselect uit de onderzoekspopulatie getrokken is. Alle leden van de Fietzersbond hadden niet evenveel kans om voor de steekproef geselecteerd te worden.

Naast de representativiteit van de steekproef moet daarnaast de steekproefomvang voldoende groot zijn om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de onderzoekspopulatie. De steekproefomvang is voldoende groot bij een standaard foutmarge (percentage van onderzoeksresultaten dat afwijkt van de werkelijkheid) van 5% en een standaard betrouwbaarheidsniveau (percentage van onderzoeksresultaten dat bij herhaling van het onderzoek gelijk is) van 95% (Baarda, De Goede en Van Dijkum, 2003: 26-28). De steekproef van de Dierenbescherming, met een omvang van 524 respondenten, heeft een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 4,28%. Deze waarden vallen binnen de aangegeven standaardwaarden voor een betrouwbare steekproefomvang. Er kunnen dus op basis van de steekproef betrouwbare uitspraken gedaan worden over de totale populatie van de Dierenbescherming.

De steekproef van de Fietzersbond, met een omvang van 160 respondenten, heeft een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 7,73%. Omdat de foutmarge boven de standaard foutmarge van 5% ligt, is de steekproefomvang te klein om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de totale populatie van de Fietzersbond. Dit verschil in representativiteit en betrouwbaarheid van de steekproef is van belang voor het lezen van de bevindingen over beide verenigingen.

Naast dat er enquêtes zijn afgenomen, zijn er in totaal 4 medewerkers geïnterviewd bij de Dierenbescherming en 3 bij de Fietzersbond. Deze respondenten zijn doelgericht, op basis van hun kennis over de vereniging, uit de populatie geselecteerd. De interviews vormen een aanvulling op de enquêtes en zijn afgenomen om meer te weten te komen over het type vereniging en het type democratiemodel. Daarom zijn de respondenten geselecteerd op basis van hun kennis over de vereniging.

Het gaat bij de Dierenbescherming om een interview met de algemeen directeur, de bestuurssecretaris, de vice-voorzitter van de raad van toezicht en de manager Communicatie en Fondsenwerving. Bij de Fietzersbond gaat het om een interview met de directiesecretaresse, een medewerker kaderondersteuning en met de voorzitter van een afdeling van de Fietzersbond.

Tot slot is een aantal schriftelijke documenten geselecteerd op basis van theoretisch relevante criteria. Er is gekeken naar informatie over de kernactiviteiten van beide verenigingen, de structuur en het besluitvormingsproces van de Fietzersbond en de Dierenbescherming. Uit alle beschikbare schriftelijke documenten van de verenigingen zijn de statuten en meest recente jaarverslagen geselecteerd (bijlage 8.6).

3.5 Operationalisatie kernbegrippen

De kernbegrippen verenigingen, achterban en verenigingsdemocratie zijn in het theoretisch kader aan de hand van literatuur beschreven. In tabel 3 worden de kernbegrippen eerst aan de hand van overkoepelende thema's en daarna op subthema en verschillende variabelen geoperationaliseerd. In bijlage 8.4 is de topiclijst voor de interviews opgenomen en in bijlage 8.5 is een overzicht van topics aan de hand waarvan de documenten zijn geanalyseerd opgenomen.

Tabel 3: Operationalisatie kernbegrippen.

Kernbegrip	Thema	Subthema	Variabelen	Onderzoekstechniek	
Verenigingen	Type vereniging	Mutual support	- Gedeeld probleem/hobby, gedeelde identiteit/cultuur - Netwerkvorming rondom specifieke ervaring/activiteit - Kleine organisatie met beperkt aantal administratieve krachten	Interview + documentanalyse	
		Service delivery	- Dienstverlening, productaanbod - Belangenbehartiging voor specifieke groep mensen - Professionele organisatie/bureaucratie met veel professionals		
		Campaigning	- Gedeeld maatschappelijk doel - Campagnevoering voor specifiek collectief belang - Eerder een beweging dan organisatie met charismatische leider		
Achterban	Demografische kenmerken		- Geslacht - Leeftijd - Herkomst	Enquête	
	Sociaal-economische kenmerken		- Opleidingsniveau - Dienstverband	Enquête	
	Lidmaatschapskenmerken		- Aantal jaar lid - Vrijwilligerswerk - Soort vrijwilligerswerk - Bestuursfunctie	Enquête	
	Typen leden	Klantleden		- Lage emotionele betrokkenheid - Lage actiebereidheid - Economische motieven, afname diensten en producten	Enquête
		Donateurs		- Hoge emotionele betrokkenheid - Lage actiebereidheid - Alleen financiële ondersteuning vanuit ideële overtuiging	
		Onbetaalde medewerkers		- Lage emotionele betrokkenheid - Hoge actiebereidheid - Werkmotieven, doen van specifiek vrijwilligerswerk is drijfveer	
		Eigenaarsleden		- Hoge emotionele betrokkenheid - Hoge actiebereidheid - Ondersteuning op alle mogelijke manieren vanuit ideële overtuiging	

Kernbegrip	Thema	Subthema	Variabelen	Onderzoekstechniek
Verenigingsdemocratie	Democratiemodellen / burgerschapsstijlen	Kiezersdemocratie Speler/kiezer	- Direct - Stemmen	Interview + documentanalyse + enquête
		Participatiedemocratie Speler/meespreker	- Direct - Consensus	
		Penduledemocratie Toeschouwer/kiezer	- Indirect - Stemmen	
		Consensusdemocratie Toeschouwer/inspreker	- Indirect - Consensus	
	Knelpunten ten aanzien van representatie	Direct	- Iedereen kan deelnemen aan de besluitvorming - Besluitvorming is oeverloos	Enquête
		Indirect	- Niet iedereen kan deelnemen aan de besluitvorming - Besluitvorming is te eenzijdig	
		Stemmen	- Er wordt geen rekening gehouden met belangen van minderheden - Besluiten worden te snel genomen wegens gebrek aan belangenafweging	
		Consensus	- Er wordt geen rekening gehouden met het belang van de meerderheid - Besluitvorming gaat te stroperig, vanwege alle belangen die worden meegewogen	
	Oplossingen ten aanzien van representatie	Dood	- Vereniging houdt op te bestaan - Vereniging gaat over in andere rechtsvorm (bijv. stichting)	Enquête
		Transplantatie	- Democratiemodel verandert in een compleet ander model (bijv. van direct naar indirect)	
		Dotteren	- Huidige democratiemodel blijft bestaan en geprobeerd wordt de representatie in dit model te verbeteren	
		Bypasses	- Huidige democratiemodel wordt aangevuld met representatievormen uit andere modellen	

3.6 Analysemethoden

De kwantitatieve data, verkregen uit de enquête, zijn geanalyseerd door middel van beschrijvende en toetsende statistiek. De eigenschappen van verschillende variabelen zijn beschreven en welke verbanden er tussen variabelen bestaan.

De kwalitatieve data, verkregen uit de interviews, zijn gecodeerd aan de hand van de kernbegrippen uit het theoretisch kader. Daarna is gebruik gemaakt van het clusteren en het maken van constructen van informatie. De data zijn zo per thema samengevoegd (Van Thiel, 2007: 162-164).

De analysemethode die gebruikt is om de informatie uit de statuten en jaarverslagen van de verenigingen te interpreteren, is de inhoudsanalyse. Door kwalitatieve waarden (codes) aan delen van de tekst toe te kennen is de inhoud van deze documenten geanalyseerd. Het materiaal is 'vertaald' aan de hand van de theoretische concepten die zijn genoemd in het theoretisch kader (Van Thiel, 2007: 121-124).

Zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve analysemethode past bij de empirisch-analytische benadering van sociaal-wetenschappelijk onderzoek doen, omdat de data systematisch, aan de hand van thema's geanalyseerd worden en daarmee geprobeerd wordt bepaalde patronen te ontdekken.

3.7 Betrouwbaarheid en validiteit onderzoeksmethoden

'De betrouwbaarheid van een onderzoek wordt bepaald door de (1) nauwkeurigheid en (2) consistentie waarmee variabelen worden gemeten' (Van Thiel, 2007: 55). De nauwkeurigheid van een meting heeft vooral betrekking op de meetinstrumenten die worden gebruikt. Het gaat hier om of een bepaald meetinstrument volstaat om de beoogde variabele te meten. De consistentie waarmee variabelen worden gemeten heeft betrekking op de herhaalbaarheid van een onderzoek. 'Onder dezelfde omstandigheden zal dezelfde meting leiden tot dezelfde bevinding' (Van Thiel, 2007: 55). In onderzoek waar mensen het object van onderzoek zijn of de databron, kan herhaalbaarheid bereikt worden door onderzoek bij meerdere mensen of in meerdere situaties op dezelfde wijze uit te voeren (Van Thiel, 2007: 56).

De validiteit heeft betrekking op de geldigheid (interne validiteit) en de generaliseerbaarheid (externe validiteit) van een onderzoek. Bij interne validiteit gaat het er om of de onderzoeker wel heeft gemeten wat hij wilde weten. De kwaliteit van de operationalisaties is hierbij van belang. 'Deze moeten een goede maatstaf zijn van het theoretische construct dat wordt onderzocht' (Van Thiel, 2007: 56). Bij externe validiteit gaat het er om of de gevonden resultaten ook voor andere personen, instituties, tijden en plaatsen gelden. Bij statistisch onderzoek gaat het er om of op basis van de steekproef uitspraken kunnen worden gedaan over de populatie (Van Thiel, 2007: 57).

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van meerdere technieken om de data te verzamelen. Daarnaast is geprobeerd de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten door twee verenigingen te onderzoeken. De herhaalbaarheid van het onderzoek wordt op deze manier vergroot en op basis van twee onderzoekscases kunnen betekenisvollere conclusies

getrokken worden dan op basis van één onderzoekscase (Yin, 2003: 53-54). Tevens is geprobeerd de externe validiteit van dit onderzoek te vergroten door een representatieve en betrouwbare steekproef uit de populatie te nemen. De steekproef van de Dierenbescherming is aselekt uit de totale onderzoekspopulatie getrokken en heeft met een steekproefomvang van 524 respondenten een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 4,28%. De steekproef is hierdoor representatief en er kunnen op basis van de steekproef betrouwbare uitspraken gedaan worden over de totale populatie van de Dierenbescherming. De steekproef van de Fietzersbond is niet aselekt uit de totale onderzoekspopulatie getrokken en heeft met een steekproefomvang van 160 respondenten een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 7,73%. De steekproef van de Fietzersbond is hierdoor niet representatief en te klein om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de totale populatie van de Fietzersbond.

Bij het gebruik van een enquête als onderzoekstechniek, kan de betrouwbaarheid en validiteit worden aangetast door een verkeerde operationalisatie van variabelen, een laag responspercentage en door de sociaal wenselijke antwoorden die de respondenten kunnen geven. In dit onderzoek zijn de variabelen op basis van literatuuronderzoek geoperationaliseerd. Om het responspercentage zo hoog mogelijk te laten zijn, zijn de respondenten bij de Dierenbescherming één maal per e-mail herinnerd aan het onderzoek. 43% van de 524 respondenten heeft de enquête na het tweede verzoek ingevuld. Bij de Fietzersbond was het niet mogelijk om een herinnering te versturen, omdat de enquête niet op naam is verstuurd. Tot slot zijn er in de enquête enkele controle-items opgenomen, om de consistentie van de reactie van de respondenten te kunnen meten (Van Thiel, 2007: 93-94).

Bij het gebruik van een semigestructureerd interview als onderzoekstechniek, kan de betrouwbaarheid en validiteit voornamelijk worden aangetast door de onderzoeker zelf. Hij stelt immers de vragen en noteert en interpreteert de antwoorden. Dit betekent dat de onderzoeker voldoende kennis over het onderzoeksonderwerp moet hebben en vaardig moet zijn in het contact leggen met respondenten en het afnemen van interviews (Van Thiel, 2007: 113). In dit onderzoek zijn de interviewvragen op basis van het theoretisch kader opgesteld en zijn de interviews volgens een vast stramien afgenomen. De onderzoeker heeft daarnaast een training interviewtechnieken gedaan om het afnemen van de interviews soepel te kunnen laten verlopen.

4. Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het empirische onderzoek gepresenteerd aan de hand van empirische deelvragen 6 tot en met 11. De deelvragen 8 tot en met 11 hebben betrekking op het kernbegrip verenigingsdemocratie. Deze drie deelvragen worden daarom samen beantwoord in paragraaf 4.3.

4.1 Verenigingen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op empirische deelvraag 6: Welk type vereniging zijn de Dierenbescherming en de Fietsersbond? Het primair kernproces van beide verenigingen wordt vastgesteld aan de hand van de activiteiten en doelen van beide verenigingen. Daarnaast wordt beschreven of de verenigingen ook activiteiten hebben ontwikkeld die op het gebied van een andere kernproces liggen.

4.1.1 Dierenbescherming

De Dierenbescherming, officieel de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren genoemd, streeft naar een diervriendelijke maatschappij, waarin de mens duurzame invulling geeft aan het welzijn, de gezondheid en integriteit van ieder dier (Dierenbescherming, 2009: 5). De Dierenbescherming omschrijft haar eigen uitgangspunt en doelstelling als volgt: 'De Dierenbescherming gaat bij haar belangenbehartiging uit van de eigen waarde van het dier, los van de nutswaarde die het dier voor mensen mag bezitten. Dieren horen met respect behandeld te worden als zelfstandige wezens met gevoelens, bewustzijn en integriteit. Daarnaast zijn vooral de gezondheid en het welzijn van het individuele dier van groot belang' (Dierenbescherming, 2009: 5).

De missie van de vereniging is het beschermen van dieren door het verlenen van noodhulp, het handhaven van dierenwelzijn en het beïnvloeden van de samenleving (Dierenbescherming, 2009: 5). De vier kerntaken van de Dierenbescherming vloeien hieruit voort: het verlenen van dieren noodhulp door onder andere dieren op te vangen in asielen, het toezicht houden op dierenwelzijn door bijvoorbeeld in samenwerking met de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) dieren mishandeling aan te pakken, het beïnvloeden van (Europese) wetgeving door politieke lobby en het beïnvloeden van de maatschappij door onder andere voorlichting te geven (Dierenbescherming, 2009: 5).

De manier waarop de Dierenbescherming haar doelstelling probeert te bereiken is door de dialoog aan te gaan met de overheid, de politiek, het bedrijfsleven en andere belangenorganisaties. De vereniging probeert hen met argumenten gebaseerd op feiten, wetenschappelijke inzichten en ethische overwegingen te overtuigen van het belang van dierenwelzijn. De Dierenbescherming voert ook actie als dit nodig is (Dierenbescherming, 2009: 5-6).

De Dierenbescherming is te omschrijven als een campaigning vereniging, omdat de vereniging een maatschappelijk doel nastreeft, namelijk de maatschappij veranderen naar een diervriendelijke maatschappij. "Het hoofddoel is om te komen tot een maatschappelijke verandering ten aanzien van het houden van dieren" (respondent 4).

De activiteiten die de Dierenbescherming ontwikkeld om de politiek en de maatschappij te beïnvloeden zijn aanzienlijk, van awards voor mensen of organisaties die dierenwelzijn onder de aandacht brengen tot voorlichting op scholen tot het aanbieden van petitie op Europees niveau (Dierenbescherming, 2009). Voor politieke beïnvloeding op landelijk niveau heeft de Dierenbescherming een fulltime lobbyist in dienst. Voor de politieke lobby op lokaal en provinciaal niveau zijn de plaatselijke afdelingen van de Dierenbescherming verantwoordelijk. Daarnaast werkt de Dierenbescherming samen met 'Eurogroup for Animals', om invloed uit te oefenen op Europees niveau (respondenten 1, 2 en 4).

De Dierenbescherming probeert de maatschappij te beïnvloeden bijvoorbeeld door mensen door middel van reclame bewust te maken van dierenwelzijn of door dierenmishandeling in de openbaarheid te brengen, een campagne op te starten als 'Ik zoek baas' of een fotowedstrijd te organiseren, de week van het huisdier uit te roepen en nog veel meer (Dierenbescherming, 2009). De vereniging doet ook veel aan educatie van de jeugd, door middel van haar eigen jeugdclub 'Kids for animals' en bijvoorbeeld door lespakketten aan te bieden op scholen. De activiteiten die georganiseerd worden voor de 'Kids for animals' zijn deels gericht op mutual support, zoals uitstapjes naar de kinderboerderij etc. Het primaire doel blijft echter het creëren van bewustzijn voor dierenwelzijn (respondenten 1, 2 en 4). "Wij stellen de dieren en het dierenwelzijn altijd centraal en niet: hoe kunnen wij daar mensen zo leuk mogelijk bij betrekken" (respondent 1).

De respondenten geven aan dat de Dierenbescherming ook een belangenbehartiger is voor het individuele dier. "Wij zijn de belangenbehartigers van de dieren, wij noemen onszelf ook de advocaten van de dieren" (respondent 2). De dierenopvang in asielen of de dierenambulance die noodhulp verleent aan gewonde of mishandelde dieren, zijn voorbeelden van activiteiten die liggen op het gebied van belangenbehartiging. "We steken ook de handen uit de mouwen om daar waar een dier in nood is, daarvoor in actie te komen" (respondent 4). Het individuele dier heeft misschien wel baat bij de voorzieningen die door de Dierenbescherming worden getroffen om dieren op te vangen, maar de dieren zijn zelf geen lid van de vereniging. De diensten en producten die de Dierenbescherming levert, zijn gericht op dieren en niet op de leden. Als het gaat om service delivery in termen van ledenvoordeel en belangenbehartiging van de leden, dan is de Dierenbescherming niet te typeren als een service delivery vereniging. De Dierenbescherming heeft wel een webwinkel waar leden bepaalde producten kunnen kopen en leden kunnen goedkoper deelnemen aan de hondentrainingsschool bijvoorbeeld (respondent 2 en 4), maar de vereniging profileert zich niet met deze activiteiten.

De organisatorische inrichting van de Dierenbescherming lijkt op die van een service delivery vereniging, met op het landelijk niveau een professioneel georganiseerde staf. De staf ondersteunt het bestuur. Bij de Dierenbescherming bestaat het bestuur maar uit één persoon, namelijk de algemeen directeur. Deze organisatorische inrichting komt ook overeen met de campaigning vereniging. Dit type vereniging wordt eerder geleid door een charismatische leider dan gemanaged (paragraaf 2.1.3). In de profielschets van de algemeen directeur van de Dierenbescherming staat ook vermeld dat de algemeen directeur de inspirator is, de leider en het gezicht van de Dierenbescherming (Dierenbescherming,

2010). Aan de hand van de organisatorische inrichting kan de Dierenbescherming dus voornamelijk als campaigning vereniging getypeerd worden.

4.1.2 Fietzersbond

De Fietzersbond is een vereniging die opkomt voor de belangen van fietsers in Nederland en die zich inzet voor meer en betere mogelijkheden om te fietsen (Fietzersbond, 2009: 4). De fietzersbond omschrijft haar eigen doelstelling en missie als volgt: 'De Fietzersbond wil:

- 1) de kwaliteit van het fietsen in Nederland verbeteren, onder andere de voorzieningen voor de fiets, de veiligheid, de bereikbaarheid met de fiets, de kwaliteit van het product fiets en de dienstverlening aan fietsers, en daarmee ook het gebruik van de fiets vergroten.
- 2) meer ruimte voor de fiets en de fietsers, zowel in letterlijke zin (fysieke ruimte, voorzieningen) als in meer figuurlijke zin (aandacht, voorrang, status, waardering, laten meetellen)' (Fietzersbond, 2009: 4).

In het jaarverslag van 2008 heeft de Fietzersbond een aantal doelstellingen beschreven om haar missie te bereiken. Een deel van deze doelstellingen is gericht op het verbeteren van de interne organisatie, zoals het ondersteunen van vrijwilligers en bepaalde doelstellingen op financieel gebied. Andere doelstellingen van de Fietzersbond zijn het informeren van fietsers, het verhogen van de verkeersveiligheid, het stimuleren van goed fietsbeleid op lokaal, provinciaal, landelijk en internationaal niveau en het betrekken van fietsers bij de lobby voor betere fietsvoorzieningen (Fietzersbond, 2009: 17-29).

De Fietzersbond is te omschrijven als een service delivery vereniging, omdat de vereniging bepaalde diensten- en producten aan haar leden aanbiedt en omdat de belangen van een specifieke groep, namelijk de fietsers, worden behartigd. "Het doel is altijd geweest om de belangen te behartigen van fietsers. Vroeger waren we veel meer een actiegroep [...] dus de straat op om op die manier aandacht te vragen. Tegenwoordig doen we dat door overleg" (respondent 6).

Het informeren van de leden gebeurt via de website of via het ledenblad de 'Vogelvrije fietser'. In dit blad wordt onder andere verslag gedaan van consumententesten van fietsproducten en worden de nieuwste fietsproducten besproken. De Fietzersbond stond in 2008 ook op de Fiets- en Wandelbeurs en de vereniging verspreidt bijvoorbeeld ook informatie via folders (Fietzersbond, 2009: 17-19).

De leden van de Fietzersbond worden dus via verschillende media op de hoogte gehouden van het laatste nieuws op fietsgebied. De leden krijgen daarnaast ook korting in veel fietswinkels en kunnen via de webwinkel tegen gereduceerd tarief allerlei fietsproducten kopen, zoals fietsroutekaarten of fietsarrangementen met overnachting (Fietzersbond, 2009: 16). Leden van de Fietzersbond kunnen ook gebruik maken van de digitale fietsrouteplanner. Uit een marktonderzoek dat in 2008 bij de Fietzersbond is uitgevoerd, blijkt dat korting in fietswinkels en de digitale fietsrouteplanner onder potentiële en recent geworven leden nog steeds de meest gewenste individuele voordelen zijn (Fietzersbond, 2009: 16).

De Fietzersbond verstrekt niet alleen producten en diensten aan haar leden, maar behartigt ook de belangen van fietsers naar de overheid en politiek. De belangenbehartiging is onder

andere gericht op de aanpak van fietsendiefstal, het creëren van meer ruimte voor fietsers bij de herstructurering van wijken en het verhogen van de verkeersveiligheid. De Fietsersbond overlegt met de overheid en politiek van lokaal tot internationaal niveau. “Belangenbehartiging kan je alleen doen, of vooral doen door te lobbyen” (respondent 7). De Fietsersbond organiseert tal van activiteiten om meer aandacht te vragen voor fietsers, bijvoorbeeld met ontwerpwedstrijden voor een fietsvriendelijke wijk of het uitroepen van de fietsstad van het jaar (Fietsersbond, 2009: 2; Fietsersbond, 2009: 22).

De Fietsersbond behartigt niet alleen de belangen van de leden, maar de doelstelling van de vereniging is breder. “De fietsersbond is een belangenvereniging voor alle fietsers” (respondent 5). De Fietsersbond voert campagne om een bijdrage te leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen zoals bereikbaarheid, overgewicht, bewegingsarmoede en de uitstoot van CO² (Fietsersbond, 2009: 4). De vereniging heeft de fiets bijvoorbeeld onder de aandacht gebracht als CO²-neutraal vervoermiddel op de klimaatop in Kopenhagen. De Fietsersbond geeft daarnaast ook informatie over waarom fietsen goed is voor de gezondheid (Fietsersbond, 2009: 3-4). Een deel van de activiteiten van de Fietsersbond kan daarom ook omschreven worden als campaigning activiteiten. “Één van onze lobbyactiviteiten is campagnevoeren” (respondent 5). Het primaire kernproces van de Fietsersbond is gericht op de belangenbehartiging van haar leden, door onder andere te lobbyen en campagne te voeren. Het secundaire kernproces van de Fietsersbond is gericht op het campagne voeren voor die maatschappelijke belangen, waarbij fietsen of de fiets een bijdrage kan leveren aan de oplossing van een bepaald maatschappelijk probleem.

De Fietsersbond heeft weinig tot geen activiteiten gericht op mutual support. Er zijn excursies voor de actieve vrijwilligers en ook themadagen waar actieve leden naartoe kunnen. Deze activiteiten worden ook georganiseerd voor de uitwisseling van informatie en de binding tussen actieve leden (respondent 7). Maar er worden volgens respondent 7 niet echt activiteiten voor alle leden georganiseerd. “Recreatief fietsen, daar doen we ook wel wat mee, maar dat is niet de hoofdzaak” (respondent 5).

De organisatorische inrichting van de Fietsersbond lijkt op die van een service delivery vereniging, met op landelijk niveau een professioneel georganiseerde staf. De beleidsmedewerkers op het landelijk bureau ondersteunen de lokale afdelingen. Er is ook een team van medewerkers dat zich bezig houdt met onderzoek en beleidsbeïnvloeding, een ander team dat zich bezig houdt met publiciteit en voorlichting, een team marketing en ledenwerving en een team dat de faciliteiten en financiën van de vereniging op orde houdt (Fietsersbond, 2009: 7). Aan de hand van de organisatorische inrichting kan de Fietsersbond dus ook als service delivery vereniging getypeerd worden.

4.1.3 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op deelvraag 6: Welk type vereniging zijn de Dierenbescherming en de Fietsersbond? Het primaire kernproces van de Dierenbescherming is campaigning: het veranderen van de maatschappij naar een diervriendelijke maatschappij. De service delivery activiteiten van de Dierenbescherming zijn gericht op de dieren en niet op de leden. “We proberen de nood van vandaag op te lossen

voor het dier, maar vervolgens ook een kader te ontwikkelen waardoor de positie van dieren in de toekomst verbeterd wordt” (respondent 4).

Het primaire kernproces van de Fietzersbond is service delivery: het aanbieden van bepaalde producten en diensten aan de leden. Veel activiteiten van de Fietzersbond zijn gericht op het behartigen van de belangen van de leden richting de politiek en overheid. Het gaat hierbij echter niet alleen om de fietsers die lid zijn van de vereniging, maar de Fietzersbond voert ook campagne voor letterlijk en figuurlijk meer ruimte voor de fiets, om een bijdrage te leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen zoals bereikbaarheid, overgewicht, bewegingsarmoede en de uitstoot van CO² (Fietzersbond, 2009: 4). Het secundaire kernproces van de Fietzersbond is dus gericht op campaigning.

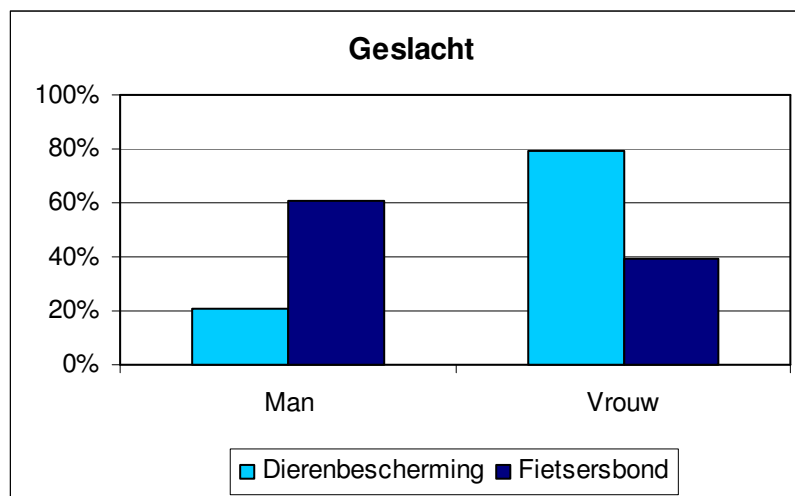
4.2 Achterban

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op empirische deelvraag 7: Welke kenmerken heeft de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond? Allereerst wordt ingegaan op de demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken van de achterban. De kenmerken van de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond worden met elkaar vergeleken om het verschil in samenstelling van de achterban weer te geven. Daarna wordt de achterban van beide verenigingen in kaart gebracht aan de hand van de vier verschillende typen leden zoals beschreven in paragraaf 2.2.2. Tot slot worden de verschillende vragen uit de enquête over de typen leden ook nog aan elkaar getoetst.

Bij het lezen van deze bevindingen moet rekening worden gehouden met het verschil tussen de Dierenbescherming en de Fietsersbond in representativiteit en betrouwbaarheid van de steekproef. De steekproefomvang van de Dierenbescherming is 524 en van de Fietsersbond 160. De steekproef van de Fietsersbond is, in tegenstelling tot de steekproef van de Dierenbescherming, niet representatief en te klein om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de totale populatie van de Fietsersbond (paragraaf 3.4).

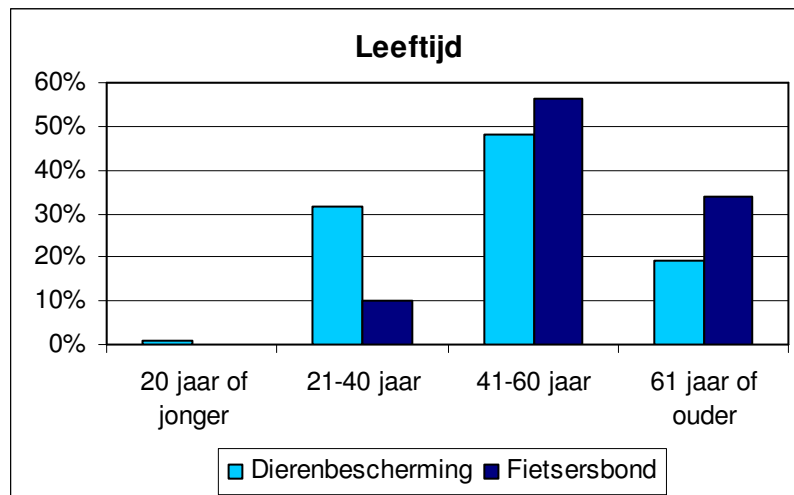
4.2.1 Demografische kenmerken

Voor de demografische samenstelling van de achterban van beide verenigingen is gekeken naar het geslacht, de leeftijd en herkomst van de leden. Opvallend is dat bij de Dierenbescherming meer vrouwen (79,6%) de enquête hebben ingevuld dan bij de Fietsersbond (39,4%). Zie figuur 10 en tabel B.1 in bijlage 8.3.

Figuur 10: Geslacht.

Daarnaast verschilt de achterban van de Dierenbescherming ook in leeftijd van de achterban van de Fietsersbond. Bij de Dierenbescherming hebben meer respondenten aangegeven dat ze tussen de 21 en 40 jaar oud zijn (31,7%) dan bij de Fietsersbond (10%). De leeftijdscategorie van 61 jaar of ouder is bij de Fietsersbond groter (33,8%) dan bij de Dierenbescherming (19,3%). De gemiddelde leeftijd ligt bij de Fietsersbond met 55 jaar iets hoger dan bij de Dierenbescherming met 47 jaar. Zie figuur 11 en tabel B.2 in bijlage 8.3.

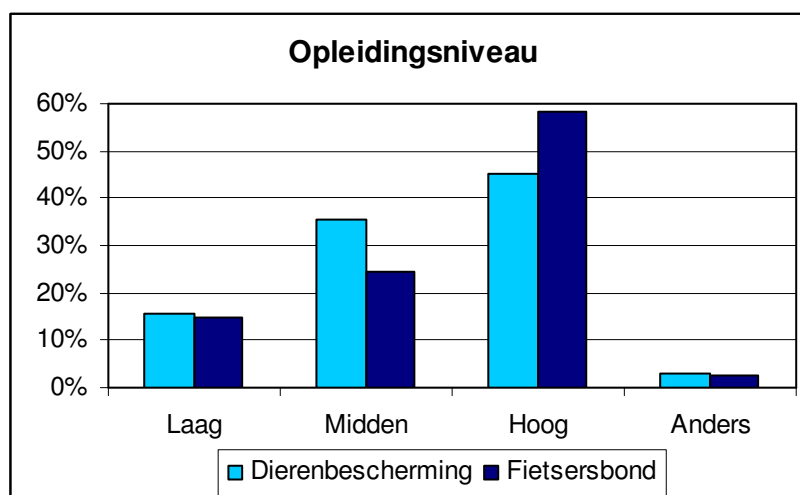
Figuur 11: Leeftijd.

Tot slot is naar de herkomst van de leden gekeken. Hiervoor is een verdeling gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Tot de categorie allochtonen zijn leden gerekend die zelf niet in Nederland geboren zijn en/of van wie één of beide ouders niet in Nederland geboren zijn (CBS, 2010). In deze categorie zijn ook de respondenten opgenomen die geen gegevens over hun eigen geboorteland en/of dat van hun ouders hebben ingevuld. De achterban van de Dierenbescherming verschilt op dit kenmerk nauwelijks van de achterban van de Fietsersbond. 86,5% autochtonen bij de Dierenbescherming tegenover 90% autochtonen bij de Fietsersbond. Zie tabel B.3 in bijlage 8.3.

4.2.2 Sociaal-economische kenmerken

Wat betreft de sociaal-economische kenmerken van de achterban is gekeken naar het opleidingsniveau en het soort dienstverband dat de leden van beide verenigingen hebben.

Het opleidingsniveau is weergegeven in de categorieën laag, midden en hoog. Tot de categorie laag worden de respondenten gerekend die lagere school/basisschool, VMBO/VBO/MAVO of LBO als hoogste opleidingsniveau hebben afgerond. Tot de categorie midden worden de respondenten met een HAVO, VWO of MBO diploma gerekend en tot de categorie hoog behoren de respondenten met een HBO of WO diploma (CBS, 2010). De verschillen tussen de Dierenbescherming en Fietsersbond zijn niet heel groot. Alleen op de categorieën midden en hoog verschillen beide verenigingen iets van elkaar. Zie figuur 12 en tabel B.4 in bijlage 8.3.

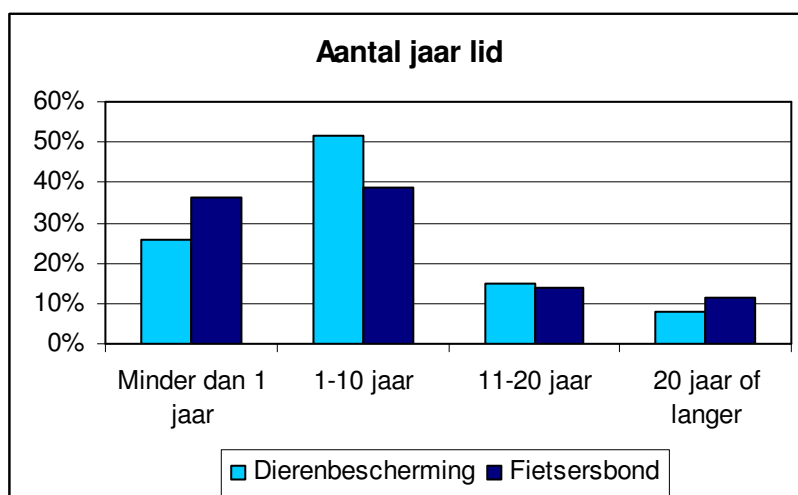
Figuur 12: Opleidingsniveau.

Verder is naar het soort dienstverband van de leden gekeken. Hiervoor is een indeling gemaakt naar fulltime, parttime, geen en anders dienstverband. Beide verenigingen verschillen op dit kenmerk niet opvallend veel van elkaar. De meeste respondenten van de Dierenbescherming geven aan een parttime dienstverband te hebben (32,6%) tegenover 31,5% met een fulltime dienstverband. Bij de Fietsersbond is dit 31,1% met een parttime en 34,4% met een fulltime dienstverband. In de categorie anders geeft een aantal respondenten aan met pensioen te zijn of een eigen bedrijf te hebben. Zie tabel B.5 in bijlage 8.3.

4.2.3 Lidmaatschapkenmerken

Naast demografische en sociaal-economische kenmerken kan de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond ook nog getypeerd worden naar het aantal jaren dat de respondenten lid zijn van de vereniging of de respondenten vrijwilligerswerk doen en of zij een bestuursfunctie bekleden.

Bij de Fietsersbond heeft 36,3% van de 160 respondenten aangegeven dat ze minder dan 1 jaar lid zijn. Bij de Dierenbescherming is dit 26%. Zowel bij de Fietsersbond als bij de Dierenbescherming heeft een aantal respondenten ingevuld dat ze 0 jaar lid zijn van de vereniging. In de enquête kon alleen in jaren de duur van het lidmaatschap worden aangegeven. Het is daarom onduidelijk of dit betekent dat de respondenten geen lid zijn of bijvoorbeeld een paar maanden lid zijn. Daarom zijn de respondenten die ingevuld hebben dat ze 0 jaar lid zijn tot de categorie 'minder dan 1 jaar lid' gerekend. Bij de Dierenbescherming is de categorie van 1 tot 10 jaar lid het grootst met 51,5%. Bij de Fietsersbond is dit ook de grootste categorie met 38,8%. Zie figuur 13 en tabel B.6 in bijlage 8.3.

Figuur 13: Aantal jaar lid.

Bij zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond geeft de overgrote meerderheid van de respondenten aan het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk te hebben gedaan voor hun vereniging. Bij de Dierenbescherming is dit 83,8% en bij de Fietsersbond 82,5%. Wat verder bij de Dierenbescherming opvalt, is dat van de 85 respondenten die aan hebben gegeven wel vrijwilligerswerk te hebben gedaan, 51 respondenten hebben gecollecteerd. Daarnaast geeft ook een aantal respondenten bij de categorie 'ander soort vrijwilligerswerk' aan activiteiten gerelateerd aan collecteren te doen, zoals de coördinatie van de collecte in een bepaalde regio. Zie tabel B.7, B.8 en B.9 in bijlage 8.3.

De overgrote meerderheid van de respondenten van beide verenigingen geeft ook aan het afgelopen jaar geen bestuursfunctie te hebben bekleed. Bij de Dierenbescherming is dit 98,7% en bij de Fietsersbond 93,8%. Zie tabel B.10 in bijlage 8.3.

4.2.4 Typen leden

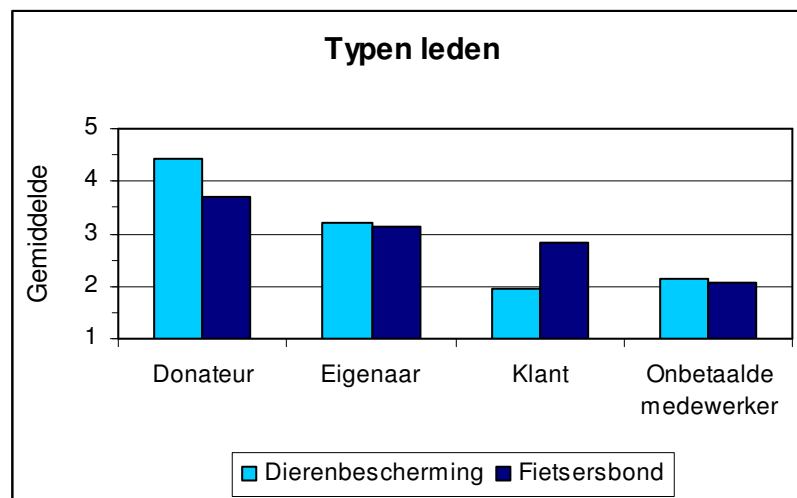
Aan de hand van drie verschillende vragen uit de enquête kan de achterban getypeerd worden in de vier verschillende typen leden zoals beschreven in paragraaf 2.2.2. Zie voor de enquête van de Dierenbescherming vraag 6 t/m 8 in bijlage 8.1 en voor de enquête van de Fietsersbond vraag 7 t/m 9 in bijlage 8.2.

Op de vraag over de reden waarom mensen lid zijn van hun vereniging, geeft 59,5% van de respondenten van de Dierenbescherming aan het zeer eens te zijn met de stelling dat zij de vereniging financieel (d.m.v. donaties) willen ondersteunen (donateur). Ook gezien het gemiddelde van 4,42 op deze schaal (tussen eens en zeer eens in) kan worden geconcludeerd, dat de meeste respondenten van de Dierenbescherming zich donateur voelen. Bij de Fietsersbond is dit ook het geval. Hier is 28,1% van de respondenten het zeer eens met de stelling over het donateerschap. Het gemiddelde van de Fietsersbond op deze schaal met 3,69 (tussen neutraal en eens in) ligt lager. Zie figuur 14 en B.11 in bijlage 8.3.

De scores op de stellingen over de eigenaarsleden en de onbetaalde medewerkers verschillen niet veel tussen de Dierenbescherming en de Fietsersbond. De respondenten van beide verenigingen scoren neutraal op de stelling, dat zij de vereniging op alle mogelijke

manieren willen ondersteunen (eigenaar). En de respondenten scoren zeer oneens op de stelling dat zij specifiek soort vrijwilligerswerk willen doen (onbetaalde medewerker). Zie figuur 14 en B.11 in bijlage 8.3.

De scores op de stelling over de klantleden verschillen wel tussen de Dierenbescherming en de Fietzersbond. Bij de Dierenbescherming geeft 38,4% van de respondenten aan het zeer oneens te zijn met de stelling dat ze gebruik willen maken van alle aanbiedingen en activiteiten voor leden (klant). Bij de Fietzersbond scoort 36,3% neutraal op deze stelling. De gemiddelde score ligt bij de Dierenbescherming ook lager met 1,95 (tussen zeer oneens en oneens in) ten opzichte van de Fietzersbond met een gemiddelde score van 2,83 (tussen oneens en neutraal in) op deze stelling. Zie figuur 14 en B.11 in bijlage 8.3.

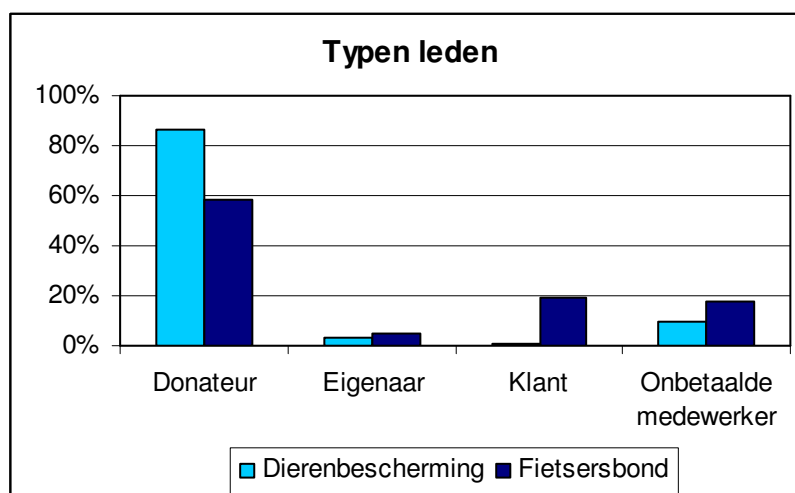

Figuur 14: Typen leden adhv lidmaatschapsmotieven.

De respondenten van de Dierenbescherming scoren dus het hoogst op donateur, dan op eigenaar, onbetaalde medewerker en het laagst op klant. De respondenten van de Fietzersbond scoren het hoogst op donateur, eigenaar, klant en het laagst op onbetaalde medewerker.

De respondenten scoren verschillend bij de vraag over welke persoonsomschrijving het beste bij de respondent past. Bij de Dierenbescherming geven nog steeds de meeste respondenten aan dat zij zich donateur voelen (86,6%). Daarna volgt echter het type van de onbetaalde medewerker, dan de eigenaar en wederom scoren de respondenten het laagst op het type klant. Bij de Fietzersbond geven de respondenten aan zich het meest te herkennen in het type van donateur (58,1%), daarna omschrijven zij zich als klant, dan als onbetaalde medewerker en zij herkennen zich het minst in het eigenaarslid. Zie figuur 15 en B.12 in bijlage 8.3.

Figuur 15: Typen leden adhv persoonsomschrijving.

Tot slot is in de enquête ook nog een vraag opgenomen over de dimensies betrokkenheid en actiebereidheid, waarop de vier typen leden afgezet kunnen worden (paragraaf 2.2.2.5). De respondenten van de Dierenbescherming scoren met 15,1% het meest frequent op de combinatie betrokkenheid zeer eens en actiebereidheid neutraal. Bij de Fietsersbond scoort de combinatie betrokkenheid eens en actiebereidheid oneens het meest frequent (18,1%). De twee verenigingen verschillen nauwelijks wat betreft de gemiddelden op beide dimensies. De respondenten van de Dierenbescherming scoren met een gemiddelde van 4,4 tussen eens en zeer eens op de betrokkenheidsas en met 2,76 tussen oneens en neutraal op de actie-as. De respondenten van de Fietsersbond scoren gemiddeld 4,34 op de betrokkenheidsas en 2,63 op de actie-as. Zie tabel B.13 in bijlage 8.3.

Deze verhoudingen komen overeen met de hoge score op het type donateur bij de twee eerdere vragen. Een donateur heeft een hoge betrokkenheid, maar lage actiebereidheid (paragraaf 2.2.2.5). Het verband tussen de betrokkenheid en actiebereidheid bij zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond is significant, maar er blijkt echter een relatief zwakke positieve samenhang te zijn. Dit betekent dat de antwoorden die gegeven zijn niet op toeval berusten, maar dat er aan de hand van de score op de ene vraag niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere vraag. Zie tabel B.14 in bijlage 8.3.

4.2.5 Correlaties tussen de vragen over typen leden

Met de drie verschillende vragen uit de enquête, waarmee de achterban getypeerd kan worden in de vier verschillende typen leden, kunnen verschillende combinaties gemaakt worden, om te toetsen of de respondenten consistent de vragen beantwoorden en om te toetsen of de antwoorden voorspeld kunnen worden.

Het blijkt dat bij een combinatie van de vraag over de reden waarom mensen lid zijn van hun vereniging en de vraag over welke persoonsomschrijving het best van toepassing is, de respondenten niet altijd consistent scoren. Zo scoren respondenten van de Dierenbescherming, die aangeven zich onbetaalde medewerker of eigenaar te voelen, hoog op de stelling dat zij de vereniging financieel (d.m.v. donaties) willen ondersteunen

(donateur). Daarnaast scoren onbetaalde medewerkers van zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond, hoog op de stelling dat zij op alle mogelijke manieren de vereniging willen ondersteunen (eigenaar). De eigenaarsleden van de Fietsersbond scoren daarnaast hoog op de stelling dat zij specifiek soort vrijwilligerswerk willen doen (onbetaalde medewerker). Opvallend is dat de respondenten van de Dierenbescherming die zich klantlid voelen, laag scoren op de stelling dat zij gebruik willen maken van alle aanbiedingen en activiteiten voor leden (klant). Zie tabel B.15 in bijlage 8.3.

De vraag over welke persoonsomschrijving het beste bij de respondent past kan ook gecombineerd worden met de vraag over betrokkenheid en actiebereidheid van de leden. Wat hierbij opvalt, is dat zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietsersbond de onbetaalde medewerkers en de klanten allebei hoog scoren op betrokkenheid. Zie tabel B.16 in bijlage 8.3. Dit komt niet overeen met het model van Kuperus. Deze twee typen leden zouden juist laag moeten scoren op betrokkenheid (paragraaf 2.2.2.5).

Tot slot kan de vraag over de reden waarom mensen lid zijn van hun vereniging ook nog gecombineerd worden met de vraag over de betrokkenheid en actiebereidheid van de leden. Omdat deze twee vragen allebei op een vijfpuntsschaal gemeten zijn, kan de significantie en sterkte van elk verband gemeten worden. Het blijkt dat de meeste verbanden van de Dierenbescherming wel significant zijn (6 van de 8), maar een zwakke tot zeer zwakke (7 van de 8) positieve (5) of negatieve (3) samenhang vertonen. Ook bij de Fietsersbond is dit het geval. Hier blijken 5 van de 8 verbanden significant en vertonen alle verbanden een zwakke tot zeer zwakke positieve (5) of negatieve (3) samenhang. Het enige verband dat significant is en een sterke positieve samenhang heeft, is het verband bij de Dierenbescherming tussen de stelling dat de respondent specifiek soort vrijwilligerswerk wil doen en de stelling dat de respondent bereid is om vrijwilligerswerk te doen ($r = 0,618$; $p < 0,001$; $n = 524$). Zie tabel B.17 in bijlage 8.3. Uit deze correlaties blijkt dat de respondenten van zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond ook hier niet consistent scoren op de verschillende vragen over typen leden. De respondenten zijn op de ene vraag dus minder uitgesproken over het type lid waarmee zij zich identificeren dan op de andere vraag. Aan de hand van de score op de ene vraag kan dus niet met zekerheid een voorspelling worden gedaan over de score op de andere vraag.

De vraag over welke persoonsomschrijving het best van toepassing is op de respondent wordt in hoofdstuk 4.3 van de bevindingen gebruikt om vergelijkingen te kunnen maken tussen de behoeften van de achterban ten aanzien van representatie, welke knelpunten de leden ervaren en welke oplossingen ten aanzien van representatie zij graag zien. Geanalyseerd wordt of de verschillende typen leden op deze vragen van elkaar verschillen (paragraaf 4.3). Er worden geen vergelijkingen gemaakt op basis van de demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken van de achterban. Deze kenmerken zijn alleen gebruikt om de samenstelling van de achterban van beide verenigingen in dit hoofdstuk in kaart te brengen.

4.2.6 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op empirische deelvraag 7: Welke kenmerken heeft de achterban van de Dierenbescherming en de Fietsersbond? De achterban van de

Dierenbescherming verschilt van de Fietsersbond wat betreft de demografische kenmerken vooral op het kenmerk geslacht. Er zijn geen grote verschillen tussen de leeftijd en de herkomst van de leden van beide verenigingen. Ook op de sociaal-economische kenmerken en lidmaatschapskenmerken verschillen de verenigingen niet extreem veel van elkaar. Het blijkt dat de respondenten van de Dierenbescherming en de Fietsersbond de drie vragen over typen leden niet even consistent hebben ingevuld. Desondanks kan uit deze drie vragen wel opgemaakt worden dat de meeste respondenten van de Dierenbescherming zich vooral donateur voelen, dan onbetaalde medewerker, eigenaar en tot slot klant. De meeste respondenten van de Fietsersbond geven aan zich donateur te voelen, dan klant, onbetaalde medewerker en tot slot eigenaar van de vereniging.

Dierenbescherming	Fietsersbond
Vrouwen	Mannen
41-60 jaar	41-60 jaar
Autochtonen	Autochtonen
Hoog opgeleid	Hoog opgeleid
Parttime dienstverband	Fulltime dienstverband
1-10 jaar lid	1-10 jaar lid
Geen vrijwilligerswerk	Geen vrijwilligerswerk
Geen bestuursfunctie	Geen bestuursfunctie
1 Donateur 2 Onbetaalde medewerker 3 Eigenaar 4 Klant	1 Donateur 2 Klant 3 Onbetaalde medewerker 4 Eigenaar

Tabel 4: Samenvatting kenmerken achterban.

4.3 Verenigingsdemocratie

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op empirische deelvragen 8 tot en met 11. Allereerst wordt beschreven welk democratiemodel de Dierenbescherming en Fietsersbond op dit moment hanteren. Daarna wordt ingegaan op de behoeften die de leden hebben ten aanzien van hun eigen representatie in de verenigingsdemocratie. Vervolgens wordt ingegaan op de knelpunten die de leden ervaren en welke oplossingen door de achterban worden aangedragen om deze knelpunten te beperken.

4.3.1 Huidig democratiemodel

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op deelvraag 8: Welk democratiemodel hanteren de Dierenbescherming en de Fietsersbond? Het gaat hierbij om het besluitvormingsproces op landelijk niveau. Het democratiemodel wordt in kaart gebracht aan de hand van de formele besluitvormingsprocedures, beschreven in de statuten en jaarverslagen van beide verenigingen. Daarnaast wordt het type democratiemodel ook in kaart gebracht aan de hand van de interviews.

4.3.1.1 Dierenbescherming

De Dierenbescherming heeft een ingewikkelde organisatiestructuur. De lokale afdelingen zijn zelfstandig opererende verenigingen, met een eigen rechtspersoonlijkheid. De asielen en dierenambulance behoren tot een lokale afdeling of zijn ook zelfstandige organisaties, meestal stichtingen, die verbonden zijn aan een lokale afdeling. De Stichting Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) heeft ook een aparte rechtspersoonlijkheid, maar is ook verbonden aan de Dierenbescherming. De landelijke Dierenbescherming is dus eigenlijk een vereniging van verenigingen (respondenten 1, 2 en 4). Zie ook het organogram van de Dierenbescherming in bijlage 8.7.

“De Dierenbescherming is van onderop ontstaan. Overal in het land ontstonden zelfstandige afdelingen van de Dierenbescherming. Vaak was de start van zo'n afdeling de oprichting van een asiel of dierenambulance, meestal een asiel. [...] Op een gegeven moment had je dan een heleboel van die afdelingen en toen zeiden die afdelingen: weet je wat handig zou zijn, als we een landelijk bureau zouden hebben die bijvoorbeeld op landelijk niveau de Dierenbescherming goed zou neerzetten en die ook bepaalde diensten kan doen voor ons als afdeling, zodat we dat zelf niet hoeven te doen. [...] Zo zie je dus dat het van onderop als een soort plant groeit. En daarom zijn die afdelingen allemaal zelfstandig en hebben ze ook een bepaalde relatie met asielen en ambulances” (respondent 2).

In deze paragraaf wordt niet ingegaan op de besluitvorming binnen de verenigingen van de Dierenbescherming op lokaal niveau. Uitgangspunt van dit onderzoek is de representatie van de achterban in het besluitvormingsproces op landelijk niveau.

Het hoogste besluitvormingsorgaan van de Dierenbescherming wordt de 'Algemene Vergadering' (AV) genoemd, niet te verwarren met de Algemene Ledenvergadering (ALV). De AV bestaat uit afgevaardigden van bestuursleden van lokale afdelingen. Per afdeling mogen twee bestuursleden op de AV aanwezig zijn (respondent 1, 2 en 4). De AV komt twee keer per jaar bijeen, in het voorjaar en het najaar. In het voorjaar wordt verantwoording afgelegd door het bestuur over het afgelopen jaar. In het najaar worden de plannen voor het

komende jaar behandeld. In het voorjaar wordt de jaarrekening behandeld en in het najaar de begroting. “In grote lijnen gaat het om verantwoorden en om plannen maken” (respondent 3).

Het bestuur bereidt de AV voor, de Raad van Toezicht bepaald vervolgens welke zaken voorgelegd worden aan de AV en de AV neemt dan een besluit over deze zaken (respondent 2, 3 en 4). “Dat zijn hele formalistische besluiten die je bij de Algemene Vergadering neerlegt, zoals het benoemen van iemand, het goedkeuren van de jaarrekening, het goedkeuren van een jaarplan. Daar komen geen detailbeslissingen aan de orde” (respondent 3).

Bij de behandeling van de jaarplannen worden vanuit capaciteit- en budgettaire overwegingen soms verschillende inhoudelijke onderwerpen aan de AV voorgelegd. De AV moet dan de keuze maken waar het komende jaar meer aandacht aan moet worden besteed. Bijvoorbeeld een keuze tussen meer aandacht voor de mishandeling van paarden of meer aandacht voor zwerfhonden. Het gaat dan om het goed- of afkeuren van deze plannen, er is geen ruimte om een ander plan in te brengen. Deze plannen zijn vaak al voorgelegd aan de afdelingen in eerdere kaderoverleggen. “Daar vindt een hoge vorm van voorbereidende besluitvorming plaats” (respondent 3).

De plannen voor het komend bestuursjaar of het goedkeuren of afkeuren van de begroting door de AV, gebeurt door te stemmen. “De afdelingen hebben gewogen stemmen. Dus hoe meer leden een afdeling heeft, hoe meer stemmen ze vertegenwoordigen. [...] Van de ene afdeling zijn zeg maar 2 mensen aanwezig, maar die hebben 10 stemmen en de ander heeft er 40, afhankelijk van het aantal leden dat ze hebben” (respondent 3).

Omdat het uitrekenen van de stemmen erg ingewikkeld is, wordt vaak niet aangestuurd op stemmingen, maar wordt bij de behandeling van bepaalde agendapunten door de voorzitter gepeild of er veel oppositie is of niet. “Is er veel gezeur aan de microfoon dan moet er nog wat bijgeschaafd worden voordat we het eens zijn” (respondent 3). Hoewel formeel gezien 50% + 1 van de stemmen genoeg zijn, wordt toch meestal gezocht naar een ruime meerderheid en een breed draagvlak onder de afgevaardigden. “Als dit niet zo is, dan nemen we het onderwerp terug en dan gaan we het nog eens bijschaven en dan komt het de volgende vergadering weer terug” (respondent 3).

Het besluitvormingsproces van de Dierenbescherming op landelijk niveau kan getypeerd worden als een combinatie tussen de pendule- en consensusdemocratie, omdat de leden in de Algemene Vergadering indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en omdat op basis van een ruime meerderheid van stemmen, dus geen eenvoudige 50% + 1 meerderheid, besluiten worden genomen.

4.3.1.2 Fietsersbond

De Fietsersbond heeft een minder ingewikkelde organisatiestructuur dan de Dierenbescherming. De lokale afdelingen van de Fietsersbond hebben geen eigen rechtspersoonlijkheid. De Fietsersbond heeft ook geen Raad van Toezicht. Het hoogste

besluitvormingsorgaan van de Fietsersbond is de Ledenraad. Zie ook het organogram van de Fietsersbond in bijlage 8.7.

De Ledenraad van de Fietsersbond bestaat uit afgevaardigden van de lokale afdelingen. De afdelingen bepalen zelf wie naar de Ledenraad gaat, de afvaardiging kan dus per Ledenraadbijeenkomst verschillen (respondent 5). De Ledenraad komt twee keer per jaar bijeen, in januari en in juni. In het jaarverslag van 2008 van de Fietsersbond staat dat tijdens de Ledenraad van januari het werkplan en de begroting door de Ledenraad is geaccordeerd. En dat tijdens de vergadering in juni het jaarverslag van het voorgaande jaar (2007) is behandeld (Fietsersbond, 2009: 5). Bij de Fietsersbond wordt in januari dus vooruitgekeken naar het komende jaar en in juni verantwoording afgelegd.

De Ledenraad besluit onder andere over de inhoudelijke koers en geldbesteding van de vereniging, de samenstelling van het bestuur en controlecommissie, de vertegenwoordiging van de Ledenraad in het presidium en over de erkenning van nieuwe afdelingen en de vaststelling van afdelingsgrenzen (Fietsersbond, 2009: 5).

Voordat het werkplan voor het komende jaar ter goedkeuring aan de Ledenraad wordt voorgelegd, wordt het werkplan naar de afdelingen gestuurd. De afdelingen kunnen zo wijzigingen en opmerkingen geven op het werkplan, voordat er definitief over besloten wordt in de Ledenraad (respondent 5 en 7). Er is tijdens de Ledenraadbijeenkomst ook ruimte om te discussiëren over sommige agendapunten en er is de mogelijkheid om amendementen in te dienen (respondent 5 en 6). In de rondvraag van de vergadering worden soms nieuwe onderwerpen naar voren gebracht, die komen dan op de actielijst te staan en worden in de volgende bijeenkomst van de Ledenraad behandeld. Er wordt ook altijd een rondje langs de afdelingen gemaakt, om de afdelingen de gelegenheid te bieden te vertellen waar ze mee bezig zijn en om informatie uit te wisselen (respondent 6 en 7).

Het goedkeuren of afkeuren van bijvoorbeeld de begroting door de Ledenraad, gebeurt door te stemmen. Ook bij de Fietsersbond hebben grotere afdelingen meer stemmen dan kleinere afdelingen. Het stemmen gebeurt door opsteken van de stemkaart(en); de meerderheid telt (respondent 5, 6 en 7). Het is de afgelopen jaren niet nodig geweest om de stemkaarten precies te tellen, want bij de stemmingen van de afgelopen jaren was altijd sprake van een ruime meerderheid (respondent 5).

Het besluitvormingsproces van de Fietsersbond kan getypeerd worden als een combinatie tussen de pendule- en consensusdemocratie, omdat de leden in de Ledenraad indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en omdat op basis van een ruime meerderheid van stemmen en na discussie, besluiten worden genomen.

4.3.1.3 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op deelvraag 8: Welk democratiemodel hanteren de Dierenbescherming en de Fietsersbond? De Dierenbescherming hanteert op landelijk niveau een democratiemodel waarin de leden in de Algemene Vergadering indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en waarin op basis van een

ruime meerderheid van stemmen, dus geen eenvoudige 50% + 1 meerderheid, besluiten worden genomen.

De Fietsersbond hanteert op landelijk niveau een democratiemodel waarin de leden in de Ledenraad ook indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en waarin op basis van een ruime meerderheid van stemmen en na discussie, besluiten worden genomen.

Het democratiemodel dat beide verenigingen hanteren is een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie.

4.3.2 Behoeften ten aanzien van representatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op empirische deelvraag 9: Welke behoeften hebben de leden van de Dierenbescherming en de Fietzersbond ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie? Allereerst wordt een aantal algemene vragen over de betrokkenheid van de leden bij de besluitvorming geanalyseerd. Daarna wordt ingegaan op de behoeften van de leden ten aanzien van representatie. Tot slot worden deze gegevens ook nog per type lid geanalyseerd.

4.3.2.1 Betrokkenheid bij besluitvorming

Ongeveer de helft (52,1%) van het totaal aantal respondenten van de Dierenbescherming geeft aan te weten dat zij als lid van de Dierenbescherming zeggenschap hebben over de vereniging. Bij de Fietzersbond ligt dit aantal beduidend hoger met 78,8%. In de enquête van de Dierenbescherming geeft 56,3% van de respondenten aan niet te weten dat ze op landelijk niveau vertegenwoordigd worden door een afvaardiging van hun afdeling. De respondenten van de Fietzersbond (74,4%) weten wel dat ze vertegenwoordigd worden door een afvaardiging van hun afdeling in de Ledenraad. De meeste respondenten van zowel de Dierenbescherming als de Fietzersbond scoren neutraal op vraag of zij zich goed vertegenwoordigd voelen en of zij zich betrokken voelen bij de besluitvorming. Beide groepen respondenten geven aan het afgelopen jaar zelf geen vertegenwoordiger te zijn geweest in het besluitvormingsproces op landelijk niveau. Zie tabel 5 en tabellen B.18 tot en met B.22 in bijlage 8.3.

Dierenbescherming	Meest frequente score	Frequentie	Percentage
Kennis over zeggenschap (9)	Ja	273	52,1%
Kennis over vertegenwoordiging op landelijk niveau (12)	Nee	295	56,3%
Goed vertegenwoordigd door afvaardiging op landelijk niveau (13)	Neutraal	312	59,5%
Betrokken bij besluitvorming op landelijk niveau (14)	Neutraal	265	50,6%
Afgelopen jaar zelf vertegenwoordiger op landelijk niveau (15)	Nee	520	99,2%

Fietzersbond	Meest frequente score	Frequentie	Percentage
Kennis over zeggenschap (10)	Ja	126	78,8%
Kennis over vertegenwoordiging op landelijk niveau (11)	Ja	119	74,4%
Goed vertegenwoordigd door afvaardiging op landelijk niveau (13)	Neutraal	93	58,1%
Betrokken bij besluitvorming (12)	Neutraal	74	46,3%
Afgelopen jaar zelf vertegenwoordiger op landelijk niveau (14)	Nee	157	98,1%

Tabel 5: Algemene vragen/stellingen over betrokkenheid.

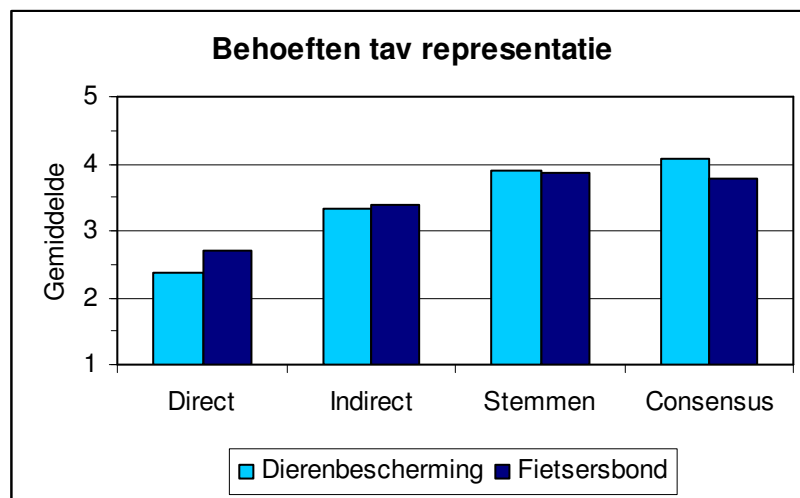
4.3.2.2 Behoeften ten aanzien van representatie

De vragen over de behoeften ten aanzien van representatie zijn allemaal gemeten op een vijfpuntsschaal (1=zeer oneens; 2=oneens; 3=neutraal; 4=eens; 5=zeer eens). Bij de analyse van deze vragen zijn alleen de respondenten meegenomen die hun mening op deze vijfpuntsschaal hebben aangegeven. De respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld zijn niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook per vraag. Bij de analyse van deze vragen wordt ervan uitgegaan dat respondenten die eens (4) of zeer eens (5) scoren positief tegenover het gemeten onderwerp staan, dus in dit geval behoefte hebben aan een

bepaalde vorm van democratie. Respondenten die oneens (2) of zeer oneens (1) scoren negatief en hebben dus geen behoefte aan deze manier van besluitvorming.

Bijna de helft van de respondenten van de Dierenbescherming (47,7%) heeft behoefte aan indirecte representatie. Slechts 14,8% van de respondenten van de Dierenbescherming scoorde positief op directe representatie. Dit verschil blijkt ook uit het gemiddelde op deze twee schalen: direct 2,36 en indirect 3,33. De respondenten van de Fietsersbond hebben ook een voorkeur voor indirecte representatie (43,9%) tegenover 16,8% op directe representatie. Ook gezien het gemiddelde (direct 2,69 en indirect 3,39) lijkt hier een lichte voorkeur te zijn voor indirecte representatie. Zie figuur 16, tabel 6 en tabel B.23 in bijlage 8.3.

Figuur 16: Behoeften ten aanzien van representatie.

Dierenbescherming	Score	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct	Eens/zeer eens	61	14,8%	2,36	413
Indirect	Eens/zeer eens	199	47,7%	3,33	417
Stemmen	Eens/zeer eens	335	69,9%	3,91	479
Consensus	Eens/zeer eens	379	78,5%	4,08	483

Fietsersbond	Score	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct	Eens/zeer eens	24	16,8%	2,69	143
Indirect	Eens/zeer eens	65	43,9%	3,39	148
Stemmen	Eens/zeer eens	103	66,5%	3,87	155
Consensus	Eens/zeer eens	94	61,8%	3,79	152

Tabel 6: Behoeften ten aanzien van representatie.

Beide verenigingen scoren positief op de stellingen: op basis van meerderheid van stemmen of op basis van consensus tot besluitvorming komen. Gezien de gemiddelden lijkt er nauwelijks een voorkeur te zijn bij de Dierenbescherming en de Fietsersbond voor stemmen of consensus. De Dierenbescherming scoort met een gemiddelde van 4,08 net iets hoger op consensus en de Fietsersbond scoort met een gemiddelde van 3,87 net iets hoger op stemmen. Zie figuur 16, tabel 6 en tabel B.23 in bijlage 8.3.

4.3.2.3 Correlaties tussen de vragen over behoeften

Er zou tussen de stellingen over directe en indirecte representatie logischerwijs een negatief verband moeten bestaan. Scoort een respondent zeer eens op direct, dan zou de respondent logischerwijs zeer oneens op indirect moeten scoren en andersom. Zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietsersbond geldt dat dit verband significant is. Er is echter een relatief zwakke negatieve samenhang. Zie tabel B.24 in bijlage 8.3.

Er zou tussen de stellingen over stemmen en consensus ook logischerwijs een negatief verband moeten bestaan. Scoort een respondent zeer eens op stemmen, dan zou de respondent logischerwijs zeer oneens op consensus moeten scoren en andersom. Zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietsersbond geldt dat dit verband significant is. Er is echter een relatief zwakke positieve samenhang in plaats van een negatieve samenhang. Dit betekent dat de antwoorden die gegeven zijn niet op toeval berusten, maar dat er aan de hand van de score op de ene vraag niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere vraag. Zie tabel B.24 in bijlage 8.3.

4.3.2.4 Behoeften ten aanzien van representatie per type lid

De behoeften ten aanzien van representatie verschillen ook per type lid. Bij het lezen van deze bevindingen moet rekening worden gehouden met de verschillen in absolute aantallen tussen de geënquêteerde typen leden. Bij de Dierenbescherming hebben bijvoorbeeld maar 4 respondenten aangegeven dat zij zich klantlid voelen tegenover 454 donateurs (tabel B.12 bijlage 8.3).

De percentages bij de klantleden in tabel 7 geven aan hoeveel klantleden van de 4 die de vraag hebben ingevuld, het eens of zeer eens zijn met bijvoorbeeld indirecte representatie. In dit geval zijn 2 van de 3 klantleden van de Dierenbescherming die deze vraag over indirecte representatie hebben ingevuld het eens/zeer eens (66,7%). De respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld zijn niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook per vraag. De verschillende typen leden kunnen op deze manier wel met elkaar vergeleken worden, echter bij het verbinden van acties aan de conclusies over de typen leden (bijvoorbeeld tegemoetkomen aan de behoeften van de klantleden) is het aan te raden om de absolute waarden per type lid dus mee te nemen.

De donateurs van de Dierenbescherming en de Fietsersbond scoren in overeenstemming met de behoeften van de totale steekproef. Bij de Dierenbescherming hebben de donateurs een voorkeur voor indirect (49,6%) en consensus (79,4%) en bij de Fietsersbond voor indirect (47,7%) en stemmen (66,7%). Zie tabel 7. De eigenaarsleden en de klantleden van zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond geven dezelfde voorkeuren aan. De eigenaarsleden hebben een voorkeur voor directe representatie en consensus. En de klantleden hebben een voorkeur voor indirecte representatie en stemmen. De klantleden van de Dierenbescherming geven aan geen voorkeur te hebben voor stemmen of consensus. De onbetaalde medewerkers van beide verenigingen geven precies tegenovergestelde voorkeuren aan. De onbetaalde medewerkers van de Dierenbescherming scoren het hoogst op directe representatie (38,6%) en consensus (72,9%). De onbetaalde medewerkers van de

Fietsersbond geven juist aan dat zij een voorkeur hebben voor indirecte representatie (63,0%) en stemmen (37,0%). Zie tabel 7 en tabel B.25 in bijlage 8.3.

Dierenbescherming	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct	10,9%	38,6%	37,5%	0,0%
Indirect	49,6%	36,4%	30,8%	66,7%
Stemmen	72,2%	58,3%	50,0%	50,0%
Consensus	79,4%	72,9%	75,0%	50,0%

Fietsersbond	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct	14,6%	15,4%	62,5%	11,1%
Indirect	47,7%	37,0%	33,3%	41,4%
Stemmen	66,7%	63,0%	50,0%	73,3%
Consensus	60,2%	60,7%	75,0%	64,3%

Tabel 7: Behoeften ten aanzien van representatie per type lid.

4.3.2.5 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op empirische deelvraag 9: Welke behoeften hebben de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie? Zowel de respondenten van de Dierenbescherming als de Fietsersbond geven aan behoefte te hebben aan indirecte representatie. De respondenten van de Dierenbescherming hebben daarnaast een lichte voorkeur voor consensus en de respondenten van de Fietsersbond hebben een lichte voorkeur voor stemmen. Als de behoeften ten aanzien van representatie per type lid worden geanalyseerd is een iets groter verschil zichtbaar. Bij de Dierenbescherming hebben de onbetaalde medewerkers en eigenaarsleden een voorkeur voor directe representatie. De klantleden hebben geen voorkeur voor stemmen of consensus. Bij de Fietsersbond wijken alleen de eigenaarsleden met een voorkeur voor directe representatie en consensus af van de behoeften van de totale steekproef.

4.3.3 Knelpunten ten aanzien van representatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op empirische deelvraag 10: Welke knelpunten worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietzersbond ervaren ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie? Allereerst wordt ingegaan op welke knelpunten door het totaal aantal leden wordt ervaren. Daarna worden verschillende correlaties tussen vragen geanalyseerd om te toetsen of de respondenten de vragen consistent beantwoorden. Tot slot wordt per type lid bekeken welke knelpunten het sterkst worden ervaren.

4.3.3.1 Knelpunten ten aanzien van representatie

De vragen over de knelpunten ten aanzien van representatie zijn allemaal gemeten op een vijfpuntsschaal (1=zeer oneens; 2=oneens; 3=neutraal; 4=eens; 5=zeer eens). Bij de analyse van deze vragen zijn alleen de respondenten meegenomen die hun mening op deze vijfpuntsschaal hebben aangegeven. De respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld zijn niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook per vraag. Bij de analyse van deze vragen wordt ervan uitgegaan dat respondenten die eens (4) of zeer eens (5) scoren het gemeten knelpunt ervaren. Respondenten die oneens (2) of zeer oneens (1) scoren ervaren dit knelpunt niet.

Ongeveer de helft (52,2%) van de respondenten van de Dierenbescherming is het eens/zeer eens is met de stelling dat het belang van de meerderheid voor individueel belang gaat (knelpunt consensus – participatie). Bij de Fietzersbond is 66,2% van de respondenten het hiermee eens/zeer eens. Ook het gemiddelde op deze stelling (Dierenbescherming 3,58 en Fietzersbond 3,71) ligt tussen neutraal en eens in. Op basis van deze resultaten kan echter niet direct geconcludeerd worden dat de respondenten het knelpunt op het gebied van participatie bij consensus ervaren. Uit de resultaten blijkt slechts een voorkeur van de respondenten voor een democratiemodel, waarin besluiten op basis van stemmen genomen worden. Zie figuur 17, tabel 8 en tabel B.26 in bijlage 8.3.

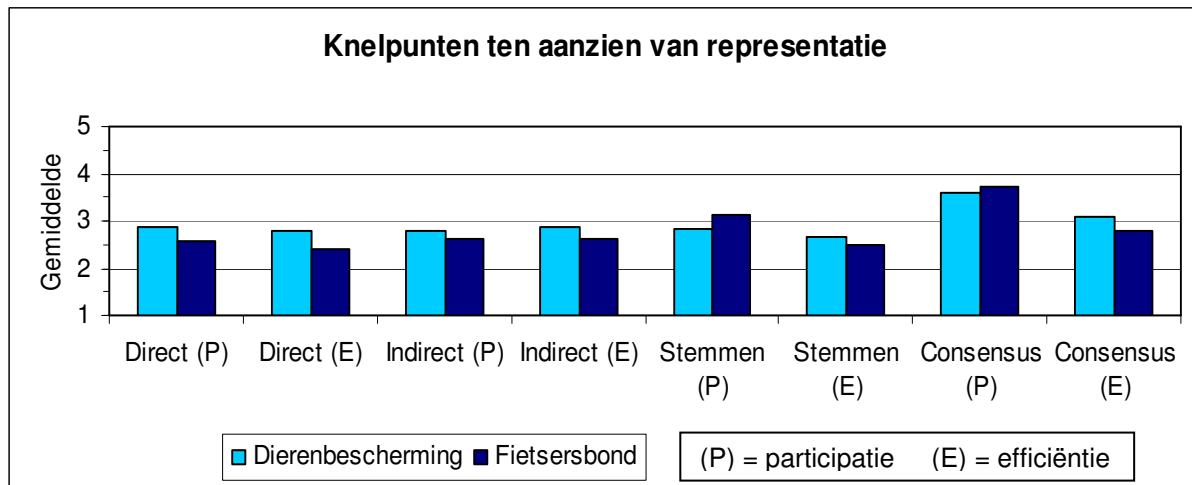
Bij de analyse van de resultaten is gebleken dat de stellingen in de enquête over de knelpunten niet allemaal op de juiste wijze zijn geformuleerd (bijlage 8.1 en 8.2). Twee stellingen zijn positief geformuleerd in plaats van negatief. Het gaat om de stellingen over het knelpunt op het gebied van participatie bij stemmen en over het knelpunt op het gebied van participatie bij consensus:

- Het belang van de meerderheid gaat voor individueel belang (knelpunt consensus – participatie).
- Er moet rekening gehouden worden met het belang van individuen in het besluitvormingsproces (knelpunt stemmen – participatie).

Het is van belang om deze beperking in het onderzoek te noemen, omdat de resultaten op deze twee stellingen dus niet het juiste knelpunt hebben gemeten, maar eerder een behoefte voor een bepaalde representatievorm hebben gemeten.

De respondenten van zowel de Dierenbescherming als de Fietzersbond scoren veel minder uitgesproken op de andere knelpunten. De gemiddelden op bijna alle stellingen liggen tussen oneens en neutraal in (tussen 2 en 3). Op basis van deze gegevens kan niet bepaald worden

of het ene knelpunt sterker ervaren wordt dan het andere knelpunt. Er zijn ook geen grote verschillen tussen de knelpunten op het gebied van participatie en efficiëntie. Zie figuur 17, tabel 8 en tabel B.26 in bijlage 8.3.

Figuur 17: Knelpunten ten aanzien van representatie.

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct - participatie	129	30,2%	2,87	427
Direct - efficiëntie	42	12,0%	2,80	350
Indirect - participatie	84	19,4%	2,77	434
Indirect - efficiëntie	35	10,4%	2,87	335
Stemmen - participatie	82	19,1%	2,83	430
Stemmen - efficiëntie	17	5,1%	2,67	335
Consensus - participatie	214	52,2%	3,58	410
Consensus - efficiëntie	62	18,7%	3,07	332

Fietsersbond	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct - participatie	31	20,9%	2,59	148
Direct - efficiëntie	10	7,8%	2,41	128
Indirect - participatie	32	20,8%	2,63	154
Indirect - efficiëntie	12	9,7%	2,63	124
Stemmen - participatie	56	36,8%	3,13	152
Stemmen - efficiëntie	4	3,3%	2,50	121
Consensus - participatie	98	66,2%	3,71	148
Consensus - efficiëntie	15	12,5%	2,79	120

Tabel 8: Knelpunten ten aanzien van representatie.

4.3.3.2 Correlaties tussen de vragen over knelpunten

Er zou logischerwijs een positief verband moeten bestaan tussen de knelpunten op het gebied van participatie en efficiëntie per representatievorm, dus dat de respondenten minder positief zijn of zelfs heel negatief zijn over één representatievorm. Scoort een respondent zeer eens op het knelpunt van participatie bij directe representatie, dan zou de respondent ook zeer eens moeten scoren op het knelpunt van efficiëntie bij directe representatie. Het blijkt dat zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietsersbond 3 van de 4 verbanden wel significant zijn, maar een zwakke tot zeer zwakke positieve samenhang vertonen. Dit

betekent dat aan de hand van de score op de ene stelling niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere stelling. Zie tabel B.27 in bijlage 8.3.

De stellingen over de behoeften ten aanzien van representatie kunnen gecombineerd worden met de stellingen over de knelpunten die de respondenten ervaren. Respondenten die behoefte hebben aan directe representatie zouden logischerwijs de knelpunten van indirecte representatie moeten ervaren en andersom. Daarentegen zouden deze respondenten de knelpunten van directe representatie niet moeten ervaren. Op deze manier kunnen de vier stellingen over de behoeften gecorreleerd worden aan de acht stellingen over de knelpunten. Zie tabel 9.

Het blijkt dat 9 van de 16 verbanden bij de Dierenbescherming significant zijn. In tabel 9 is met rood aangegeven welke verbanden niet significant zijn. Wat betreft het verwachte positieve of negatieve verband is bij de correlaties over directe of indirecte representatie bij de Dierenbescherming sprake van één verband dat uit de toon valt. De behoefte voor directe representatie correleert namelijk positief in plaats van negatief met het knelpunt op het gebied van efficiëntie bij directe representatie ($r = 0,104$; $p = 0,034$; $n = 305$).

Bij de correlaties over stemmen of consensus is sprake van twee verbanden die negatief zijn, terwijl de verwachting was dat deze verbanden positief zouden zijn. En drie verbanden die positief zijn, terwijl de verwachting was dat deze verbanden negatief zouden zijn. De verbanden, die afwijken van de verwachting, zijn in het blauw aangegeven in tabel 9. Alle verbanden bij de Dierenbescherming vertonen echter een zwakke tot zeer zwakke positieve (10) of negatieve (6) samenhang. Dit betekent dat aan de hand van de score op de ene stelling niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere stelling. Zie tabel 9.

Bij de Fietsersbond blijkt dat 4 van de 16 verbanden significant zijn. De behoefte voor indirecte representatie correleert bij de Fietsersbond negatief in plaats van positief met het knelpunt op het gebied van efficiëntie bij indirecte representatie ($r = -0,008$; $p = 0,466$; $n = 119$). Bij de correlaties over stemmen of consensus is sprake van 8 verbanden die positief zijn, terwijl de verwachting was dat 4 verbanden negatief zouden zijn. Alle verbanden bij de Fietsersbond vertonen net als bij de Dierenbescherming een zwakke tot zeer zwakke positieve (8) samenhang. Ook hier geldt dat aan de hand van de score op de ene stelling niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere stelling. Zie tabel 9.

Dierenbescherming		Indirect - participatie	Indirect - efficiëntie	Direct - participatie	Direct - efficiëntie	Consensus - participatie	Consensus - efficiëntie	Stemmen - participatie	Stemmen - efficiëntie				
Direct	Correlatie (Pearson)	0,207	0,192	-0,048	0,104								
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,000	0,179	0,034								
	N	374	293	366	305								
Indirect	Correlatie (Pearson)	-0,130	-0,160	0,177	0,029								
	Significantie (eenzijdig)	0,006	0,003	0,000	0,308								
	N	373	296	368	308								
Stemmen	Correlatie (Pearson)									0,314	-0,020	0,042	-0,084
	Significantie (eenzijdig)									0,000	0,363	0,193	0,065
	N									402	324	418	326
Consensus	Correlatie (Pearson)					0,172	0,002	0,081	-0,066				
	Significantie (eenzijdig)					0,000	0,488	0,049	0,118				
	N					404	327	422	328				

Fietzersbond		Indirect - participatie	Indirect - efficiëntie	Direct - participatie	Direct - efficiëntie	Consensus - participatie	Consensus - efficiëntie	Stemmen - participatie	Stemmen - efficiëntie				
Direct	Correlatie (Pearson)	0,341	0,110	-0,279	-0,139								
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,127	0,001	0,072								
	N	137	109	132	112								
Indirect	Correlatie (Pearson)	-0,184	-0,153	0,134	-0,008								
	Significantie (eenzijdig)	0,014	0,051	0,058	0,466								
	N	144	116	138	119								
Stemmen	Correlatie (Pearson)									0,315	0,014	0,120	0,040
	Significantie (eenzijdig)									0,000	0,442	0,073	0,335
	N									144	117	149	118
Consensus	Correlatie (Pearson)					0,015	0,139	0,113	0,092				
	Significantie (eenzijdig)					0,429	0,07	0,087	0,163				
	N					141	114	147	117				

Tabel 9: Correlaties tussen behoeften en knelpunten.

4.3.3.3 Knelpunten ten aanzien van representatie per type lid

De knelpunten ten aanzien van representatie kunnen ook per type lid bekeken worden. Bij het lezen van deze bevindingen moet rekening worden gehouden met de verschillen in absolute aantallen tussen de geënquêteerde typen leden (paragraaf 4.3.2). Wederom zijn de respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook weer per vraag.

Bij beide verenigingen scoren de meeste typen leden het hoogst op de onjuist geformuleerde stellingen (stemmen – participatie en consensus – participatie). Dit komt overeen met de antwoorden van het totaal aantal respondenten. Bij de Dierenbescherming vindt 41,3% van de onbetaalde medewerkers het niet goed, wanneer ieder lid kan deelnemen aan de besluitvorming (direct – participatie). De eigenaarsleden scoren met 36,4% vrij hoog op de stelling dat de besluitvorming te langzaam gaat bij de Dierenbescherming, omdat alle individuele belangen worden meegenomen (consensus – efficiëntie). Bij de Fietsersbond is een ander resultaat bij de eigenaarsleden noemenswaardig: 37,5% van de eigenaarsleden vindt het niet goed, wanneer alle leden door maar een paar mensen vertegenwoordigd worden. De respondenten zijn over de andere knelpunten niet heel erg uitgesproken. Gezien de percentages lijken de verschillende typen leden de knelpunten niet heel erg sterk te ervaren. Zie tabel 10 en tabel B.28 in bijlage 8.3.

Dierenbescherming	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct - participatie	29,6%	41,3%	15,4%	0,0%
Direct - efficiëntie	11,6%	14,6%	16,7%	0,0%
Indirect - participatie	17,7%	33,3%	20,0%	0,0%
Indirect - efficiëntie	8,2%	25,6%	7,7%	33,3%
Stemmen - participatie	18,4%	23,4%	26,7%	0,0%
Stemmen - efficiëntie	5,0%	7,5%	0,0%	0,0%
Consensus - participatie	53,0%	55,6%	23,1%	33,3%
Consensus - efficiëntie	16,7%	27,9%	36,4%	0,0%

Fietsersbond	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct - participatie	20,9%	25,9%	12,5%	18,5%
Direct - efficiëntie	5,8%	3,8%	0,0%	20,0%
Indirect - participatie	13,5%	32,1%	37,5%	27,6%
Indirect - efficiëntie	2,9%	20,8%	25,0%	12,5%
Stemmen - participatie	36,0%	37,0%	50,0%	35,7%
Stemmen - efficiëntie	0,0%	3,8%	28,6%	4,3%
Consensus - participatie	63,5%	70,4%	75,0%	67,9%
Consensus - efficiëntie	7,7%	24,0%	33,3%	8,3%

Tabel 10: Knelpunten ten aanzien van representatie per type lid.

4.3.3.4 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op empirische deelvraag 10: Welke knelpunten worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond ervaren ten aanzien

van hun representatie in de verenigingsdemocratie? De respondenten van zowel de Dierenbescherming als de Fietsersbond scoren gezien de gemiddelden op bijna alle knelpunten tussen oneens en neutraal in. Er zijn geen knelpunten aan te wijzen die de respondenten van beide verenigingen veel sterker of veel minder sterk ervaren. Er zijn ook geen grote verschillen tussen de knelpunten op het gebied van participatie en efficiëntie. Ook als de resultaten per type lid worden geanalyseerd zijn er geen grote verschillen aan te wijzen.

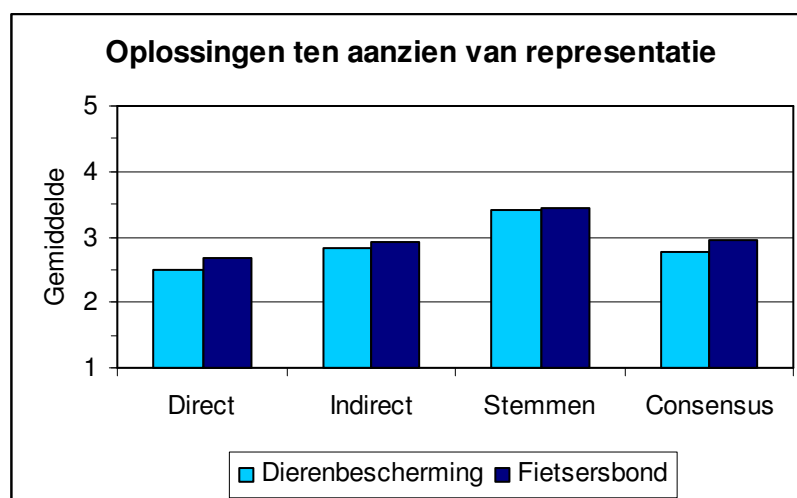
4.3.4 Oplossingen ten aanzien van representatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op empirische deelvraag 11: Welke oplossingen worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietzersbond aangedragen om deze knelpunten ten aanzien van hun representatie te beperken? Allereerst wordt ingegaan op de antwoorden van het totaal aantal respondenten uit de steekproef. Daarna wordt weer per type lid bekeken voor welke oplossing een voorkeur is. Bij de vragen is weer gebruik gemaakt van een vijfpuntsschaal (1=zeer oneens; 2=oneens; 3=neutraal; 4=eens; 5=zeer eens). De respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld zijn niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook per vraag.

4.3.4.1 Oplossingen ten aanzien van representatie

Ongeveer de helft van de respondenten van de Dierenbescherming (51,3%) geeft aan meer mogelijkheden te willen om te kunnen stemmen over besluiten. Slechts 22,0% van de respondenten gaf aan meer mogelijkheden te willen om mee te kunnen praten (consensus). Dit verschil blijkt ook uit het gemiddelde op deze twee schalen: stemmen 3,40 en consensus 2,78. De respondenten van de Fietzersbond hebben ook een voorkeur voor meer mogelijkheden om te kunnen stemmen (53,4%) tegenover 29,7% op meer mogelijkheden om mee te kunnen praten. Ook gezien het gemiddelde (stemmen 3,43 en consensus 2,94) lijkt hier een lichte voorkeur te zijn voor de oplossing om meer te kunnen stemmen over besluiten. Zie figuur 18, tabel 11 en tabel B.29 in bijlage 8.3.

De respondenten van beide verenigingen willen niet meer ruimte voor directe invloed (direct) of meer ruimte voor vertegenwoordiging door anderen (indirect). De gemiddelden voor meer directe of indirecte representatie liggen bij beide verenigingen tussen oneens en neutraal in. De respondenten van de Dierenbescherming scoren met een gemiddelde van 2,83 iets hoger op indirecte representatie en ook de respondenten van de Fietzersbond scoren met een gemiddelde van 2,91 hoger op indirecte representatie. Zie figuur 18, tabel 11 en tabel B.29 in bijlage 8.3.

Figuur 18: Oplossingen ten aanzien van representatie.

Bij de Dierenbescherming vindt slechts 6,3% van de respondenten dat de vereniging haar huidige besluitvormingsstructuur totaal moet veranderen. Bij de Fietzersbond is 6,0% het eens/zeer eens met deze stelling. Het gemiddelde ligt bij beide verenigingen tussen oneens en neutraal in. De respondenten van beide verenigingen zijn dus niet voor een transplantatie van het huidige besluitvormingsmodel naar een compleet nieuw model.

De respondenten van de Dierenbescherming zijn het ook niet eens met de stelling dat de vereniging haar leden niet meer bij de besluitvorming hoeft te betrekken (dood), maar 12,8% is het eens/zeer eens met deze stelling. Bij de Fietzersbond geldt hetzelfde, maar 5,2% is het eens/zeer eens met deze stelling. Ook hier ligt het gemiddelde van de Dierenbescherming met 2,38 tussen oneens en neutraal in. Bij de Fietzersbond ligt het gemiddelde met 1,99 tussen zeer oneens en oneens in. De respondenten van beide verenigingen zijn dus niet voor het dood laten gaan van de vereniging. Zie tabel 11 en tabel B.29 in bijlage 8.3.

Dierenbescherming	Score	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct	Eens/zeer eens	53	13,0%	2,51	409
Indirect	Eens/zeer eens	73	18,7%	2,83	391
Stemmen	Eens/zeer eens	219	51,3%	3,40	427
Consensus	Eens/zeer eens	91	22,0%	2,78	413
Transplantatie	Eens/zeer eens	21	6,3%	2,61	336
Dood	Eens/zeer eens	56	12,8%	2,38	439

Fietzersbond	Score	Frequentie	Percentage	Gemiddelde	N
Direct	Eens/zeer eens	22	15,3%	2,69	144
Indirect	Eens/zeer eens	23	16,3%	2,91	141
Stemmen	Eens/zeer eens	79	53,4%	3,43	148
Consensus	Eens/zeer eens	43	29,7%	2,94	145
Transplantatie	Eens/zeer eens	8	6,0%	2,44	133
Dood	Eens/zeer eens	8	5,2%	1,99	155

Tabel 11: Oplossingen ten aanzien van representatie.

4.3.4.2 Correlaties tussen de vragen over oplossingen

Er zou tussen de stellingen over meer directe en meer indirecte representatie als oplossing logischerwijs een negatief verband moeten bestaan. Scoort een respondent zeer eens op meer directe representatie, dan zou de respondent logischerwijs zeer oneens op meer indirecte representatie moeten scoren en andersom. Zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietzersbond geldt dat dit verband significant is. Er is echter een relatief matig sterke positieve samenhang in plaats van een negatieve samenhang. Zie tabel B.31 in bijlage 8.3.

Er zou tussen de stellingen over meer mogelijkheden om te stemmen en meer mogelijkheden om mee te kunnen praten ook logischerwijs een negatief verband moeten bestaan. Scoort een respondent zeer eens op meer stemmen, dan zou de respondent logischerwijs zeer oneens op meer consensus moeten scoren en andersom. Zowel bij de Dierenbescherming als bij de Fietzersbond geldt dat dit verband significant is. Er is echter

ook hier sprake van een relatief matig sterke positieve samenhang in plaats van een negatieve samenhang. Dit betekent dat de antwoorden die gegeven zijn niet op toeval berusten, maar dat er aan de hand van de score op de ene vraag niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op de andere vraag. Zie tabel B.31 in bijlage 8.3.

De vraag over de behoeften van de leden kan gecorreleerd worden met de vraag over de oplossingen, die de leden aandragen. Zo kan getoetst worden of de respondenten consistent de vragen beantwoorden en of de antwoorden voorspeld kunnen worden. Er zou logischerwijs een positief verband moeten bestaan tussen de behoeften en oplossingen. De verbanden bij de Dierenbescherming zijn allemaal significant. Er is bij alle verbanden echter sprake van een relatief zwakke tot zeer zwakke samenhang. Dit betekent dat de antwoorden die gegeven zijn niet op toeval berusten, maar de correlatie niet sterk genoeg is om de score op de ene vraag met zekerheid te kunnen voorspellen aan de hand van de score op de andere vraag. Zie tabel B.32 in bijlage 8.3.

Bij de Fietzersbond is maar 1 van de 4 verbanden significant. De samenhang is bij dit verband net niet sterk genoeg (correlatie is pas sterk als $r \geq 0,6$) om met zekerheid voorspellingen te kunnen doen over de antwoorden ($r = 0,592$; $p < 0,001$; $n = 131$). De andere verbanden vertonen allemaal een relatief zeer zwakke samenhang. Zie tabel B.32 in bijlage 8.3.

De vraag over de behoeften van de leden kan ook gecorreleerd worden met de vraag over de knelpunten die de leden ervaren. Zo kan getoetst worden of de respondenten consistent de vragen beantwoorden en of de antwoorden voorspeld kunnen worden. Ook in dit geval zou er een positief verband moeten bestaan tussen de knelpunten en de oplossingen. Als een respondent de knelpunten van indirecte representatie ervaart, dan zou de oplossing logischerwijs op het gebied van directe representatie moeten liggen. Het blijkt dat de meeste verbanden van de Dierenbescherming wel significant zijn (6 van de 8), maar allemaal een relatief zwakke positieve (5) of negatieve (3) samenhang vertonen. Niet alle verbanden vertonen dus de verwachte positieve samenhang. Bij de Fietzersbond blijken 2 van de 8 verbanden significant en vertonen alle verbanden een zwakke tot zeer zwakke positieve (6) of negatieve (2) samenhang. Ook hier geldt dus dat niet alle verbanden de verwachte positieve samenhang vertonen. Er kunnen aan de hand van de scores op de ene vraag dus niet met zekerheid voorspellingen worden gedaan over de scores op de andere vraag. Zie tabel B.33 in bijlage 8.3.

4.3.4.3 Oplossingen ten aanzien van representatie per type lid

De oplossingen ten aanzien van representatie verschillen ook per type lid. Bij het lezen van deze bevindingen moet weer rekening worden gehouden met het verschil in absolute aantallen tussen de geënquêteerde typen leden. Wederom zijn de respondenten die 'n.v.t.' hebben ingevuld niet meegenomen in de analyse. Om deze reden verschilt de 'N' (de grootte van de steekproef) en het percentage van de gemeten frequentie dus ook weer per vraag.

Alle verschillende typen leden van zowel de Dierenbescherming als de Fietzersbond geven aan meer mogelijkheden te willen om te kunnen stemmen over besluiten. Alle typen leden

scoren hier hoger dan op de oplossing om meer mee te kunnen praten (consensus). Alleen de eigenaarsleden van de Fietzersbond scoren gelijk op deze twee oplossingen (57,1%). Zie tabel 12 en tabel B.30 in bijlage 8.3. Dit komt overeen met de antwoorden van het totaal aantal respondenten.

De donateurs, onbetaalde medewerkers en klantleden hebben niet echt behoefte aan meer ruimte voor directe of indirecte representatie. Zij zijn niet uitgesproken in hun voorkeur, meer ruimte voor indirecte representatie scoort net iets hoger dan meer ruimte voor directe representatie. De klantleden van de Dierenbescherming hebben geen voorkeur. Zie tabel 12 en tabel B.30 in bijlage 8.3.

De eigenaarsleden van beide verenigingen geven aan juist wel meer ruimte te willen voor directe representatie. Bij de Dierenbescherming is 50,0% het eens/zeer eens met de stelling over meer directe invloed en bij de Fietzersbond is 57,1% van de eigenaarsleden het eens/zeer eens. Maar 33,3% van de eigenaarsleden van beide verenigingen is het eens/zeer eens met de stelling dat de belangen door vertegenwoordigers behartigd moeten worden. De eigenaarsleden wijken dus af van de oplossing voor meer ruimte voor indirecte representatie, dat een lichte voorkeur heeft bij het totaal aantal respondenten. Zie tabel 12 en tabel B.30 in bijlage 8.3.

Bij zowel de Dierenbescherming als de Fietzersbond scoren de eigenaarsleden het hoogst op de vraag of de huidige besluitvormingsstructuur totaal moet veranderen (transplantatie). Bij de Dierenbescherming is 30,8% en bij de Fietzersbond is 37,5% van de eigenaarsleden het hiermee eens/zeer eens. De andere typen leden zijn het veel minder met deze stelling eens. Zie tabel 12 en tabel B.30 in bijlage 8.3. Dit komt overeen met de antwoorden van het totaal aantal respondenten.

Bij beide verenigingen zijn alle typen leden het niet eens met de stelling dat de vereniging haar leden niet meer bij de besluitvorming hoeft te betrekken (dood). De donateurs van de Dierenbescherming vormen de grootste groep die met 13,7% het eens/zeer eens zijn met deze stelling. Zie tabel 12 en tabel B.30 in bijlage 8.3. Dit komt overeen met de antwoorden van het totaal aantal respondenten.

Dierenbescherming	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct	10,7%	19,6%	50,0%	0,0%
Indirect	17,6%	22,7%	33,3%	0,0%
Stemmen	50,1%	49,0%	86,7%	50,0%
Consensus	19,9%	27,1%	60,0%	0,0%
Transplantatie	4,3%	12,2%	30,8%	0,0%
Dood	13,7%	8,3%	6,7%	0,0%

Fietsersbond	Donateur	Onbetaalde medewerker	Eigenaar	Klant
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Direct	9,3%	14,3%	57,1%	26,1%
Indirect	9,6%	22,2%	33,3%	28,0%
Stemmen	50,0%	61,5%	57,1%	55,6%
Consensus	25,0%	40,0%	57,1%	28,0%
Transplantatie	2,7%	11,1%	37,5%	0,0%
Dood	7,7%	0,0%	12,5%	0,0%

Tabel 12: Oplossingen ten aanzien van representatie per type lid.

4.3.4.4 Samenvatting

In deze paragraaf is antwoord gegeven op deelvraag 11: Welke oplossingen worden door de leden van de Dierenbescherming en de Fietsersbond aangedragen om deze knelpunten ten aanzien van hun representatie te beperken? Zowel de respondenten van de Dierenbescherming als de Fietsersbond geven aan dat de vereniging haar leden wel bij de besluitvorming moet betrekken. De respondenten van beide verenigingen zijn ook niet voor een totale verandering van het democratiemodel. De respondenten van de Dierenbescherming en de Fietsersbond hebben geen behoefte aan meer ruimte voor directe of indirecte representatie. De oplossing die bij beide verenigingen het meest werd aangedragen is meer mogelijkheden om te kunnen stemmen. Er was minder behoefte aan meer mogelijkheden om te kunnen meepraten. De oplossingen, die worden aangedragen om de knelpunten te beperken, zijn dus bij de Dierenbescherming en de Fietsersbond hetzelfde. Als deze antwoorden per type lid worden geanalyseerd, dan blijkt dat de verschillende typen leden dezelfde oplossingen aandragen als het totale aantal respondenten. Alleen de eigenaarsleden van beide verenigingen geven aan meer ruimte te willen voor directe representatie.

5. Conclusies & aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt op basis van de theorie en de empirische bevindingen antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag: *Hoe kunnen verenigingen de representatie van hun achterban in de verenigingsdemocratie vergroten?*

Het hartfalen van de verenigingsdemocratie, de geringe representatie van de achterban in het besluitvormingsproces binnen verenigingen, is in dit onderzoek geanalyseerd aan de hand van verschillende theorieën en modellen over typen verenigingen, typen leden en democratievormen. Getoetst is of het democratiemodel dat de vereniging hanteert overeenkomt met het type kernproces van de vereniging, de kenmerken van de achterban en de behoeften van de leden ten aanzien van representatie. Aan de hand van deze informatie kan antwoord gegeven worden op de hoofdvraag, namelijk op welke manier de verenigingsdemocratie aangepast kan worden om de representatie van de achterban te vergroten.

In dit hoofdstuk worden de antwoorden op de verschillende empirische deelvragen kort herhaald. Daarnaast wordt beschreven of de verwachtingen uit paragraaf 2.4 zijn uitgekomen of niet. Vervolgens worden er ook aanbevelingen aan de Dierenbescherming en Fietzersbond gedaan over de representatie van hun achterban in hun verenigingsdemocratie. Tot slot wordt antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag.

5.1 Type vereniging

Aan de hand van deelvraag 6 is beschreven welk type vereniging de Dierenbescherming en de Fietzersbond zijn. Handy (1988) onderscheidt drie verschillende typen verenigingen: mutual support, service delivery en campaigning verenigingen. Elk type vereniging verschilt in kernproces en organisatorische inrichting (paragraaf 2.1).

Het primaire kernproces van de Dierenbescherming is campaigning: het veranderen van de maatschappij naar een diervriendelijke maatschappij. De service delivery activiteiten van de Dierenbescherming zijn gericht op de dieren en niet op de leden. De Dierenbescherming heeft weinig tot geen activiteiten gericht op mutual support. De organisatorische inrichting van de Dierenbescherming komt aan de ene kant overeen met een campaigning vereniging, omdat sprake is van één leider, die de inspirator is, het gezicht van de Dierenbescherming. Aan de andere kant lijkt de organisatorische inrichting van de Dierenbescherming ook op een service delivery vereniging, omdat sprake is van een professioneel georganiseerde staf op landelijk niveau.

Het primaire kernproces van de Fietzersbond is service delivery: het aanbieden van bepaalde producten en diensten aan de leden en het behartigen van de belangen van de leden richting de politiek en overheid. Het secundaire kernproces van de Fietzersbond is gericht op campaigning. De Fietzersbond voert campagne voor meer ruimte voor de fiets, om een bijdrage te leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen. De Fietzersbond heeft weinig tot geen activiteiten gericht op mutual support. De organisatorische inrichting van de Fietzersbond komt overeen met een service delivery vereniging, omdat sprake is van

een professioneel georganiseerde staf op het landelijk bureau en de lokale afdelingen op verschillende manieren ondersteund worden door professionals.

5.2 Kenmerken achterban

Aan de hand van deelvraag 7 is beschreven welke kenmerken de achterban van de Dierenbescherming en de Fietzersbond heeft. De twee verenigingen verschillen nauwelijks van elkaar op demografische, sociaal-economische en lidmaatschapskenmerken. Het grootste verschil is dat bij de Dierenbescherming veel meer vrouwen (79,6%) de enquête hebben ingevuld dan bij de Fietzersbond (39,4%). Verder geven de meeste respondenten van de Fietzersbond aan een fulltime dienstverband te hebben (34,4%) en geven de meeste respondenten van de Dierenbescherming aan dat zij een parttime dienstverband hebben (32,6%). Op de andere kenmerken zoals de leeftijd, herkomst en opleidingsniveau van de respondenten, het aantal jaar dat de respondenten lid zijn van de vereniging en of de respondenten vrijwilligerswerk doen of een bestuursfunctie bekleden, verschillen de Dierenbescherming en Fietzersbond nauwelijks van elkaar.

De achterban is ook getypeerd aan de hand van de vier verschillende typen leden van Kuperus (2007). Zij onderscheidt: klantleden, donateurs, onbetaalde medewerkers en eigenaarsleden (paragraaf 2.2.2). De achterban van de Dierenbescherming bestaat voornamelijk uit donateurs (86,6%). Op de tweede plaats volgen onbetaalde medewerkers (9,5%), dan eigenaarsleden (3,1%) en een hele kleine groep klantleden (0,8%). De achterban van de Dierenbescherming is wat betreft verschillende typen leden dus weinig divers. De achterban van de Fietzersbond bestaat ook voornamelijk uit donateurs (58,1%). Daarna volgen de klantleden (19,4), dan de onbetaalde medewerkers (17,5%) en een hele kleine groep eigenaarsleden (0,5%). De achterban van de Fietzersbond heeft dus een gevarieerdere samenstelling wat betreft verschillende typen leden.

5.3 Type democratiemodel

Aan de hand van deelvraag 8 is beschreven welk democratiemodel de Dierenbescherming en Fietzersbond hanteren. Hendriks (2006) onderscheidt vier ideaaltypische democratiemodellen: kiezers-, participatie-, pendule- en consensusdemocratie. Deze vier democratiemodellen verschillen van elkaar in de manier waarop beslissingen worden genomen, op basis van meerderheid van stemmen of consensus, en door wie de beslissingen genomen worden, door de leden zelf (direct) of door vertegenwoordigers (indirect) (paragraaf 2.3.2).

De Dierenbescherming hanteert op landelijk niveau een democratiemodel waarin de leden in de Algemene Vergadering indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en waarin op basis van een ruime meerderheid van stemmen, dus geen eenvoudige 50% + 1 meerderheid, besluiten worden genomen.

De Fietzersbond hanteert op landelijk niveau een democratiemodel waarin de leden in de Ledenraad ook indirect, via een afvaardiging van de lokale afdelingen, gerepresenteerd worden en waarin op basis van een ruime meerderheid van stemmen en na discussie, besluiten worden genomen.

Het democratiemodel dat beide verenigingen hanteren is een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie.

5.4 Verwachtingen

In deze paragraaf wordt beschreven of de verwachtingen uit paragraaf 2.4 zijn uitgekomen of niet en welke conclusies op basis van de uitkomst van de verwachtingen getrokken kunnen worden.

5.4.1 Verwachting 1

De eerste verwachting luidt: bij elk type vereniging past een ander type democratiemodel.

Het primaire kernproces van de Dierenbescherming is gericht op campaigning. De verwachting was dat bij dit type kernproces een consensusdemocratie past. Het democratiemodel van de Dierenbescherming op landelijk niveau is een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie, van indirect en stemmen/consensus. Het democratiemodel dat de Dierenbescherming hanteert komt dus niet helemaal overeen met de verwachting, want de besluiten worden deels op basis van meerderheid van stemmen genomen. Op basis van de bevindingen over de Dierenbescherming kan geconcludeerd worden dat de verwachting niet helemaal is uitgekomen.

Het primaire kernproces van de Fietzersbond is gericht op service delivery. De verwachting was dat bij dit type kernproces een penduledemocratie past. Het secundaire kernproces van de Fietzersbond is gericht op campaigning. De verwachting was dat bij dit type kernproces een consensusdemocratie past. Het democratiemodel dat de Fietzersbond hanteert, is ook een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie, van indirect en stemmen/consensus. Dit model komt dus overeen met de twee typen kernprocessen van de Fietzersbond. Op basis van de bevindingen over de Fietzersbond kan geconcludeerd worden dat de verwachting is uitgekomen.

In dit onderzoek is geen mutual support vereniging onderzocht. Er is dus niet getoetst of de participatiedemocratie bij dit type vereniging past. Daarnaast zijn in dit onderzoek 2 cases onderzocht. Bij de Dierenbescherming is de verwachting niet helemaal uitgekomen, bij de Fietzersbond is de verwachting wel uitgekomen. Op basis van deze bevindingen kunnen daarom niet met zekerheid uitspraken gedaan worden over welk democratiemodel bij welk type vereniging past.

5.4.2 Verwachting 2

De tweede verwachting luidt: elk type lid heeft een voorkeur voor een ander democratiemodel. In tabel 13 is de verwachtte voorkeur per type lid aangegeven en zijn de voorkeuren van de verschillende typen leden van de Dierenbescherming en de Fietzersbond weergegeven.

Type lid	Verwachte voorkeur	Voorkeur Dierenbescherming	Voorkeur Fietzersbond
Donateur	Indirect + Consensus	Indirect + Consensus	Indirect + Stemmen
Onbetaalde medewerker	Direct + Stemmen	Direct + Consensus	Indirect + Stemmen
Eigenaar	Direct + Consensus	Direct + Consensus	Direct + Consensus
Klant	Indirect + Stemmen	Indirect + Stemmen/Consensus	Indirect + Stemmen

Tabel 13: Conclusies verwachting 2: elk type lid heeft een voorkeur voor een ander democratiemodel.

De voorkeur van de eigenaarsleden van beide verenigingen scoren in overeenstemming met de verwachting. De klantleden van de Dierenbescherming scoren net niet in overeenstemming met de verwachting, omdat zij geen voorkeur voor stemmen of consensus hebben. Bij de Fietzersbond hebben drie typen leden dezelfde voorkeur.

Er zitten grote verschillen in absolute aantallen tussen de geënquêteerde typen leden. Bij de Dierenbescherming hebben bijvoorbeeld maar 4 respondenten aangegeven dat zij zich klantlid voelen, tegenover 454 donateurs. Op basis van deze bevindingen kunnen daarom niet met zekerheid uitspraken gedaan worden over de voorkeur van alle klantleden.

Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de verwachting dat elk type lid een voorkeur heeft voor een ander democratiemodel, niet is uitgekomen.

5.4.3 Verwachting 3

De derde verwachting luidt: elk type vereniging trekt een bepaald type lid aan. Uit de bevindingen blijkt dat de Dierenbescherming voornamelijk donateurs heeft. Dit komt overeen met het primaire kernproces van de Dierenbescherming, namelijk campaigning. De Fietzersbond heeft ook voornamelijk donateurs, tweede grote groep zijn de klantleden. Dit komt niet overeen met het primaire kernproces van de Fietzersbond, namelijk service delivery. De verwachting was dat de Fietzersbond meer klantleden zou hebben dan donateurs. Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de verwachting dat elk type vereniging een bepaald type lid aantrekt, niet helemaal is uitgekomen.

5.4.4 Verwachting 4

De vierde verwachting luidt: de behoeften van de leden ten aanzien van representatie, de knelpunten die zij ervaren en de oplossingen die zij aangedragen komen met elkaar overeen. Uit de bevindingen blijkt dat de verschillende correlaties tussen de stellingen over behoeften, knelpunten en oplossingen wisselend significant zijn. Verder blijkt dat de verschillende stellingen allemaal een relatief zwakke tot zeer zwakke samenhang vertonen. Dit betekent dat aan de hand van de score op de ene stelling niet met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden over de score op een andere stelling. De respondenten scoren dus niet consistent, volgens de verwachting, op de verschillende stellingen. Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de verwachting dat de behoeften van de leden ten aanzien van representatie overeenkomen met de knelpunten die zij ervaren en de oplossingen die zij aangedragen, niet is uitgekomen.

5.4.5 Verwachting 5

De vijfde verwachting luidt: de leden willen hun zeggenschap over de vereniging behouden en de huidige besluitvormingsstructuur niet totaal veranderen. Bij de Dierenbescherming is

slechts 12,8% van de respondenten het eens/zeer eens met de stelling dat de vereniging haar leden niet bij de besluitvorming hoeft te betrekken. Bij de Fietsersbond is slechts 5,2% het eens/zeer eens met deze stelling. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de leden van beide verenigingen nog steeds betrokken willen worden bij de besluitvorming.

Verder blijkt uit de bevindingen dat slechts 6,3% van de respondenten van de Dierenbescherming het eens/zeer eens is met de stelling dat de vereniging haar besluitvormingsstructuur totaal moet veranderen. Bij de Fietsersbond is 6,0% het eens/zeer eens met deze stelling. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de leden van beide verenigingen geen voorstander zijn van een totale verandering (transplantatie) van de verenigingsdemocratie.

Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de verwachting dat de leden hun zeggenschap over de vereniging willen behouden en de huidige besluitvormingsstructuur niet totaal willen veranderen, is uitgekomen.

5.5 Aanbevelingen

In deze paragraaf wordt op basis van de bevindingen, ingegaan op enkele manieren waarop de Dierenbescherming en de Fietsersbond de representatie van hun achterban in hun verenigingsdemocratie kunnen vergroten.

5.5.1 Dierenbescherming

Het type lid dat de Dierenbescherming voornamelijk aantrekt (donateurs), komt overeen met het primaire kernproces van de vereniging (campaigning). De leden van de Dierenbescherming hebben behoefte aan indirecte representatie en hebben een lichte voorkeur voor het nemen van besluiten op basis van consensus. Gezien het primaire kernproces van de Dierenbescherming is dit ook een logische uitkomst. De Dierenbescherming hanteert echter een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie. Op basis van deze bevindingen kan de aanbeveling gedaan worden dat de Dierenbescherming in haar verenigingsdemocratie nog meer mogelijkheden moet creëren voor de vertegenwoordigers van de achterban om op basis van consensus besluiten te kunnen nemen, in plaats van op basis van meerderheid van stemmen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door tijdens de Algemene Vergadering nog vaker de meningen te peilen door rond te kijken, in plaats van agendastukken officieel in stemming te brengen.

Uit de oplossingen die de respondenten van de Dierenbescherming zelf aandragen, blijkt dat de leden ook meer mogelijkheden willen om zelf (direct) te kunnen stemmen over besluiten. 51,3% van alle respondenten en 50,1% van alle donateurs, is het eens/zeer eens met de stelling: 'Ik wil meer mogelijkheden om te kunnen stemmen over besluiten (bijvoorbeeld via referenda of internet polls)'. Naast dat er door de vertegenwoordigers van de leden in de Algemene Vergadering meer op basis van consensus besluiten worden genomen, is de aanbeveling om ook een bypass aan te leggen, waardoor alle leden de mogelijkheid krijgen om direct te stemmen over besluiten. Een experiment met een referendum of een internetpoll is hiervoor een geschikt middel.

De representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie van de Dierenbescherming kan dus vergroot worden door enerzijds ervoor te zorgen dat de vertegenwoordigers van de leden, de afvaardiging van de lokale afdelingen, meer op basis van consensus besluiten nemen (consensusdemocratie). Anderzijds kan de verenigingsdemocratie aangevuld worden met een representatievorm uit de kiezersdemocratie. Namelijk door alle leden meer mogelijkheden te bieden om zelf (direct) te kunnen stemmen over besluiten. De aanbeveling aan de Dierenbescherming is om de verenigingsdemocratie te veranderen in een consensusdemocratie, aangevuld door de kiezersdemocratie.

5.5.2 Fietzersbond

Het type lid dat de Fietzersbond voornamelijk aantrekt (donateurs), komt niet overeen met het primaire kernproces van de vereniging (service delivery), maar wel met het secundaire kernproces van de vereniging (campaigning). De klantleden vormen de tweede grootste groep typen leden die de Fietzersbond voornamelijk aantrekt en passen bij het primaire kernproces van de vereniging.

De leden van de Fietzersbond hebben behoefte aan indirecte representatie en hebben een lichte voorkeur voor het nemen van besluiten op basis van meerderheid van stemmen. Gezien het primaire kernproces van de Fietzersbond is dit ook een logische uitkomst. Specifiek voor de donateurs geldt dat zij ook behoefte hebben aan indirecte representatie en besluiten nemen op basis van meerderheid van stemmen. De donateurs wijken hiermee af van de verwachting dat zij behoefte zouden hebben aan een consensusdemocratie.

De Fietzersbond hanteert een combinatie van de pendule- en consensusdemocratie. Dit type democratiemodel komt overeen met de twee typen kernprocessen van de vereniging en de donateurs en klantleden die de vereniging vooral aantrekt, omdat in dit model zowel op basis van meerderheid van stemmen als op basis van consensus besluiten worden genomen. Op basis van deze bevindingen kan de aanbeveling gedaan worden dat de Fietzersbond gezien haar typen kernprocessen en typen leden, haar verenigingsdemocratie niet drastisch hoeft aan te passen. Aanbeveling is wel om meer mogelijkheden te creëren voor de vertegenwoordigers van de achterban om op basis van meerderheid van stemmen besluiten te kunnen nemen, aangezien bijna alle verschillende typen leden hier behoefte aan hebben. Dit kan bijvoorbeeld door tijdens de Ledenraad iets minder uitgebreid verschillende voorstellen te bespreken, maar gelijk over te gaan op stemmen.

Ook uit de oplossingen die de respondenten van de Fietzersbond zelf aandragen, kan geconcludeerd worden dat de respondenten meer mogelijkheden willen om zelf (direct) te kunnen stemmen over besluiten. 53,4% van alle respondenten, 50,0% van alle donateurs en 55,6% van alle klantleden is het eens/zeer eens met de stelling: 'Ik wil meer mogelijkheden om te kunnen stemmen over besluiten (bijvoorbeeld via referenda of internet polls)'. Naast dat er door de vertegenwoordigers van de leden in de Ledenraad op basis van meerderheid van stemmen besluiten worden genomen, is de aanbeveling om een bypass aan te leggen waardoor alle leden de mogelijkheid krijgen om direct te stemmen over besluiten. Dit kan bijvoorbeeld door een referendum uit te schrijven of internetpoll uit te zetten onder alle leden, voorafgaand de Ledenraad.

De representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie van de Fietzersbond kan dus vergroot worden door enerzijds ervoor te zorgen dat de vertegenwoordigers van de leden, de afvaardiging van de lokale afdelingen, meer op basis van meerderheid van stemmen besluiten nemen (penduledemocratie). Anderzijds kan de verenigingsdemocratie aangevuld worden met een representatievorm uit de kiezersdemocratie. Namelijk door alle leden meer mogelijkheden te bieden om zelf (direct) te kunnen stemmen over besluiten. De aanbeveling aan de Fietzersbond is om de verenigingsdemocratie te veranderen in een penduledemocratie, aangevuld door de kiezersdemocratie.

5.6 Centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag luidt: *Hoe kunnen verenigingen de representatie van hun achterban in de verenigingsdemocratie vergroten?*

In dit onderzoek is geprobeerd aan de hand van verschillende modellen en theoretische concepten deze vraag te beantwoorden. Door het type vereniging, de verschillende typen leden en de behoeften van deze leden ten aanzien van representatie in kaart te brengen, en dit te vergelijken met het huidige democratiemodel van een vereniging, kan de verenigingsdemocratie aangepast worden.

Uit de bevindingen van de Fietzersbond kan geconcludeerd worden dat het type vereniging, de typen leden en de behoeften van deze leden niet altijd in lijn liggen met de verwachtingen. Desondanks kan op basis van deze gegevens toch gekeken worden of het huidige democratiemodel dat de vereniging hanteert, overeenkomt met de verwachtingen en de behoeften van de leden. Op basis van de bevindingen van de Dierenbescherming kan geconcludeerd worden dat de oplossingen die de respondenten aandragen, kunnen afwijken van hun behoeften. Aan de hand van deze informatie kan de vereniging bypasses aanleggen en op deze manier de representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie vergroten. Een bypass is een representatievorm uit een ander democratiemodel, dat het huidige democratiemodel aanvult (paragraaf 2.3.5). Door een bypass aan te leggen, kunnen dus verschillende democratiemodellen tegelijkertijd gehanteerd worden en kan de representatie van de achterban vergroot worden in het democratisch besluitvormingsproces binnen verenigingen.

6. Discussie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op de reikwijdte van het onderzoek, de beperkingen van het onderzoek en mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

Dit onderzoek naar het hartfalen van de verenigingsdemocratie, is uitgevoerd bij twee verenigingen. Door beperkte tijd en capaciteit was het niet mogelijk om dit onderzoek bij meer verenigingen uit te voeren. In dit onderzoek is bijvoorbeeld geen vereniging onderzocht met een kernproces gericht op mutual support. Het is mogelijk dat de bevindingen karakteristiek zijn voor de Dierenbescherming en Fietsersbond en niet te generaliseren zijn naar andere campaigning en service delivery verenigingen. De conclusies en aanbevelingen zijn daarom ook niet zonder meer van toepassing op andere verenigingen. Door meer verenigingen te onderzoeken, kan een breder beeld worden verkregen over het democratisch besluitvormingsproces binnen verschillende soorten verenigingen.

Het is mogelijk dat door het beperkt aantal onderzoescases, de verwachtingen ten aanzien van de verschillende theoretische modellen niet allemaal zijn uitgekomen. In dit onderzoek zijn de modellen over verschillende typen verenigingen, typen leden en democratiemodellen voor het eerst met elkaar gecombineerd en empirisch getoetst. Door een meer diepgaand onderzoek te doen, kunnen de theoretische modellen beter worden getoetst, kunnen er meer data verkregen worden en kan worden onderzocht of het inderdaad waardevol is om deze modellen met elkaar te combineren.

De empirische data zijn in dit onderzoek verzameld aan de hand van een digitale enquête, interviews en documenten. Een beperking van het verzamelen van data aan de hand van een enquête, is dat informatie over de reden waarom respondenten kiezen voor een bepaald antwoord vaak achterwege blijft. Uit onder andere de bevindingen over de knelpunten ten aanzien van representatie, bleek dat de respondenten niet consistent de enquête hadden ingevuld. Dit kan gelegen hebben aan de affiniteit die de respondenten hadden met het onderwerp of dat de respondenten niet genoeg voorkennis over het onderwerp hadden om de enquête goed te kunnen invullen. Daarnaast is een aantal vragen en stellingen in de enquête achteraf gezien, niet juist geformuleerd, waardoor niet de juiste knelpunten in dit geval gemeten werden. In een vervolgonderzoek kan de formulering van de vragen en stellingen aangepast worden om ervoor te zorgen dat de juiste theoretische concepten worden gemeten en de juiste informatie wordt verkregen.

De verwachtingen zijn op basis van het theoretisch kader opgesteld. Bij het opstellen van de verwachtingen ten aanzien van de knelpunten en oplossingen, is echter niet stilgestaan bij het feit dat niet alle respondenten knelpunten ervaren en niet alle respondenten vinden dat het besluitvormingsproces aangepast moet worden. In het bijzonder de stellingen over de knelpunten die de respondenten ervaren ten aanzien van hun representatie in de verenigingsdemocratie, veronderstellen bepaalde voorkennis over het besluitvormingsproces. De verwachting dat als een respondent bepaalde knelpunten ervaart, ook voor een bepaalde oplossingsrichting kiest, blijkt achteraf gezien niet logisch. Bij een vervolgonderzoek is het daarom belangrijk dat de enquête eerst getest wordt, om te toetsen of de vragen en stellingen wel het juiste meten. Er hadden dus ook andere resultaten uit de

enquête kunnen komen, als de vragen en stellingen op een andere manier waren geformuleerd.

Ondanks de reikwijdte van het onderzoek en de genoemde beperkingen, draagt dit onderzoek wel bij aan de kennis over het democratisch besluitvormingsproces binnen verenigingen. Met dit onderzoek is een eerste verkenning naar de verenigingsdemocratie uitgevoerd. Vanuit wetenschappelijk oogpunt is het interessant om in vervolgonderzoek deze kennis nog verder aan te vullen en wellicht het democratisch besluitvormingsproces binnen verenigingen te vergelijken met het besluitvormingsproces binnen landen.

Daarnaast biedt dit onderzoek een manier van kijken naar het probleem van de geringe representatie van de achterban in de verenigingsdemocratie. Verenigingen en verenigingsadviseurs kunnen de theorie die ten grondslag ligt aan dit onderzoek, gebruiken bij het analyseren van het representatieprobleem. Als het type vereniging, de typen leden en het type democratiemodel in kaart is gebracht, kan daarna eventueel een veranderingstraject ingezet worden. Voor verenigingen en verenigingsadviseurs is het belangrijk om in vervolgonderzoek te kijken naar welke mogelijke representatievormen gebruikt kunnen worden. Als een vereniging namelijk haar consensusdemocratie wil aanvullen met representatievormen van de kiezersdemocratie, dan zijn er nog tal van manieren waarop dit ingevuld kan worden. Vervolgonderzoek naar de praktische toepassing van een bepaald democratiemodel is om deze reden gewenst.

7. Literatuur

Baarda, D.B., M.P.M. de Goede en C.J. van Dijkum (2003) *Basisboek. Statistiek met SPSS. Handleiding voor het verwerken en analyseren van en rapporteren over (onderzoeks)gegevens*. Tweede, geheel herziene druk. Groningen: Stenfert Kroese.

Berg, E. van den, P. Dekker en J. de Hart (2008) Verenigingsleven en maatschappelijk middenveld. In: P. Schnabel, R. Bijl en J. de Hart (red.), *Betrekkelijke betrokkenheid. Studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008* (p.65-90). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Berg, E. van den en J. de Hart (2008) *Maatschappelijke organisaties in beeld. Grote ledenorganisaties over actuele ontwikkelingen op het maatschappelijk middenveld*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Burgerlijk Wetboek boek 2.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010) *Begrippen*. (www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm) geraadpleegd maart 2010.

Dahl, R.A. (2000) *On democracy*. New Haven & London: Yale University Press.

Dekker, P. (red.) (2002) *Particulier initiatief en publiek belang. Beschouwingen over de aard en toekomst van de Nederlandse non-profitsector*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dierenbescherming (2009) *Jaarverslag 2008 Dierenbescherming*. Den Haag: Dierenbescherming.

Dierenbescherming (2009) *Jaarboek Dierenbescherming 2008/2009*. Den Haag: Dierenbescherming.

Dijk, P.L. en T.J. van der Ploeg (2002) *Van vereniging en stichting, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij*. Vierde herziene druk. Deventer: Gouda Quint.

Engelen, E.R. en M. Sie Dhian Ho (2004) Democratische vernieuwing. Luxe of noodzaak? In: E. R. Engelen en M. Sie Dhian Ho (red.), *De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat* (p.17-37). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Fietsersbond (2009) *Jaarbericht Fietsersbond 2009*. Utrecht: Fietsersbond.

Fietsersbond (2009) *Jaarverslag 2008 Fietsersbond*. Utrecht: Fietsersbond.

Handy, C. (1988) *Understanding voluntary organizations. How to make them function effectively*. London: Penguin Books.

Hart, J. de en P. Dekker (2009) Maatschappelijke en politieke participatie en betrokkenheid. In: R. Bijl, J. Boelhouwer, E. Pommer en P. Schyns (red.), *De sociale staat van Nederland 2009* (p.239-270). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hendriks, F. (2006) *Vitale democratie. Theorie van democratie in actie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Kuperus, M. (2005) Hallo, is daar iemand? Verenigingsdemocratie en de stap naar de 21ste eeuw. *Verenigingsmanagement*, nummer 4, p.18-21.

Kuperus, M. (2007) *De vereniging op survival. Overlevingsstrategieën voor hedendaagse verenigingen*. Utrecht: MOVISIE / Amsterdam: Caravel Publishing.

Kuperus, M. en A. Vonk (2010) Democratie nieuwe stijl. *Verenigingsmanagement*, nummer 11, p.40-45.

Minderman, G. D. (2008) *Legitimatie & verankering. Uitdagingen voor de maatschappelijke ondernemer*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

MOVISIE (2010) *Democratie tot in de haarvaten. Een samenwerkingsproject over verenigingsdemocratie, ledenbinding en participatie*. Utrecht: MOVISIE.

NOS Headlines (2010) *Eurlings: Kamer beslist*. (http://headlines.nos.nl/forum.php/list_messages/18758) geraadpleegd april 2010.

NOS (2010) Ouwehand alsnog op kandidatenlijst PvdD. (<http://nos.nl/artikel/153075-ouwehand-alsnog-op-kandidatenlijst-pvdd.html>) geraadpleegd april 2010.

Pitkin, H.F. (1967) *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.

Putnam, R.D. (2000) *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009) *Stem geven aan verankering. Over de legitimiteit van maatschappelijke dienstverlening*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Scharpf, F.W. (1999) *Governing in Europe: effective and democratic?* Oxford: Oxford University Press.

Schnabel, P. (2000) Een sociale en culturele verkenning voor de langere termijn. In: Centraal Planbureau / Sociaal en Cultureel Planbureau, *Trends, dilemma's en beleid. Essays over ontwikkelingen op langere termijn* (p.11-27). Den Haag: Centraal Planbureau / Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Schnabel, P. (2004) Het zestiende Sociaal en Cultureel Rapport kijkt zestien jaar vooruit. In: Sociaal en Cultureel Planbureau, *In het zicht van de toekomst. Sociaal en Cultureel Rapport 2004* (p.45-90). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2010) *Maatschappelijke organisaties in beeld*. ([www.scp.nl/Organisatie/Onderzoeksgroepen/Participatie Bestuur/Recent afgesloten onderzoek van PB/Maatschappelijke organisaties in beeld](http://www.scp.nl/Organisatie/Onderzoeksgroepen/Participatie_Bestuur/Recent_afgesloten_onderzoek_van_PB/Maatschappelijke_organisaties_in_beeld)) geraadpleegd maart 2010.

Thiel, S. van (2007) *Bestuurskundig onderzoek. Een methodische inleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho b.v.

Volkskrant (2010) *Draai van CDA'er Koopmans is einde van de km-heffing*. ([www.volkskrant.nl/binnenland/article1360640.ece/Draai van CDA er Koopmans is einde van de km-heffing](http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1360640.ece/Draai_van_CDA_er_Koopmans_is_einde_van_de_km-heffing)) geraadpleegd april 2010.

Volkskrant (2010) *Peiling ANWB: betalen voor autogebruik*. ([www.volkskrant.nl/binnenland/article1364814.ece/Peiling ANWB betalen voor autogebruik](http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1364814.ece/Peiling_ANWB_betalen_voor_autogebruik)) geraadpleegd april 2010.

Yin, R.K. (2003) *Case study research: design and methods*. Third edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

8. Bijlagen

8.1 Enquête Dierenbescherming

Beste Dierenvriend,

Deze enquête gaat over uw betrokkenheid bij besluitvorming binnen de Dierenbescherming. De enquête bestaat uit 26 vragen en stellingen. Uw gegevens worden vertrouwelijk en anoniem behandeld.

Lidmaatschap

De volgende vragen gaan over uw lidmaatschap.

Vraag 1

Hoeveel jaar bent u lid van de Dierenbescherming?

jaar

Vraag 2

In welke provincie ligt de afdeling van de Dierenbescherming waar u lid van bent?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Overijssel
- Utrecht
- Zeeland
- Zuid-Holland

Vrijwilligerswerk

De volgende vragen gaan over uw (eventuele) activiteiten binnen de Dierenbescherming.

Vraag 3

Hebt u het afgelopen jaar vrijwilligerswerk voor de Dierenbescherming gedaan?

- Ja, elke dag
- Ja, één of een paar keer per week
- Ja, één of een paar keer per maand
- Ja, één of een paar keer per jaar
- Nee

Vraag 4

Welk soort vrijwilligerswerk hebt u voor de Dierenbescherming gedaan? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ambulancewerk
- asielwerk
- bestuurswerk
- collecteren
- hondenscholen werk
- inspectiewerk
- jeugdwerk
- pr werk
- Anders:

Vraag 5

Vervult u op dit moment een bestuursfunctie bij de Dierenbescherming?

- Nee
- Ja, op afdelingsniveau
- Ja, op landelijk niveau
- Ja, bij een dierenasiel
- Ja, bij een dierenambulance

Lidmaatschap

De volgende stellingen gaan over de reden waarom u lid bent van de Dierenbescherming.

Vraag 6

Geef uw mening over de volgende stellingen. Ik ben lid van de Dierenbescherming, omdat...

	Zeet oneens			Zeet eens	
...ik de vereniging financieel (dmv donaties) wil ondersteunen.	☐	☐	☐	☐	☐
...ik de vereniging op alle mogelijke manieren wil ondersteunen.	☐	☐	☐	☐	☐
...ik gebruik wil maken van alle aanbiedingen en activiteiten voor leden.	☐	☐	☐	☐	☐
...ik specifiek soort vrijwilligerswerk wil doen.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 7

In welke persoonsomschrijving herkent u zich het meest?

- Donateur voor een goed doel
- Vrijwilliger met zinvol en leuk vrijwilligerswerk
- Kaderlid in hart en nieren
- Lid vanwege het ledenvoordeel en de activiteiten

Vraag 8

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Ze er o ne e n s		Ze er e e n s		
Ik voel me verbonden met de idealen van de Dierenbescherming.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bereid om vrijwilligerswerk voor de Dierenbescherming te doen.	☐	☐	☐	☐	☐

Besluitvorming op afdelingsniveau

De Dierenbescherming is een vereniging. Als lid van de vereniging heeft u het recht om samen met de andere leden te beslissen over wat de Dierenbescherming moet doen. De volgende stellingen gaan over uw betrokkenheid bij de besluitvorming binnen de Dierenbescherming.

Vraag 9

Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming zeggenschap hebt over de vereniging?

- Ja
- Nee

Vraag 10

Ik voel me betrokken bij de besluitvorming van de vereniging op afdelingsniveau.

Ze
er
o
ne
e
n
s   Ze
er
e
e
n
s

Vraag 11

Ik ben naar de laatste Algemene Ledenvergadering van mijn afdeling geweest.

- Ja
- Nee

Besluitvorming op landelijk niveau

Vraag 12

Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming op landelijk niveau vertegenwoordigd wordt door een afvaardiging van uw afdeling?

- Ja
- Nee

Vraag 13

Ik voel mij goed vertegenwoordigd door de afvaardiging van mijn afdeling in het landelijk besluitvormingsproces.

Zeer oneens   Zeer eens

Vraag 14

Ik voel me betrokken bij de besluitvorming van de vereniging op landelijk niveau.

Zeer oneens   Zeer eens

Vraag 15

Ik ben het afgelopen jaar zelf vertegenwoordiger geweest namens mijn afdeling in het besluitvormingsproces op landelijk niveau.

- Ja
 Nee

Behoeften tav deelname aan besluitvorming

De volgende stellingen gaan over hoe u het liefst wil deelnemen in het besluitvormingsproces.

Vraag 16

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Zeer oneens					Zeer eens					
Ik wil graag persoonlijk meebeslissen over verenigingszaken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil graag dat iemand anders namens mij beslist over verenigingszaken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Om tot een besluit te komen moeten de meeste stemmen gelden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Om tot een besluit te komen moeten zoveel mogelijk mensen zich kunnen vinden in het besluit.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Vraag 17

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Zeer oneens					Zeer eens					
De besluitvorming gaat te langzaam bij de Dierenbescherming, omdat alle individuele belangen meegenomen worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Het belang van de meerderheid gaat voor individueel belang.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik vind het niet goed, wanneer alle leden door maar een paar mensen vertegenwoordigd worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Er moet rekening gehouden worden met het belang van individuen in het besluitvormingsproces.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming bij de Dierenbescherming is te eenzijdig, omdat bepaalde leden zijn ondervertegenwoordigd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming gaat te snel bij de Dierenbescherming, omdat niet alle alternatieven overwogen worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik vind het niet goed, wanneer ieder lid kan deelnemen aan de besluitvorming.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming bij de Dierenbescherming is oeverloos, omdat iedereen kan meebeslissen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Vraag 18

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Zeer oneens					Zeer eens					
Ik wil meer mogelijkheden om te kunnen stemmen over besluiten (bijvoorbeeld via referenda of internet polls).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil meer mogelijkheden om mee te kunnen praten over besluiten (bijvoorbeeld in werkgroepen of via een forum).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil zelf meer directe invloed in het besluitvormingsproces.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil dat mijn belangen vaker door vertegenwoordigers worden behartigd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De Dierenbescherming moet haar huidige besluitvormingsstructuur totaal veranderen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De Dierenbescherming hoeft haar leden niet bij besluitvorming te betrekken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Persoonlijke kenmerken

Hieronder wordt naar enkele persoonlijke kenmerken gevraagd. Al uw gegevens worden anoniem en vertrouwelijk behandeld.

Vraag 19

Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

Vraag 20

In welk jaar ben u geboren?

Vraag 21

In welk land bent u geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 22

In welk land is uw moeder geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 23

In welk land is uw vader geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 24

Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u hebt afgerond?

- Lagere school / basisschool
- VMBO / VBO / MAVO
- HAVO
- VWO
- LBO
- MBO
- HBO
- WO
- Anders:

Vraag 25

Hebt u een betaald dienstverband?

- Ja, fulltime (36 uur per week of meer)
- Ja, parttime (minder dan 36 uur per week)
- Nee
- Anders:

Vraag 26

Hebt u nog vragen en/of opmerkingen naar aanleiding van de enquête?

Einde

Dit is het einde van de enquête. Bedankt voor uw medewerking!
Heeft u nog vragen over de enquête, dan kunt u contact opnemen met Lonneke
Ceelie via l.ceelie@movisie.nl

8.2 Enquête Fietsersbond

Beste lid van de Fietsersbond,

Deze enquête gaat over uw betrokkenheid bij besluitvorming binnen de Fietsersbond. De enquête bestaat uit 25 vragen en stellingen. Uw gegevens worden vertrouwelijk en anoniem behandeld.

Lidmaatschap

De volgende vragen gaan over uw lidmaatschap.

Vraag 1

Bent u lid van de Fietsersbond?

- Ja
- Nee

Vraag 2

Hoeveel jaar bent u lid van de Fietsersbond?

jaar

Vraag 3

In welke provincie ligt de afdeling van de Fietsersbond waar u lid van bent?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Overijssel
- Utrecht
- Zeeland
- Zuid-Holland

Vrijwilligerswerk

De volgende vragen gaan over uw (eventuele) activiteiten binnen de Fietzersbond.

Vraag 4

Hebt u het afgelopen jaar vrijwilligerswerk voor de Fietzersbond gedaan?

- Ja, elke dag
- Ja, één of een paar keer per week
- Ja, één of een paar keer per maand
- Ja, één of een paar keer per jaar
- Nee

Vraag 5

Welk soort vrijwilligerswerk hebt u voor de Fietzersbond gedaan? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- Fietsschool
- Fietsrouteplanner
- Bestuurswerk
- Werkgroep afdeling
- Anders:

Vraag 6

Vervult u op dit moment een bestuursfunctie bij de Fietzersbond? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- Nee
- Ja, op afdelingsniveau
- Ja, op landelijk niveau

Lidmaatschap

De volgende stellingen gaan over de reden waarom u lid bent van de Fietzersbond.

Vraag 7

Geef uw mening over de volgende stellingen. Ik ben lid van de Fietzersbond, omdat...

	Zeet oneens			Zeet eens		
...ik de vereniging financieel (dmv donaties) wil ondersteunen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...ik de vereniging op alle mogelijke manieren wil ondersteunen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...ik gebruik wil maken van alle aanbiedingen en activiteiten voor leden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...ik specifiek soort vrijwilligerswerk wil doen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 8

In welke persoonsomschrijving herkent u zich het meest?

- Donateur voor een goed doel
- Vrijwilliger met zinvol en leuk vrijwilligerswerk
- Kaderlid in hart en nieren
- Lid vanwege het ledenvoordeel en de activiteiten

Vraag 9

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Ze er o n e e n s	o o o o o	o o o o o	o o o o o	o o o o o	Z e e r e e n s
Ik voel me verbonden met de idealen van de Fietzersbond.		☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bereid om vrijwilligerswerk voor de Fietzersbond te doen.		☐	☐	☐	☐	☐

Besluitvorming

De Fietzersbond is een vereniging. Als lid van de vereniging heeft u het recht om samen met de andere leden te beslissen over wat de Fietzersbond moet doen. Dit gebeurt bij de Fietzersbond door de ledenraad. De volgende stellingen gaan over uw betrokkenheid bij de besluitvorming binnen de Fietzersbond.

Vraag 10

Weet u dat u als lid van de Fietzersbond zeggenschap hebt over de vereniging?

- Ja
- Nee

Vraag 11

Weet u dat u als lid van de Fietzersbond in de ledenraad vertegenwoordigd wordt door een afvaardiging van uw afdeling?

- Ja
- Nee

Vraag 12

Ik voel me betrokken bij de besluitvorming van de vereniging.

Ze
er
o
n
e
e
n
s   Ze
e
e
r
e
e
n
s

Vraag 13

Ik voel mij goed vertegenwoordigd door de afvaardiging van mijn afdeling in de ledenraad.

Ze
er
o
n
e
e
n
s   Ze
e
e
r
e
e
n
s

Vraag 14

Ikzelf ben het afgelopen jaar namens mijn afdeling lid geweest van de ledenraad.

- Ja
- Nee

Behoeften tav deelname aan besluitvorming

De volgende stellingen gaan over hoe u het liefst wil deelnemen in het besluitvormingsproces.

Vraag 15

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Zeer oneens					Zeer eens					
Ik wil graag persoonlijk meebeslissen over verenigingszaken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil graag dat iemand anders namens mij beslist over verenigingszaken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Om tot een besluit te komen moeten de meeste stemmen gelden (op basis van meerderheid van stemmen beslissen).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Om tot een besluit te komen moeten zoveel mogelijk mensen zich kunnen vinden in het besluit (op basis van consensus beslissen).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Vraag 16

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Zeer oneens					Zeer eens					
De besluitvorming gaat te langzaam bij de Fietzersbond, omdat alle individuele belangen meegenomen worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Het belang van de meerderheid gaat voor individueel belang.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik vind het niet goed, wanneer alle leden door maar een paar mensen vertegenwoordigd worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Er moet rekening gehouden worden met het belang van individuen in het besluitvormingsproces.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming bij de Fietzersbond is te eenzijdig, omdat bepaalde leden zijn ondervertegenwoordigd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming gaat te snel bij de Fietzersbond, omdat niet alle alternatieven overwogen worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik vind het niet goed, wanneer ieder lid kan deelnemen aan de besluitvorming.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De besluitvorming bij de Fietzersbond is oeverloos, omdat iedereen kan meebeslissen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Vraag 17

Geef uw mening over de volgende stellingen.

	Ze ^e r oneens					Ze ^e r eens					
Ik wil meer mogelijkheden om te kunnen stemmen over besluiten (bijvoorbeeld via referenda of internet polls).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil meer mogelijkheden om mee te kunnen praten over besluiten (bijvoorbeeld in werkgroepen of via een forum).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil zelf meer directe invloed in het besluitvormingsproces.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
Ik wil dat mijn belangen vaker door vertegenwoordigers worden behartigd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De Fietzersbond moet haar huidige besluitvormingsstructuur totaal veranderen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt
De Fietzersbond hoeft haar leden niet bij besluitvorming te betrekken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ nvt

Persoonlijke kenmerken

Hieronder wordt naar enkele persoonlijke kenmerken gevraagd. Deze gegevens worden in het onderzoek gebruikt om te kunnen vergelijken met andere verenigingen. Al uw gegevens worden anoniem en vertrouwelijk behandeld.

Vraag 18

Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

Vraag 19

In welk jaar ben u geboren?

Vraag 20

In welk land bent u geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 21

In welk land is uw moeder geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 22

In welk land is uw vader geboren?

- Nederland
- Ander Europees land
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen en Aruba
- Anders:

Vraag 23

Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u hebt afgerond?

- Lagere school / basisschool
- VMBO / VBO / MAVO
- HAVO
- VWO
- LBO
- MBO
- HBO
- WO
- Anders:

Vraag 24

Hebt u een betaald dienstverband?

- Ja, fulltime (36 uur per week of meer)
- Ja, parttime (minder dan 36 uur per week)
- Nee
- Anders:

Vraag 25

Hebt u nog vragen en/of opmerkingen naar aanleiding van de enquête?

Einde

Dit is het einde van de enquête. Bedankt voor uw medewerking!

Heeft u nog vragen over de enquête, dan kunt u contact opnemen met Lonneke Ceelie via l.ceelie@movisie.nl

8.3 Tabellen bij bevindingen

Tabel B.1 Geslacht

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Man	107	20,4%
Vrouw	417	79,6%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie	0,403	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Man	97	60,6%
Vrouw	63	39,4%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie	0,49	

Tabel B.2 Leeftijd

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
20 jaar of jonger	4	0,8%
21-40 jaar	166	31,7%
41-60 jaar	253	48,3%
61 jaar of ouder	101	19,3%
Totaal	524	100,0%
Minimum	1928	
Maximum	2010	
Gemiddelde (zonder clusters)	1963,75	
Standaard deviatie (zonder clusters)	13,416	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
20 jaar of jonger	0	0,0%
21-40 jaar	16	10,0%
41-60 jaar	90	56,3%
61 jaar of ouder	54	33,8%
Totaal	160	100,0%
Minimum	1900	
Maximum	1988	
Gemiddelde (zonder clusters)	1955,05	
Standaard deviatie (zonder clusters)	11,468	

Tabel B.3 Herkomst

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Autochtoon	453	86,5%
Allochtoon	71	13,5%
Totaal	524	100,0%

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Autochtoon	144	90,0%
Allochtoon	16	10,0%
Totaal	160	100,0%

Tabel B.4 Opleidingsniveau

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Laag	83	15,8%
Midden	187	35,7%
Hoog	238	45,4%
Anders	16	3,1%
Totaal	524	100,0%
Gemiddelde	2,36	
Standaard deviatie	0,78	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Laag	24	15,0%
Midden	39	24,4%
Hoog	93	58,1%
Anders	4	2,5%
Totaal	160	100,0%
Gemiddelde	2,48	
Standaard deviatie	0,777	

Tabel B.5 Dienstverband

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Fulltime	165	31,5%
Parttime	171	32,6%
Geen	110	21,0%
Anders	78	14,9%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie	1,042	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Fulltime	55	34,4%
Parttime	50	31,3%
Geen	31	19,4%
Anders	24	15,0%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie	1,059	

Tabel B.6 Aantal jaar lid

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Minder dan 1 jaar	136	26,0%
1-10 jaar	270	51,5%
11-20 jaar	77	14,7%
20 jaar of langer	41	7,8%
Totaal	524	100,0%
Minimum	0	
Maximum	62	
Gemiddelde (zonder clusters)	7,84	
Standaard deviatie (zonder clusters)	8,7356	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Minder dan 1 jaar	58	36,3%
1-10 jaar	62	38,8%
11-20 jaar	22	13,8%
20 jaar of langer	18	11,3%
Totaal	160	100,0%
Minimum	0	
Maximum	53	
Gemiddelde (zonder clusters)	8,31	
Standaard deviatie (zonder clusters)	9,84065	

Tabel B.7 Vrijwilligerswerk

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Elke dag	4	0,8%
Één of een paar keer per week	18	3,4%
Één of een paar keer per maand	15	2,9%
Één of een paar keer per jaar	48	9,2%
Geen	439	83,8%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie	0,747	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Elke dag	2	1,3%
Één of een paar keer per week	6	3,8%
Één of een paar keer per maand	8	5,0%
Één of een paar keer per jaar	12	7,5%
Geen	132	82,5%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie	0,838	

Tabel B.8 Soort vrijwilligerswerk

Dierenbescherming	Frequentie
Ambulancewerk	6
Asielwerk	13
Bestuurswerk	7
Collecteren	51
Hondenscholen werk	2
Inspectiewerk	5
Jeugdwerk	1
PR werk	6
Anders	25
Totaal	116 (van 85)

Fietsersbond	Frequentie
Fietsrouteplanner	5
Bestuurswerk	6
Werkgroep afdeling	6
Anders	11
Totaal	28

Tabel B.9 Ander soort vrijwilligerswerk

Dierenbescherming
Collecteren organiseren
Contactpersoon voor collecte in een wijk van Winsum
Coördinatie collecte Huissen
Coördineren collectie
Coördineren hondenuitlaatdienst asiel, coördineren kattenknuffelproject asiel
Coördineren van collecte en verspreiden van posters, flyers en andere dingen
Diervoeracties
Divers; hulp bij collecte en bij wintervoeding voor vogels
Ganzenbeheersing den helder
Geholpen met wintervoeren en coördinator collecte
Hokken en duiventillen bouwen voor Kinderboerderij en de Gehandicaptenmanege van de Stichting Arduin.
Honden uitlaten
Hoofdcoördinator kids for animals werkgroep Bergen op Zoom, Roosendaal e.o.
Kantoorwerk
Katten knuffelen in het asiel
Kittenopvang
Leden werven, ouderen en huisdiercontrole, padden overzetten, eten inzamelen en uitzoeken, lespakketten vouwen.
Nazorg
Nog geen werk kunnen verrichten
Op de basis van de dierenambulance
Opvang moeilijke dieren
Projectmanagement opdracht
Scholenvoorlichting
Sinds 13 jaar wekelijks voor de lokale radio dieren bespreken voor herplaatsing
Zwerfkatten

Fietsersbond
Aanleveren gegevens voor fietsrouteplanner
Afdelingssecretaris
Alle vier de genoemde antwoorden
Beurs bemensen
Column op onze website
Fietsonderzoek
Hulp bij actie op dag van het park.
Planner, werkgroep en plaatselijk kader
Promotieactiviteiten op de beurs
Rondkijken in omgeving naar misstanden in fietspad
Verkeerstelling en informatiestand

Tabel B.10 Bestuursfunctie

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Afdelingsniveau	5	1,0%
Landelijk niveau	2	0,4%
Geen	517	98,7%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie	0,157	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Afdelingsniveau	10	6,3%
Landelijk niveau	0	0,0%
Geen	150	93,8%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie	0,243	

Tabel B.11 Typen leden adhv lidmaatschapsmotieven

Dierenbescherming (vraag 6)	Donateur		Eigenaar		Klant		Onbetaalde medewerker		
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	
Zeer oneens	7	1,3%	40	7,6%	219	41,8%	201	38,4%	
Oneens	8	1,5%	87	16,6%	159	30,3%	140	26,7%	
Neutraal	53	10,1%	207	39,5%	111	21,2%	115	21,9%	
Eens	144	27,5%	101	19,3%	24	4,6%	33	6,3%	
Zeer eens	312	59,5%	89	17,0%	11	2,1%	35	6,7%	
Totaal	524	100,0%	524	100,0%	524	100,0%	524	100,0%	
Gemiddelde		4,42			3,21			1,95	2,16
Standaard Deviatie		0,836			1,14			1,001	1,197

Fietsersbond (vraag 7)	Donateur		Eigenaar		Klant		Onbetaalde medewerker		
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage	
Zeer oneens	8	5,0%	13	8,1%	19	11,9%	61	38,1%	
Oneens	16	10,0%	30	18,8%	42	26,3%	51	31,9%	
Neutraal	39	24,4%	60	37,5%	58	36,3%	28	17,5%	
Eens	52	32,5%	39	24,4%	30	18,8%	17	10,6%	
Zeer eens	45	28,1%	18	11,3%	11	6,9%	3	1,9%	
Totaal	160	100,0%	160	100,0%	160	100,0%	160	100,0%	
Gemiddelde		3,69			3,12			2,83	2,06
Standaard Deviatie		1,134			1,095			1,085	1,074

Tabel B.12 Typen leden adhv persoonsomschrijving

Dierenbescherming (vraag 7)	Frequentie	Percentage
Donateur	454	86,6%
Eigenaar	16	3,1%
Klant	4	0,8%
Onbetaalde medewerker	50	9,5%
Totaal	524	90,5%
Standaard deviatie		0,505

Fietsersbond (vraag 8)	Frequentie	Percentage
Donateur	93	58,1%
Eigenaar	8	5,0%
Klant	31	19,4%
Onbetaalde medewerker	28	17,5%
Totaal	160	82,5%
Standaard deviatie		1,181

Tabel B.13 Kruistabellen tussen betrokkenheid en actiebereidheid

Dierenbescherming (vraag 8)		Betrokkenheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Actiebereidheid	Zeer eens	1 0,2%	3 0,6%	7 1,3%	12 2,3%	45 8,6%	68 13,0%
	Eens	1 0,2%	1 0,2%	3 0,6%	37 7,1%	46 8,8%	88 16,8%
	Neutraal	1 0,2%	0 0,0%	11 2,1%	42 8,0%	79 15,1%	133 25,4%
	Oneens	0 0,0%	2 0,4%	11 2,1%	47 9,0%	58 11,1%	118 22,5%
	Zeer oneens	0 0,0%	1 0,2%	21 4,0%	39 7,4%	56 10,7%	117 22,3%
	Totaal	3 0,6%	7 1,3%	53 10,1%	177 33,8%	284 54,2%	524 100,0%

Gemiddelde Emotionele betrokkenheid	4,4
Gemiddelde Actiebereidheid	2,76
Standaard deviatie Betrokkenheid	0,769
Standaard deviatie Actiebereidheid	1,323

Fietzersbond (vraag 9)		Betrokkenheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Actiebereidheid	Zeer eens	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 0,6%	9 5,6%	10 6,3%
	Eens	0 0,0%	0 0,0%	1 0,6%	7 4,4%	16 10,0%	24 15,0%
	Neutraal	1 0,6%	0 0,0%	11 6,9%	10 6,3%	28 17,5%	50 31,3%
	Oneens	0 0,0%	0 0,0%	2 1,3%	29 18,1%	17 10,6%	48 30,0%
	Zeer oneens	0 0,0%	3 1,9%	3 1,9%	12 7,5%	10 6,3%	28 17,5%
	Totaal	1 0,6%	3 1,9%	17 10,6%	59 36,9%	80 50,0%	160 100,0%

Gemiddelde Emotionele betrokkenheid	4,34
Gemiddelde Actiebereidheid	2,63
Standaard deviatie Emotionele betrokkenheid	0,792
Standaard deviatie Actiebereidheid	1,126

Tabel B.14 Correlaties tussen betrokkenheid en actiebereidheid

Dierenbescherming		Actiebereidheid
Betrokkenheid	Correlatie (Pearson)	0,071
	Significantie (eenzijdig)	0,052
	N	524

Fietzersbond		Actiebereidheid
Betrokkenheid	Correlatie (Pearson)	0,256
	Significantie (eenzijdig)	0,001
	N	160

Tabel B.15 Kruistabellen typen leden adhv persoonsomschrijving en adhv lidmaatschapsmotieven

Dierenbescherming		Donateur (vraag 6)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	1 0,2%	2 0,4%	1 0,2%	0 0,0%	4 0,8%
	Eigenaar	0 0,0%	1 0,2%	3 0,6%	2 0,4%	10 1,9%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	5 1,0%	0 0,0%	9 1,7%	20 3,8%	16 3,1%	50 9,5%
	Donateur	2 0,4%	6 1,1%	39 7,4%	121 23,1%	286 54,6%	454 86,6%
Totaal		7 1,3%	8 1,5%	53 10,1%	144 27,5%	312 59,5%	524 100,0%

Dierenbescherming		Eigenaar (vraag 6)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	1 0,2%	2 0,4%	0 0,0%	1 0,2%	4 0,8%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	5 1,0%	5 1,0%	6 1,1%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	3 0,6%	1 0,2%	19 3,6%	17 3,2%	10 1,9%	50 9,5%
	Donateur	37 7,1%	85 16,2%	181 34,5%	79 15,1%	72 13,7%	454 86,6%
Totaal		40 7,6%	87 16,6%	207 39,5%	101 19,3%	89 17,0%	524 100,0%

Dierenbescherming		Klant (vraag 6)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	2 0,4%	1 0,2%	1 0,2%	0 0,0%	4 0,8%
	Eigenaar	5 1,0%	6 1,1%	3 0,6%	2 0,4%	0 0,0%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	21 4,0%	13 2,5%	10 1,9%	4 0,8%	2 0,4%	50 9,5%
	Donateur	193 36,8%	138 26,3%	97 18,5%	17 3,2%	9 1,7%	454 86,6%
Totaal		219 41,8%	159 30,3%	111 21,2%	24 4,6%	11 2,1%	524 100,0%

Dierenbescherming		Onbetaalde medewerker (vraag 6)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	1 0,2%	1 0,2%	1 0,2%	0 0,0%	1 0,2%	4 0,8%
	Eigenaar	3 0,6%	5 1,0%	6 1,1%	1 0,2%	1 0,2%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	2 0,4%	4 0,8%	15 2,9%	10 1,9%	19 3,6%	50 9,5%
	Donateur	195 37,2%	130 24,8%	93 17,7%	22 4,2%	14 2,7%	454 86,6%
Totaal		201 38,4%	140 26,7%	115 21,9%	33 6,3%	35 6,7%	524 100,0%

Fietsersbond		Donateur (vraag 7)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2 1,3%	5 3,1%	11 6,9%	5 3,1%	8 5,0%	31 19,4%
	Eigenaar	0 0,0%	2 1,3%	3 1,9%	1 0,6%	2 1,3%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	4 2,5%	6 3,8%	9 5,6%	6 3,8%	3 1,9%	28 17,5%
	Donateur	2 1,3%	3 1,9%	16 10,0%	40 25,0%	32 20,0%	93 58,1%
Totaal		8 5,0%	16 10,0%	39 24,4%	52 32,5%	45 28,1%	160 100,0%

Fietsersbond		Eigenaar (vraag 7)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2 1,3%	8 5,0%	11 6,9%	6 3,8%	4 2,5%	31 19,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	2 1,3%	4 2,5%	2 1,3%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	1 0,6%	3 1,9%	10 6,3%	8 5,0%	6 3,8%	28 17,5%
	Donateur	10 6,3%	19 11,9%	37 23,1%	21 13,1%	6 3,8%	93 58,1%
Totaal		13 8,1%	30 18,8%	60 37,5%	39 24,4%	18 11,3%	160 100,0%

Fietsersbond		Klant (vraag 7)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1 0,6%	1 0,6%	9 5,6%	13 8,1%	7 4,4%	31 19,4%
	Eigenaar	3 1,9%	2 1,3%	3 1,9%	0 0,0%	0 0,0%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	6 3,8%	7 4,4%	9 5,6%	5 3,1%	1 0,6%	28 17,5%
	Donateur	9 5,6%	32 20,0%	37 23,1%	12 7,5%	3 1,9%	93 58,1%
Totaal		19 11,9%	42 26,3%	58 36,3%	30 18,8%	11 6,9%	160 100,0%

Fietsersbond		Onbetaalde medewerker (vraag 7)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	12 7,5%	10 6,3%	8 5,0%	0 0,0%	1 0,6%	31 19,4%
	Eigenaar	3 1,9%	0 0,0%	1 0,6%	3 1,9%	1 0,6%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	3 1,9%	6 3,8%	10 6,3%	9 5,6%	0 0,0%	28 17,5%
	Donateur	43 26,9%	35 21,9%	9 5,6%	5 3,1%	1 0,6%	93 58,1%
Totaal		61 38,1%	51 31,9%	28 17,5%	17 10,6%	3 1,9%	160 100,0%

Tabel B.16 Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en betrokkenheid en actiebereidheid

Dierenbescherming		Betrokkenheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	2 0,4%	0 0,0%	2 0,4%	0 0,0%	4 0,8%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	2 0,4%	6 1,1%	8 1,5%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	0 0,0%	2 0,4%	3 0,6%	19 3,6%	26 5,0%	50 9,5%
	Donateur	3 0,6%	3 0,6%	48 9,2%	150 28,6%	250 47,7%	454 86,6%
Totaal		3 0,6%	7 1,3%	53 10,1%	177 33,8%	284 54,2%	524 100,0%

Dierenbescherming		Actiebereidheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	1 0,2%	1 0,2%	1 0,2%	0 0,0%	1 0,2%	4 0,8%
	Eigenaar	1 0,2%	1 0,2%	7 1,3%	3 0,6%	4 0,8%	16 3,1%
	Onbetaalde medewerker	0 0,0%	1 0,2%	5 1,0%	16 3,1%	28 5,3%	50 9,5%
	Donateur	115 21,9%	115 21,9%	120 22,9%	69 13,2%	35 6,7%	454 86,6%
Totaal		117 22,3%	118 22,5%	133 25,4%	88 16,8%	68 13,0%	524 100,0%

Fietzersbond		Betrokkenheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	0 0,0%	0 0,0%	6 3,8%	16 10,0%	9 5,6%	31 19,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	1 0,6%	1 0,6%	6 3,8%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	0 0,0%	1 0,6%	4 2,5%	7 4,4%	16 10,0%	28 17,5%
	Donateur	1 0,6%	2 1,3%	6 3,8%	35 21,9%	49 30,6%	93 58,1%
Totaal		1 0,6%	3 1,9%	17 10,6%	59 36,9%	80 50,0%	160 100,0%

Fietzersbond		Actiebereidheid					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	8 5,0%	10 6,3%	10 6,3%	2 1,3%	1 0,6%	31 19,4%
	Eigenaar	0 0,0%	1 0,6%	1 0,6%	4 2,5%	2 1,3%	8 5,0%
	Onbetaalde medewerker	3 1,9%	5 3,1%	6 3,8%	9 5,6%	5 3,1%	28 17,5%
	Donateur	17 10,6%	32 20,0%	33 20,6%	9 5,6%	2 1,3%	93 58,1%
Totaal		28 17,5%	48 30,0%	50 31,3%	24 15,0%	10 6,3%	160 100,0%

Tabel B.17 Correlaties tussen typen leden adhv lidmaatschapsmotieven en betrokkenheid en actiebereidheid

Dierenbescherming		Betrokkenheid	Actiebereidheid
Donateur (vraag 6)	Correlatie (Pearson)	0,347	-0,012
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,395
	N	524	524
Eigenaar (vraag 6)	Correlatie (Pearson)	0,099	0,358
	Significantie (eenzijdig)	0,012	0,000
	N	524	524
Klant (vraag 6)	Correlatie (Pearson)	-0,078	0,103
	Significantie (eenzijdig)	0,038	0,009
	N	524	524
Onbetaalde medewerker (vraag 6)	Correlatie (Pearson)	-0,002	0,618
	Significantie (eenzijdig)	0,486	0,000
	N	524	524

Fietsersbond		Betrokkenheid	Actiebereidheid
Donateur (vraag 7)	Correlatie (Pearson)	0,433	-0,107
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,089
	N	160	160
Eigenaar (vraag 7)	Correlatie (Pearson)	0,381	0,475
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,000
	N	160	160
Klant (vraag 7)	Correlatie (Pearson)	0,018	-0,142
	Significantie (eenzijdig)	0,411	0,037
	N	160	160
Onbetaalde medewerker (vraag 7)	Correlatie (Pearson)	-0,114	0,477
	Significantie (eenzijdig)	0,076	0,000
	N	160	160

Tabel B.18 Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming/Fietsersbond zeggenschap hebt over de vereniging?

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Ja	273	52,1%
Nee	251	47,9%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie		0,500

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Ja	126	78,8%
Nee	34	21,3%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie		0,410

Tabel B.19 Weet u dat u als lid van de Dierenbescherming/Fietsersbond op landelijk niveau/in de Ledenraad vertegenwoordigd wordt door een afvaardiging van uw afdeling?

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Ja	229	43,7%
Nee	295	56,3%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie		0,496

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Ja	119	74,4%
Nee	41	25,6%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie		0,438

Tabel B.20 Ik voel mij goed vertegenwoordigd door de afvaardiging van mijn afdeling in het landelijk besluitvormingsproces.

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Zeer oneens	48	9,2%
Oneens	52	9,9%
Neutraal	312	59,5%
Eens	74	14,1%
Zeer eens	38	7,25,2%
Totaal	524	100,0%
Gemiddelde	3,00	
Standaard deviatie	0,948	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Zeer oneens	10	6,3%
Oneens	7	4,4%
Neutraal	93	58,1%
Eens	37	23,1%
Zeer eens	13	8,1%
Totaal	160	100,0%
Gemiddelde	3,23	
Standaard deviatie	0,897	

Tabel B.21 Ik voel me betrokken bij de besluitvorming van de vereniging.

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Zeer oneens	89	17,0%
Oneens	94	17,9%
Neutraal	265	50,6%
Eens	50	9,5%
Zeer eens	26	5,0%
Totaal	524	100,0%
Gemiddelde	2,68	
Standaard deviatie	1,024	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Zeer oneens	19	11,9%
Oneens	37	23,1%
Neutraal	74	46,3%
Eens	25	15,6%
Zeer eens	5	3,1%
Totaal	160	100,0%
Gemiddelde	2,75	
Standaard deviatie	0,965	

Tabel B.22 Ik ben het afgelopen jaar zelf vertegenwoordiger geweest namens mijn afdeling in het besluitvormingsproces op landelijk niveau. / Ikzelf ben het afgelopen jaar namens mijn afdeling lid geweest van de Ledenraad.

Dierenbescherming	Frequentie	Percentage
Ja	4	0,8%
Nee	520	99,2%
Totaal	524	100,0%
Standaard deviatie	0,087	

Fietsersbond	Frequentie	Percentage
Ja	3	1,9%
Nee	157	98,1%
Totaal	160	100,0%
Standaard deviatie	0,136	

Tabel B.23 Behoeften ten aanzien van representatie

Dierenbescherming	Direct		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	108	20,6%	26,2%
Oneens	126	24,0%	30,5%
Neutraal	118	22,5%	28,6%
Eens	46	8,8%	11,1%
Zeer eens	15	2,9%	3,6%
Totaal	413	78,8%	100,0%
n.v.t.	111	21,2%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,36
Standaard deviatie	1,094

Dierenbescherming	Indirect		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	40	7,6%	9,6%
Oneens	58	11,1%	13,9%
Neutraal	120	22,9%	28,8%
Eens	124	23,7%	29,7%
Zeer eens	75	14,3%	18,0%
Totaal	417	79,6%	100,0%
n.v.t.	107	20,4%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	3,33
Standaard deviatie	1,199

Fietzersbond	Direct		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	19	11,9%	13,3%
Oneens	40	25,0%	28,0%
Neutraal	60	37,5%	42,0%
Eens	14	8,8%	9,8%
Zeer eens	10	6,3%	7,0%
Totaal	143	89,4%	100,0%
n.v.t.	17	10,6%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,69
Standaard deviatie	1,050

Fietzersbond	Indirect		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	7	4,4%	4,7%
Oneens	14	8,8%	9,5%
Neutraal	62	38,8%	41,9%
Eens	44	27,5%	29,7%
Zeer eens	21	13,1%	14,2%
Totaal	148	92,5%	100,0%
n.v.t.	12	7,5%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,39
Standaard deviatie	1,001

Dierenbescherming	Stemmen		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	10	1,9%	2,1%
Oneens	21	4,0%	4,4%
Neutraal	113	21,6%	23,6%
Eens	193	36,8%	40,3%
Zeer eens	142	27,1%	29,6%
Totaal	479	91,4%	100,0%
n.v.t.	45	8,6%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	3,91
Standaard deviatie	0,943

Fietsersbond	Stemmen		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	1	0,6%	0,6%
Oneens	6	3,8%	3,9%
Neutraal	45	28,1%	29,0%
Eens	63	39,4%	40,6%
Zeer eens	40	25,0%	25,8%
Totaal	155	96,9%	100,0%
n.v.t.	5	3,1%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,87
Standaard deviatie	0,866

Dierenbescherming	Consensus		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	5	1,0%	1,0%
Oneens	16	3,1%	3,3%
Neutraal	83	15,8%	17,2%
Eens	212	40,5%	43,9%
Zeer eens	167	31,9%	34,6%
Totaal	483	92,2%	100,0%
n.v.t.	41	7,8%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	4,08
Standaard deviatie	0,860

Fietsersbond	Consensus		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	3	1,9%	2,0%
Oneens	15	9,4%	9,9%
Neutraal	40	25,0%	26,3%
Eens	47	29,4%	30,9%
Zeer eens	47	29,4%	30,9%
Totaal	152	95,0%	100,0%
n.v.t.	8	5,0%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,79
Standaard deviatie	1,052

Tabel B.24 Correlaties behoeften ten aanzien van representatie

Dierenbescherming		Indirect	Consensus
Direct	Correlatie (Pearson)	-0,252	
	Significantie (eenzijdig)	0,000	
	N	395	
Stemmen	Correlatie (Pearson)		0,404
	Significantie (eenzijdig)		0,000
	N		477

Fietsersbond		Indirect	Consensus
Direct	Correlatie (Pearson)	-0,308	
	Significantie (eenzijdig)	0,000	
	N	135	
Stemmen	Correlatie (Pearson)		0,170
	Significantie (eenzijdig)		0,019
	N		150

Tabel B.25 Kruistabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en behoeften

Dierenbescherming		Direct					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	2 0,5%	0 0,0%	1 0,2%	0 0,0%	0 0,0%	3 0,7%
	Eigenaar	1 0,2%	4 1,0%	5 1,2%	4 1,0%	2 0,5%	16 3,9%
	Onbetaalde medewerker	2 0,5%	14 3,4%	11 2,7%	10 2,4%	7 1,7%	44 10,7%
	Donateur	103 24,9%	108 26,2%	101 24,5%	32 7,7%	6 1,5%	350 84,7%
Totaal		108 26,2%	126 30,5%	118 28,6%	46 11,1%	15 3,6%	413 100,0%

Dierenbescherming		Indirect					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	0 0,0%	1 0,2%	0 0,0%	2 0,5%	3 0,7%
	Eigenaar	0 0,0%	6 1,4%	3 0,7%	3 0,7%	1 0,2%	13 3,1%
	Onbetaalde medewerker	5 1,2%	6 1,4%	17 4,1%	10 2,4%	6 1,4%	44 10,6%
	Donateur	35 8,4%	46 11,0%	99 23,7%	111 26,6%	66 15,8%	357 85,6%
Totaal		40 9,6%	58 13,9%	120 28,8%	124 29,7%	75 18,0%	417 100,0%

Dierenbescherming		Stemmen					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	0 0,0%	1 0,2%	0 0,0%	1 0,2%	2 0,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	8 1,7%	5 1,0%	3 0,6%	16 3,3%
	Onbetaalde medewerker	0 0,0%	4 0,8%	16 3,3%	15 3,1%	13 2,7%	48 10,0%
	Donateur	10 2,1%	17 3,5%	88 18,4%	173 36,1%	125 26,1%	413 86,2%
Totaal		10 2,1%	21 4,4%	113 23,6%	193 40,3%	142 29,6%	479 100,0%

Dierenbescherming		Consensus					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0 0,0%	0 0,0%	1 0,2%	0 0,0%	1 0,2%	2 0,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	4 0,8%	6 1,2%	6 1,2%	16 3,3%
	Onbetaalde medewerker	0 0,0%	1 0,2%	12 2,5%	18 3,7%	17 3,5%	48 9,9%
	Donateur	5 1,0%	15 3,1%	66 13,7%	188 38,9%	143 29,6%	417 86,3%
Totaal		5 1,0%	16 3,3%	83 17,2%	212 43,9%	167 34,6%	483 100,0%

Fietsersbond		Direct					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	5 3,5%	7 4,9%	12 8,4%	1 0,7%	2 1,4%	27 18,9%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	3 2,1%	3 2,1%	2 1,4%	8 5,6%
	Onbetaalde medewerker	3 2,1%	3 2,1%	16 11,2%	1 0,7%	3 2,1%	26 18,2%
	Donateur	11 7,7%	30 21,0%	29 20,3%	9 6,3%	3 2,1%	82 57,3%
Totaal		19 13,3%	40 28,0%	60 42,0%	14 9,8%	10 7,0%	143 100,0%

Fietsersbond		Indirect					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1 0,7%	1 0,7%	15 10,1%	7 4,7%	5 3,4%	29 19,6%
	Eigenaar	0 0,0%	2 1,4%	2 1,4%	1 0,7%	1 0,7%	6 4,1%
	Onbetaalde medewerker	3 2,0%	0 0,0%	14 9,5%	9 6,1%	1 0,7%	27 18,2%
	Donateur	3 2,0%	11 7,4%	31 20,9%	27 18,2%	14 9,5%	86 58,1%
Totaal		7 4,7%	14 9,5%	62 41,9%	44 29,7%	21 14,2%	148 100,0%

Fietsersbond		Stemmen					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	0 0,0%	1 0,6%	7 4,5%	12 7,7%	10 6,5%	30 19,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	4 2,6%	2 1,3%	2 1,3%	8 5,2%
	Onbetaalde medewerker	1 0,6%	2 1,3%	7 4,5%	12 7,7%	5 3,2%	27 17,4%
	Donateur	0 0,0%	3 1,9%	27 17,4%	37 23,9%	23 14,8%	90 58,1%
Totaal		1 0,6%	6 3,9%	45 29,0%	63 40,6%	40 25,8%	155 100,0%

Fietsersbond		Consensus					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	0 0,0%	1 0,7%	9 5,9%	10 6,6%	8 5,3%	28 18,4%
	Eigenaar	0 0,0%	0 0,0%	2 1,3%	2 1,3%	4 2,6%	8 5,3%
	Onbetaalde medewerker	1 0,7%	2 1,3%	8 5,3%	13 8,6%	4 2,6%	28 18,4%
	Donateur	2 1,3%	12 7,9%	21 13,8%	22 14,5%	31 20,4%	88 57,9%
Totaal		3 2,0%	15 9,9%	40 26,3%	47 30,9%	47 30,9%	152 100,0%

Tabel B.26 Knelpunten ten aanzien van representatie

Dierenbescherming	Direct - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	71	13,5%	16,6%
Oneens	88	16,8%	20,6%
Neutraal	139	26,5%	32,6%
Eens	84	16,0%	19,7%
Zeer eens	45	8,6%	10,5%
Totaal	427	81,5%	100,0%
n.v.t.	97	18,5%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,87
Standaard deviatie	1,215

Dierenbescherming	Direct - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	32	6,1%	9,1%
Oneens	58	11,1%	16,6%
Neutraal	218	41,6%	62,3%
Eens	31	5,9%	8,9%
Zeer eens	11	2,1%	3,1%
Totaal	350	66,8%	100,0%
n.v.t.	174	33,2%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,80
Standaard deviatie	0,842

Fietzersbond	Direct - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	32	20,0%	21,6%
Oneens	40	25,0%	27,0%
Neutraal	45	28,1%	30,4%
Eens	19	11,9%	12,8%
Zeer eens	12	7,5%	8,1%
Totaal	148	92,5%	100,0%
n.v.t.	12	7,5%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,59
Standaard deviatie	1,195

Fietzersbond	Direct - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	26	16,3%	20,3%
Oneens	37	23,1%	28,9%
Neutraal	55	34,4%	43,0%
Eens	6	3,8%	4,7%
Zeer eens	4	2,5%	3,1%
Totaal	128	80,0%	100,0%
n.v.t.	32	20,0%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,41
Standaard deviatie	0,968

Dierenbescherming	Indirect - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	45	8,6%	10,4%
Oneens	124	23,7%	28,6%
Neutraal	181	34,5%	41,7%
Eens	55	10,5%	12,7%
Zeer eens	29	5,5%	6,7%
Totaal	434	82,8%	100,0%
n.v.t.	90	17,2%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,77
Standaard deviatie	1,021

Dierenbescherming	Indirect - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	23	4,4%	6,9%
Oneens	42	8,0%	12,5%
Neutraal	235	44,8%	70,1%
Eens	24	4,6%	7,2%
Zeer eens	11	2,1%	3,3%
Totaal	335	63,9%	100,0%
n.v.t.	189	36,1%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,87
Standaard deviatie	0,767

Fietzersbond	Indirect - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	24	15,0%	15,6%
Oneens	50	31,3%	32,5%
Neutraal	48	30,0%	31,2%
Eens	23	14,4%	14,9%
Zeer eens	9	5,6%	5,8%
Totaal	154	96,3%	100,0%
n.v.t.	6	3,8%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,63
Standaard deviatie	1,096

Fietzersbond	Indirect - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	14	8,8%	11,3%
Oneens	37	23,1%	29,8%
Neutraal	61	38,1%	49,2%
Eens	5	3,1%	4,0%
Zeer eens	7	4,4%	5,6%
Totaal	124	77,5%	100,0%
n.v.t.	36	22,5%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,63
Standaard deviatie	0,941

Dierenbescherming	Stemmen - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	40	7,6%	9,3%
Oneens	95	18,1%	22,1%
Neutraal	213	40,6%	49,5%
Eens	62	11,8%	14,4%
Zeer eens	20	3,8%	4,7%
Totaal	430	82,1%	100,0%
n.v.t.	94	17,9%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,83
Standaard deviatie	0,947

Dierenbescherming	Stemmen - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	34	6,5%	10,1%
Oneens	61	11,6%	18,2%
Neutraal	223	42,6%	66,6%
Eens	14	2,7%	4,2%
Zeer eens	3	0,6%	0,9%
Totaal	335	63,9%	100,0%
n.v.t.	189	36,1%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,67
Standaard deviatie	0,749

Fietzersbond	Stemmen - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	6	3,8%	3,9%
Oneens	32	20,0%	21,1%
Neutraal	58	36,3%	38,2%
Eens	48	30,0%	31,6%
Zeer eens	8	5,0%	5,3%
Totaal	152	95,0%	100,0%
n.v.t.	8	5,0%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,13
Standaard deviatie	0,940

Fietzersbond	Stemmen - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	15	9,4%	12,4%
Oneens	37	23,1%	30,6%
Neutraal	65	40,6%	53,7%
Eens	1	0,6%	0,8%
Zeer eens	3	1,9%	2,5%
Totaal	121	75,6%	100,0%
n.v.t.	39	24,4%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,50
Standaard deviatie	0,818

Dierenbescherming	Consensus - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	6	1,1%	1,5%
Oneens	34	6,5%	8,3%
Neutraal	156	29,8%	38,0%
Eens	145	27,7%	35,4%
Zeer eens	69	13,2%	16,8%
Totaal	410	78,2%	100,0%
n.v.t.	114	21,8%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	3,58
Standaard deviatie	0,914

Dierenbescherming	Consensus - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	6	1,1%	1,8%
Oneens	41	7,8%	12,3%
Neutraal	223	42,6%	67,2%
Eens	47	9,0%	14,2%
Zeer eens	15	2,9%	4,5%
Totaal	332	63,4%	100,0%
n.v.t.	192	36,6%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	3,07
Standaard deviatie	0,717

Fietzersbond	Consensus - participatie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	3	1,9%	2,0%
Oneens	8	5,0%	5,4%
Neutraal	39	24,4%	26,4%
Eens	77	28,1%	52,0%
Zeer eens	21	13,1%	14,2%
Totaal	148	92,5%	100,0%
n.v.t.	12	7,5%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,71
Standaard deviatie	0,851

Fietzersbond	Consensus - efficiëntie		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	8	5,0%	6,7%
Oneens	29	18,1%	24,2%
Neutraal	68	42,5%	56,7%
Eens	10	6,3%	8,3%
Zeer eens	5	3,1%	4,2%
Totaal	120	75,0%	100,0%
n.v.t.	40	25,0%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,79
Standaard deviatie	0,849

Tabel B.27 Correlaties tussen knelpunten participatie en efficiëntie per democratievorm

Dierenbescherming		Direct - efficiëntie	Indirect - efficiëntie	Stemmen - efficiëntie	Consensus - efficiëntie
Direct - participatie	Correlatie (Pearson)	0,414			
	Significantie (eenzijdig)	0,000			
	N	348			
Indirect - participatie	Correlatie (Pearson)		0,424		
	Significantie (eenzijdig)		0,000		
	N		331		
Stemmen - participatie	Correlatie (Pearson)			0,280	
	Significantie (eenzijdig)			0,000	
	N			329	
Consensus - participatie	Correlatie (Pearson)				0,008
	Significantie (eenzijdig)				0,446
	N				324

Fietsersbond		Direct - efficiëntie	Indirect - efficiëntie	Stemmen - efficiëntie	Consensus - efficiëntie
Direct - participatie	Correlatie (Pearson)	0,302			
	Significantie (eenzijdig)	0,000			
	N	126			
Indirect - participatie	Correlatie (Pearson)		0,482		
	Significantie (eenzijdig)		0,000		
	N		124		
Stemmen - participatie	Correlatie (Pearson)			0,251	
	Significantie (eenzijdig)			0,003	
	N			121	
Consensus - participatie	Correlatie (Pearson)				0,132
	Significantie (eenzijdig)				0,075
	N				120

Tabel B.28 Krustabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en knelpunten

Dierenbescherming		Direct - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	1	2	0	0	3
		0,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,7%
	Eigenaar	5	1	5	1	1	13
		1,2%	0,2%	1,2%	0,2%	0,2%	3,0%
	Onbetaalde medewerker	7	8	12	11	8	46
		1,6%	1,9%	2,8%	2,6%	1,9%	10,8%
	Donateur	59	78	120	72	36	365
		13,8%	18,3%	28,1%	16,9%	8,4%	85,5%
Totaal		71	88	139	84	45	427
		16,6%	20,6%	32,6%	19,7%	10,5%	100,0%

Fietsersbond		Direct - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	6	6	10	2	3	27
		4,1%	4,1%	6,8%	1,4%	2,0%	18,2%
	Eigenaar	3	1	3	0	1	8
		2,0%	0,7%	2,0%	0,0%	0,7%	5,4%
	Onbetaalde medewerker	6	6	8	6	1	27
		4,1%	4,1%	5,4%	4,1%	0,7%	18,2%
	Donateur	17	27	24	11	7	86
		11,5%	18,2%	16,2%	7,4%	4,7%	58,1%
Totaal		32	40	45	19	12	148
		21,6%	27,0%	30,4%	12,8%	8,1%	100,0%

Dierenbescherming		Direct - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	3	0	0	3
		0,0%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,9%
	Eigenaar	1	2	7	2	0	12
		0,3%	0,6%	2,0%	0,6%	0,0%	3,4%
	Onbetaalde medewerker	5	7	23	4	2	41
		1,4%	2,0%	6,6%	1,1%	0,6%	11,7%
	Donateur	26	49	185	25	9	294
		7,4%	14,0%	52,9%	7,1%	2,6%	84,0%
Totaal		32	58	218	31	11	350
		9,1%	16,6%	62,3%	8,9%	3,1%	100,0%

Fietsersbond		Direct - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2	7	11	3	2	25
		1,6%	5,5%	8,6%	2,3%	1,6%	19,5%
	Eigenaar	1	4	3	0	0	8
		0,8%	3,1%	2,3%	0,0%	0,0%	6,3%
	Onbetaalde medewerker	6	4	15	0	1	26
		4,7%	3,1%	11,7%	0,0%	0,8%	20,3%
	Donateur	17	22	26	3	1	69
		13,3%	17,2%	20,3%	2,3%	0,8%	53,9%
Totaal		26	37	55	6	4	128
		20,3%	28,9%	43,0%	4,7%	3,1%	100,0%

Dierenbescherming		Indirect - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	2	1	0	0	3
		0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%
	Eigenaar	1	2	9	1	2	15
		0,2%	0,5%	2,1%	0,2%	0,5%	3,5%
	Onbetaalde medewerker	6	15	11	12	4	48
		1,4%	3,5%	2,5%	2,8%	0,9%	11,1%
Donateur	38	105	160	42	23	368	
	8,8%	24,2%	36,9%	9,7%	5,3%	84,8%	
Totaal		45	124	181	55	29	434
		10,4%	28,6%	41,7%	12,7%	6,7%	100,0%

Fietsersbond		Indirect - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	3	6	12	4	4	29
		1,9%	3,9%	7,8%	2,6%	2,6%	18,8%
	Eigenaar	1	2	2	2	1	8
		0,6%	1,3%	1,3%	1,3%	0,6%	5,2%
	Onbetaalde medewerker	3	6	10	6	3	28
		1,9%	3,9%	6,5%	3,9%	1,9%	18,2%
Donateur	17	36	24	11	1	89	
	11,0%	23,4%	15,6%	7,1%	0,6%	57,8%	
Totaal		24	50	48	23	9	154
		15,6%	32,5%	31,2%	14,9%	5,8%	100,0%

Dierenbescherming		Indirect - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	2	1	0	3
		0,0%	0,0%	0,6%	0,3%	0,0%	0,9%
	Eigenaar	1	1	10	0	1	13
		0,3%	0,3%	3,0%	0,0%	0,3%	3,9%
	Onbetaalde medewerker	5	3	21	6	4	39
		1,5%	0,9%	6,3%	1,8%	1,2%	11,6%
Donateur	17	38	202	17	6	280	
	5,1%	11,3%	60,3%	5,1%	1,8%	83,6%	
Totaal		23	42	235	24	11	335
		6,9%	12,5%	70,1%	7,2%	3,3%	100,0%

Fietsersbond		Indirect - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2	3	16	1	2	24
		1,6%	2,4%	12,9%	0,8%	1,6%	19,4%
	Eigenaar	1	3	2	0	2	8
		0,8%	2,4%	1,6%	0,0%	1,6%	6,5%
	Onbetaalde medewerker	4	5	10	2	3	24
		3,2%	4,0%	8,1%	1,6%	2,4%	19,4%
Donateur	7	26	33	2	0	68	
	5,6%	21,0%	26,6%	1,6%	0,0%	54,8%	
Totaal		14	37	61	5	7	124
		11,3%	29,8%	49,2%	4,0%	5,6%	100,0%

Dierenbescherming		Stemmen - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	1	2	0	0	3
		0,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,7%
	Eigenaar	1	3	7	1	3	15
		0,2%	0,7%	1,6%	0,2%	0,7%	3,5%
	Onbetaalde medewerker	5	11	20	10	1	47
		1,2%	2,6%	4,7%	2,3%	0,2%	10,9%
Donateur	34	80	184	51	16	365	
	7,9%	18,6%	42,8%	11,9%	3,7%	84,9%	
Totaal		40	95	213	62	20	430
		9,3%	22,1%	49,5%	14,4%	4,7%	100,0%

Fietsersbond		Stemmen - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2	5	11	6	4	28
		1,3%	3,3%	7,2%	3,9%	2,6%	18,4%
	Eigenaar	0	2	2	33	1	8
		0,0%	1,3%	1,3%	21,7%	0,7%	5,3%
	Onbetaalde medewerker	2	2	13	8	2	27
		1,3%	1,3%	8,6%	5,3%	1,3%	17,8%
Donateur	2	23	32	31	1	89	
	1,3%	15,1%	21,1%	20,4%	0,7%	58,6%	
Totaal		6	32	58	48	8	152
		3,9%	21,1%	38,2%	31,6%	5,3%	100,0%

Dierenbescherming		Stemmen - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	3	0	0	3
		0,0%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,9%
	Eigenaar	1	3	7	0	0	11
		0,3%	0,9%	2,1%	0,0%	0,0%	3,3%
	Onbetaalde medewerker	7	7	23	1	2	40
		2,1%	2,1%	6,9%	0,3%	0,6%	11,9%
Donateur	26	51	190	13	1	281	
	7,8%	15,2%	56,7%	3,9%	0,3%	83,9%	
Totaal		34	61	223	14	3	335
		10,1%	18,2%	66,6%	4,2%	0,9%	100,0%

Fietsersbond		Stemmen - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1	1	20	0	1	23
		0,8%	0,8%	16,5%	0,0%	0,8%	19,0%
	Eigenaar	1	2	2	1	1	7
		0,8%	1,7%	1,7%	0,8%	0,8%	5,8%
	Onbetaalde medewerker	4	6	15	0	1	26
		3,3%	5,0%	12,4%	0,0%	0,8%	21,5%
Donateur	9	28	28	0	0	65	
	7,4%	23,1%	23,1%	0,0%	0,0%	53,7%	
Totaal		15	37	65	1	3	121
		12,4%	30,6%	53,7%	0,8%	2,5%	100,0%

Dierenbescherming		Consensus - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	2	0	1	3
		0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,7%
	Eigenaar	0	1	9	2	1	13
		0,0%	0,2%	2,2%	0,5%	0,2%	3,2%
	Onbetaalde medewerker	0	4	16	20	5	45
		0,0%	1,0%	3,9%	4,9%	1,2%	11,0%
Donateur	6	29	129	123	62	349	
	1,5%	7,1%	31,5%	30,0%	15,1%	85,1%	
Totaal		6	34	156	145	69	410
		1,5%	8,3%	38,0%	35,4%	16,8%	100,0%

Fietsersbond		Consensus - participatie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	0	0	9	11	8	28
		0,0%	0,0%	6,1%	7,4%	5,4%	18,9%
	Eigenaar	1	1	0	6	0	8
		0,7%	0,7%	0,0%	4,1%	0,0%	5,4%
	Onbetaalde medewerker	1	1	6	16	3	27
		0,7%	0,7%	4,1%	10,8%	2,0%	18,2%
Donateur	1	6	24	44	10	85	
	0,7%	4,1%	16,2%	29,7%	6,8%	57,4%	
Totaal		3	8	39	77	21	148
		2,0%	5,4%	26,4%	52,0%	14,2%	100,0%

Dierenbescherming		Consensus - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	3	0	0	3
		0,0%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,7%
	Eigenaar	1	1	5	4	0	11
		0,3%	0,3%	1,5%	1,2%	0,0%	2,6%
	Onbetaalde medewerker	2	6	23	7	5	43
		0,6%	1,8%	6,9%	2,1%	1,5%	10,1%
Donateur	3	34	192	36	10	275	
	0,9%	10,2%	57,8%	10,8%	3,0%	64,4%	
Totaal		6	41	223	47	15	332
		1,8%	12,3%	67,2%	14,2%	4,5%	100,0%

Fietsersbond		Consensus - efficiëntie					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1	4	17	1	1	24
		0,8%	3,3%	14,2%	0,8%	0,8%	20,0%
	Eigenaar	1	1	2	1	1	6
		0,8%	0,8%	1,7%	0,8%	0,8%	5,0%
	Onbetaalde medewerker	1	3	15	3	3	25
		0,8%	2,5%	12,5%	2,5%	2,5%	20,8%
Donateur	5	21	34	5	0	65	
	4,2%	17,5%	28,3%	4,2%	0,0%	54,2%	
Totaal		8	29	68	10	5	120
		6,7%	24,2%	56,7%	8,3%	4,2%	100,0%

Tabel B.29 Oplossingen ten aanzien van representatie

Dierenbescherming	Direct (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	80	15,3%	19,6%
Oneens	110	21,0%	26,9%
Neutraal	166	31,7%	40,6%
Eens	38	7,3%	9,3%
Zeer eens	15	2,9%	3,7%
Totaal	409	78,1%	100,0%
n.v.t.	115	21,9%	
Totaal	524	100,0%	
Gemiddelde	2,51		
Standaard deviatie	1,024		

Fietzersbond	Direct (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	16	10,0%	11,1%
Oneens	44	27,5%	30,6%
Neutraal	62	38,8%	43,1%
Eens	13	8,1%	9,0%
Zeer eens	9	5,6%	6,3%
Totaal	144	90,0%	100,0%
n.v.t.	16	10,0%	
Totaal	160	100,0%	
Gemiddelde	2,69		
Standaard deviatie	1,000		

Dierenbescherming	Indirect (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	41	7,8%	10,5%
Oneens	78	14,9%	19,9%
Neutraal	199	38,0%	50,9%
Eens	53	10,1%	13,6%
Zeer eens	20	3,8%	5,1%
Totaal	391	74,6%	100,0%
n.v.t.	133	25,4%	
Totaal	524	100,0%	
Gemiddelde	2,83		
Standaard deviatie	0,965		

Fietzersbond	Indirect (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	6	3,8%	4,3%
Oneens	30	18,8%	21,3%
Neutraal	82	51,3%	58,2%
Eens	16	10,0%	11,3%
Zeer eens	7	4,4%	5,0%
Totaal	141	88,1%	100,0%
n.v.t.	19	11,9%	
Totaal	160	100,0%	
Gemiddelde	2,91		
Standaard deviatie	0,832		

Dierenbescherming	Stemmen (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	34	6,5%	8,0%
Oneens	62	11,8%	14,5%
Neutraal	112	21,4%	26,2%
Eens	136	26,0%	31,9%
Zeer eens	83	15,8%	19,4%
Totaal	427	81,5%	100,0%
n.v.t.	97	18,5%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	3,40
Standaard deviatie	1,184

Fietzersbond	Stemmen (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	9	5,6%	6,1%
Oneens	19	11,9%	12,8%
Neutraal	41	25,6%	27,7%
Eens	58	36,3%	39,2%
Zeer eens	21	13,1%	14,2%
Totaal	148	92,5%	100,0%
n.v.t.	12	7,5%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	3,43
Standaard deviatie	1,076

Dierenbescherming	Consensus (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	56	10,7%	13,6%
Oneens	101	19,3%	24,5%
Neutraal	165	31,5%	40,0%
Eens	61	11,6%	14,8%
Zeer eens	30	5,7%	7,3%
Totaal	413	78,8%	100,0%
n.v.t.	111	21,2%	
Totaal	524	100,0%	

Gemiddelde	2,78
Standaard deviatie	1,086

Fietzersbond	Consensus (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	13	8,1%	9,0%
Oneens	35	21,9%	24,1%
Neutraal	54	33,8%	37,2%
Eens	33	20,6%	22,8%
Zeer eens	10	6,3%	6,9%
Totaal	145	90,6%	100,0%
n.v.t.	15	9,4%	
Totaal	160	100,0%	

Gemiddelde	2,94
Standaard deviatie	1,053

Dierenbescherming	Transplantatie (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	42	8,0%	12,5%
Oneens	74	14,1%	22,0%
Neutraal	199	38,0%	59,2%
Eens	15	2,9%	4,5%
Zeer eens	6	1,1%	1,8%
Totaal	336	64,1%	100,0%
n.v.t.	188	35,9%	
Totaal	524	100,0%	
Gemiddelde	2,61		
Standaard deviatie	0,828		

Fietzersbond	Transplantatie (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	24	15,0%	18,0%
Oneens	41	25,6%	30,8%
Neutraal	60	37,5%	45,1%
Eens	2	1,3%	1,5%
Zeer eens	6	3,8%	4,5%
Totaal	133	83,1%	100,0%
n.v.t.	27	16,9%	
Totaal	160	100,0%	
Gemiddelde	2,44		
Standaard deviatie	0,956		

Dierenbescherming	Dood (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	100	19,1%	22,8%
Oneens	147	28,1%	33,5%
Neutraal	136	26,0%	31,0%
Eens	39	7,4%	8,9%
Zeer eens	17	3,2%	3,9%
Totaal	439	83,8%	100,0%
n.v.t.	85	16,2%	
Totaal	524	100,0%	
Gemiddelde	2,38		
Standaard deviatie	1,050		

Fietzersbond	Dood (oplossing)		
	Frequentie	Percentage	Valide Percentage
Zeer oneens	49	30,6%	31,6%
Oneens	68	42,5%	43,9%
Neutraal	30	18,8%	19,4%
Eens	6	3,8%	3,9%
Zeer eens	2	1,3%	1,3%
Totaal	155	96,9%	100,0%
n.v.t.	5	3,1%	
Totaal	160	100,0%	
Gemiddelde	1,99		
Standaard deviatie	0,886		

Tabel B.30 Krustabellen tussen typen leden adhv persoonsomschrijving en oplossingen

Dierenbescherming		Direct (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	2	0	2	0	0	4
		0,5%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	1,0%
	Eigenaar	0	2	5	4	3	14
		0,0%	0,5%	1,2%	1,0%	0,7%	3,4%
	Onbetaalde medewerker	3	11	23	6	3	46
		0,7%	2,7%	5,6%	1,5%	0,7%	11,2%
	Donateur	75	97	136	28	9	345
18,3%		23,7%	33,3%	6,8%	2,2%	84,4%	
Totaal		80	110	166	38	15	409
		19,6%	26,9%	40,6%	9,3%	3,7%	100,0%

Fietsersbond		Direct (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1	7	9	4	2	23
		0,7%	4,9%	6,3%	2,8%	1,4%	16,0%
	Eigenaar	0	2	1	2	2	7
		0,0%	1,4%	0,7%	1,4%	1,4%	4,9%
	Onbetaalde medewerker	4	6	14	0	4	28
		2,8%	4,2%	9,7%	0,0%	2,8%	19,4%
	Donateur	11	29	38	7	1	86
7,6%		20,1%	26,4%	4,9%	0,7%	59,7%	
Totaal		16	44	62	13	9	144
		11,1%	30,6%	43,1%	9,0%	6,3%	100,0%

Dierenbescherming		Indirect (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	3	0	0	3
		0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,8%
	Eigenaar	0	2	8	2	3	15
		0,0%	0,5%	2,0%	0,5%	0,8%	3,8%
	Onbetaalde medewerker	4	6	24	7	3	44
		1,0%	1,5%	6,1%	1,8%	0,8%	11,3%
	Donateur	37	70	164	44	14	329
9,5%		17,9%	41,9%	11,3%	3,6%	84,1%	
Totaal		41	78	199	53	20	391
		10,5%	19,9%	50,9%	13,6%	5,1%	100,0%

Fietsersbond		Indirect (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1	4	13	5	2	25
		0,7%	2,8%	9,2%	3,5%	1,4%	17,7%
	Eigenaar	0	2	2	0	2	6
		0,0%	1,4%	1,4%	0,0%	1,4%	4,3%
	Onbetaalde medewerker	0	7	14	5	1	27
		0,0%	5,0%	9,9%	3,5%	0,7%	19,1%
	Donateur	5	17	53	6	2	83
3,5%		12,1%	37,6%	4,3%	1,4%	58,9%	
Totaal		6	30	82	16	7	141
		4,3%	21,3%	58,2%	11,3%	5,0%	100,0%

Dierenbescherming		Stemmen (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	1	0	1	1	1	4
		0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,9%
	Eigenaar	0	1	1	6	7	15
		0,0%	0,2%	0,2%	1,4%	1,6%	3,5%
	Onbetaalde medewerker	3	8	14	12	12	49
		0,7%	1,9%	3,3%	2,8%	2,8%	11,5%
Donateur	30	53	96	117	63	359	
	7,0%	12,4%	22,5%	27,4%	14,8%	84,1%	
Totaal		34	62	112	136	83	427
		8,0%	14,5%	26,2%	31,9%	19,4%	100,0%

Fietsersbond		Stemmen (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	1	3	8	11	4	27
		0,7%	2,0%	5,4%	7,4%	2,7%	18,2%
	Eigenaar	0	0	3	1	3	7
		0,0%	0,0%	2,0%	0,7%	2,0%	4,7%
	Onbetaalde medewerker	1	2	7	11	5	26
		0,7%	1,4%	4,7%	7,4%	3,4%	17,6%
Donateur	7	14	23	35	9	88	
	4,7%	9,5%	15,5%	23,6%	6,1%	59,5%	
Totaal		9	19	41	58	21	148
		6,1%	12,8%	27,7%	39,2%	14,2%	100,0%

Dierenbescherming		Consensus (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	2	0	2	0	0	4
		0,5%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	1,0%
	Eigenaar	0	1	5	5	4	15
		0,0%	0,2%	1,2%	1,2%	1,0%	3,6%
	Onbetaalde medewerker	1	11	23	8	5	48
		0,2%	2,7%	5,6%	1,9%	1,2%	11,6%
Donateur	53	89	135	48	21	346	
	12,8%	21,5%	32,7%	11,6%	5,1%	83,8%	
Totaal		56	101	165	61	30	413
		13,6%	24,5%	40,0%	14,8%	7,3%	100,0%

Fietsersbond		Consensus (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	2	9	7	5	2	25
		1,4%	6,2%	4,8%	3,4%	1,4%	17,2%
	Eigenaar	0	0	3	3	1	7
		0,0%	0,0%	2,1%	2,1%	0,7%	4,8%
	Onbetaalde medewerker	2	4	9	7	3	25
		1,4%	2,8%	6,2%	4,8%	2,1%	17,2%
Donateur	9	22	35	18	4	88	
	6,2%	15,2%	24,1%	12,4%	2,8%	60,7%	
Totaal		13	35	54	33	10	145
		9,0%	24,1%	37,2%	22,8%	6,9%	100,0%

Dierenbescherming		Transplantatie (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	0	0	3	0	0	3
		0,0%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,9%
	Eigenaar	0	3	6	4	0	13
		0,0%	0,9%	1,8%	1,2%	0,0%	3,9%
	Onbetaalde medewerker	5	9	22	1	4	41
		1,5%	2,7%	6,5%	0,3%	1,2%	12,2%
Donateur	37	62	168	10	2	279	
	11,0%	18,5%	50,0%	3,0%	0,6%	83,0%	
Totaal		42	74	199	15	6	336
		12,5%	22,0%	59,2%	4,5%	1,8%	100,0%

Fietsersbond		Transplantatie (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	4	5	14	0	0	23
		3,0%	3,8%	10,5%	0,0%	0,0%	17,3%
	Eigenaar	0	3	2	1	2	8
		0,0%	2,3%	1,5%	0,8%	1,5%	6,0%
	Onbetaalde medewerker	4	10	10	0	3	27
		3,0%	7,5%	7,5%	0,0%	2,3%	20,3%
Donateur	16	23	34	1	1	75	
	12,0%	17,3%	25,6%	0,8%	0,8%	56,4%	
Totaal		24	41	60	2	6	133
		18,0%	30,8%	45,1%	1,5%	4,5%	100,0%

Dierenbescherming		Dood (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 7)	Klant	1	3	0	0	0	4
		0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,9%
	Eigenaar	5	3	6	1	0	15
		1,1%	0,7%	1,4%	0,2%	0,0%	3,4%
	Onbetaalde medewerker	19	14	11	3	1	48
		4,3%	3,2%	2,5%	0,7%	0,2%	10,9%
Donateur	75	127	119	35	16	372	
	17,1%	28,9%	27,1%	8,0%	3,6%	84,7%	
Totaal		100	147	136	39	17	439
		22,8%	33,5%	31,0%	8,9%	3,9%	100,0%

Fietsersbond		Dood (oplossing)					
		Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal
Typen leden (vraag 8)	Klant	12	8	8	0	0	28
		7,7%	5,2%	5,2%	0,0%	0,0%	18,1%
	Eigenaar	5	2	0	1	0	8
		3,2%	1,3%	0,0%	0,6%	0,0%	5,2%
	Onbetaalde medewerker	10	14	4	0	0	28
		6,5%	9,0%	2,6%	0,0%	0,0%	18,1%
Donateur	22	44	18	5	2	91	
	14,2%	28,4%	11,6%	3,2%	1,3%	58,7%	
Totaal		49	68	30	6	2	155
		31,6%	43,9%	19,4%	3,9%	1,3%	100,0%

Tabel B.31 Correlaties oplossingen ten aanzien van representatie

Dierenbescherming		Indirect (oplossing)	Consensus (oplossing)
Direct (oplossing)	Correlatie (Pearson)	0,529	
	Significantie (eenzijdig)	0,000	
	N	380	
Stemmen (oplossing)	Correlatie (Pearson)		0,585
	Significantie (eenzijdig)		0,000
	N		409

Fietsersbond		Indirect (oplossing)	Consensus (oplossing)
Direct (oplossing)	Correlatie (Pearson)	0,413	
	Significantie (eenzijdig)	0,000	
	N	137	
Stemmen (oplossing)	Correlatie (Pearson)		0,546
	Significantie (eenzijdig)		0,000
	N		144

Tabel B.32 Correlaties tussen behoeften en oplossingen

Dierenbescherming		Direct (oplossing)	Indirect (oplossing)	Stemmen (oplossing)	Consensus (oplossing)						
Direct (behoefte)	Correlatie (Pearson)	0,540									
	Significantie (eenzijdig)	0,000									
	N	365									
Indirect (behoefte)	Correlatie (Pearson)					0,120					
	Significantie (eenzijdig)					0,013					
	N					350					
Stemmen (behoefte)	Correlatie (Pearson)								0,188		
	Significantie (eenzijdig)								0,000		
	N								408		
Consensus (behoefte)	Correlatie (Pearson)										0,100
	Significantie (eenzijdig)										0,023
	N										400

Fietsersbond		Direct (oplossing)	Indirect (oplossing)	Stemmen (oplossing)	Consensus (oplossing)						
Direct (behoefte)	Correlatie (Pearson)	0,592									
	Significantie (eenzijdig)	0,000									
	N	131									
Indirect (behoefte)	Correlatie (Pearson)					0,067					
	Significantie (eenzijdig)					0,222					
	N					134					
Stemmen (behoefte)	Correlatie (Pearson)								0,067		
	Significantie (eenzijdig)								0,211		
	N								144		
Consensus (behoefte)	Correlatie (Pearson)										0,026
	Significantie (eenzijdig)										0,381
	N										139

Tabel B.33 Correlaties tussen knelpunten en oplossingen

Dierenbescherming		Indirect - participatie	Indirect - efficiëntie	Direct - participatie	Direct - efficiëntie	Consensus - participatie	Consensus - efficiëntie	Stemmen - participatie	Stemmen - efficiëntie
Direct (oplossing)	Correlatie (Pearson)	0,318	0,263						
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,000						
	N	384	306						
Indirect (oplossing)	Correlatie (Pearson)			-0,216	-0,071				
	Significantie (eenzijdig)			0,000	0,104				
	N			368	321				
Stemmen (oplossing)	Correlatie (Pearson)					-0,051	0,114		
	Significantie (eenzijdig)					0,160	0,022		
	N					379	312		
Consensus (oplossing)	Correlatie (Pearson)							0,174	0,105
	Significantie (eenzijdig)							0,000	0,032
	N							386	313

Fietsersbond		Indirect - participatie	Indirect - efficiëntie	Direct - participatie	Direct - efficiëntie	Consensus - participatie	Consensus - efficiëntie	Stemmen - participatie	Stemmen - efficiëntie
Direct (oplossing)	Correlatie (Pearson)	0,452	0,327						
	Significantie (eenzijdig)	0,000	0,000						
	N	141	116						
Indirect (oplossing)	Correlatie (Pearson)			0,031	0,105				
	Significantie (eenzijdig)			0,360	0,129				
	N			134	117				
Stemmen (oplossing)	Correlatie (Pearson)					-0,006	0,106		
	Significantie (eenzijdig)					0,470	0,130		
	N					141	115		
Consensus (oplossing)	Correlatie (Pearson)							0,137	-0,010
	Significantie (eenzijdig)							0,053	0,457
	N							140	113

8.4 Topiclijst interviews

Inleiding:

- Bedanken medewerking en voorstellen
- In welk kader (scriptie) dit interview
- Waarom deze respondent
- Duur interview
- Geluidsopname + uitwerking
- Vragen?

Kern:

- korte functieomschrijving
- hoelang al betrokken bij vereniging en motivatie betrokkenheid

Kernactiviteit vereniging

- doel vereniging
- recente doelstellingen (intern/extern)
- aanbod activiteiten, producten en diensten
- kernactiviteit vereniging (mutual support, service delivery, campaigning)
- terug te zien in de structuur?
- levensfase vereniging
- verbanden met andere organisaties/afdelingen (politiek, bestuur, maatschappelijk middenveld)

Structuur

- aantal afdelingen/andere lagen
- rechtsvorm afdelingen
- organen landelijk bestuur
- organen afdelingen

Besluitvormingsproces

- hoe (model)
- wie (zeggenschap)
- waarover (onderwerpen)
- wanneer (frequentie)
- verhouding tov andere organen (aandeel en belangrijkheid)
- welke knelpunten tav representatie worden gesignaleerd
- welke oplossingen tav representatie worden aangedragen

Afsluiting:

- Nog dingen toe te voegen?
- Samenvatting
- Bedanken voor tijd en informatie
- Vragen over de uitwerking?
- Uitnodigen presentatie? / contact opnemen kan
- Contactgegevens controleren

8.5 Topiclijst documentanalyse

Kernactiviteit vereniging

- volledige naam
- jaar van oprichting
- geschiedenis/ontwikkeling vereniging oprichting tot nu
- rechtsvorm
- doel vereniging
- recente doelstellingen (intern/extern)
- aanbod activiteiten, producten en diensten
- kernactiviteit vereniging (mutual support, service delivery, campaigning)
- terug te zien in de structuur?
- verbanden met andere organisaties/afdelingen (politiek, bestuur, maatschappelijk middenveld)

Structuur

- aantal afdelingen/andere lagen
- rechtsvorm afdelingen
- organen landelijk bestuur
- organen afdelingen

Besluitvormingsproces

- hoe (model)
- wie (zeggenschap)
- waarover (onderwerpen)
- wanneer (frequentie)
- verhouding tov andere organen (aandeel en belangrijkheid)
- welke knelpunten tav representatie worden gesignaleerd
- welke oplossingen tav representatie worden aangedragen

Kerncijfers

- grote vereniging in vergelijking met andere verenigingen in de sector
- aantal betaalde krachten
- aantal onbetaalde krachten
- aantal leden
- aantal donateurs
- omzet/winst
- inkomsten uit contributie/donaties

8.6 Overzicht geraadpleegde documenten

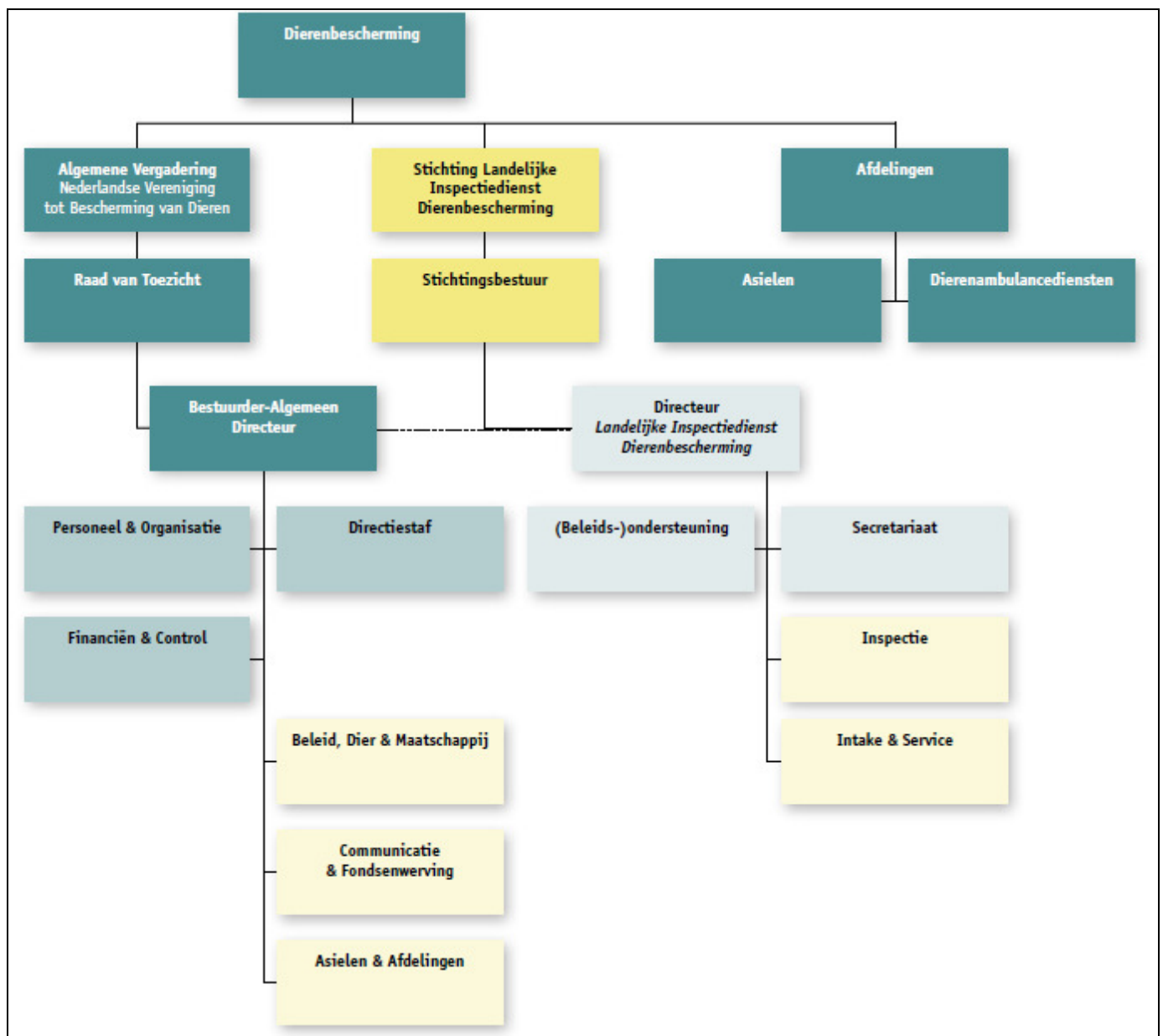
Dierenbescherming

- Bestuursreglement 2010
- Jaarboek Dierenbescherming 2008/2009
- Jaarverslag Dierenbescherming 2008
- Reglement Raad van Toezicht 2009
- Website: www.dierenbescherming.nl

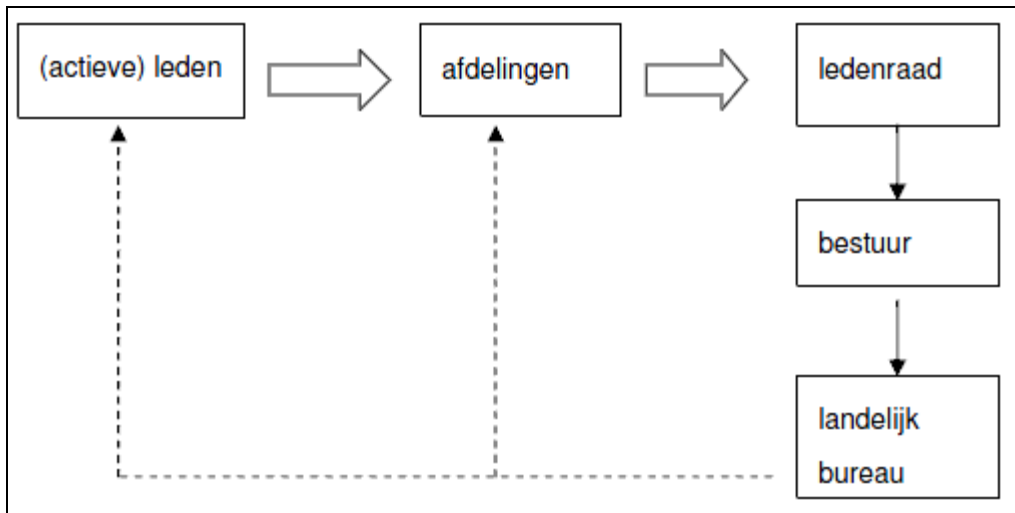
Fietsersbond

- Jaarbericht 2009
- Jaarverslag 2008
- Statuten 2007
- Website: www.fietsersbond.nl

8.7 Organogram Dierenbescherming en Fietsersbond

Organogram Dierenbescherming (Dierenbescherming, 2009: 7).

Organogram Fietsersbond (Fietsersbond, 2009: 4).